

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Приймальна комісія ДПУ,
від 21.05.2026, протокол № 2
Голова Приймальної комісії
Дмитро СЕРЕБРЯНСЬКИЙ

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ**
при вступі на навчання для здобуття третього (освітньо-наукового) рівня
на основі ступеня магістра (ОКР спеціаліста)
зі спеціальності D8 Право
галузь знань D Бізнес, адміністрування та право
освітньо-наукової програми «Право»

Ірпінь – 2026

Розробники:

Олеся БОДУНОВА, д-р. юрид. наук,
доцент

Гарант:

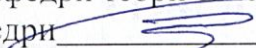

Олеся БОДУНОВА, д-р. юрид. наук,
доцент

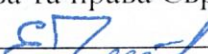
Програму вступного випробування розглянуто та схвалено:

на засіданні кафедри кримінального права та процесу, протокол № 10 від 07.05 2026 р.
завідувач кафедри Максим МАКСИМЕНЦЕВ

на засіданні кафедри фінансового та податкового права, протокол № 104 від 01.05 2026 р.
завідувач кафедри Марина ГЛУХ

на засіданні кафедри теорії та історії держави і права, протокол № 18 від 06.05 2026 р.
завідувач кафедри Віра БАК

на засіданні кафедри цивільного права та процесу, протокол № 4 від 20.04 2026 р.
завідувач кафедри Наталія БІЛЯНСЬКА

на засіданні кафедри міжнародного права та права Європейського Союзу, протокол № 14
від 28.04 2026 р. завідувач кафедри Олена ЧЕРНЕЦЬКА

В.о. завідувача відділу аспірантури,
докторантури

Олена ДЯЧЕНКО

Проректор з наукової роботи

Василь ЛУЦИК

Реєстраційний № _____

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	5
ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ПРОГРАМИ	
МОДУЛЬ 1 ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА.....	7
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 1.....	10
МОДУЛЬ 2 ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ.....	10
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 2.....	12
МОДУЛЬ 3 ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ.....	12
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 3.....	14
МОДУЛЬ 4 КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО.....	14
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 4.....	16
МОДУЛЬ 5 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС.....	17
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 5.....	18
МОДУЛЬ 6 ФІНАНСОВЕ ПРАВО.....	19
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 6.....	23
МОДУЛЬ 7 ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО.....	23
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 7.....	24
МОДУЛЬ 8 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС.....	25
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 8.....	33
МОДУЛЬ 9 КРИМІНАЛІСТИКА І СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА.....	35
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 9.....	43
МОДУЛЬ 10 ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	44
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 10.....	47
МОДУЛЬ 11 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО.....	47
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 11.....	52
МОДУЛЬ 12 КРИМІНОЛОГІЯ.....	53
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 12.....	57
МОДУЛЬ 13 КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО.....	57
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 13.....	58
МОДУЛЬ 14 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО.....	59
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 14.....	61
МОДУЛЬ 15 ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО.....	62
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 15.....	66
МОДУЛЬ 16 ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА).....	67

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 16.....	69
МОДУЛЬ 17 ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)	70
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 17.....	75
МОДУЛЬ 18 ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	76
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 18.....	78
МОДУЛЬ 19 ТРУДОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ	79
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 19.....	80
МОДУЛЬ 20 ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	81
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 20.....	83
МОДУЛЬ 21 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО.....	83
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 21.....	84
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ.....	85
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ.....	106

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вступного фахового випробування зі спеціальності – відбір до навчання в аспірантурі осіб, які продемонстрували найвищий рівень засвоєння фундаментальних та прикладних знань та вмінь, отриманих в результаті вивчення циклу дисциплін, передбачених освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» зі спеціальності D8 «Право».

Вимоги до здібностей і підготовленості вступників. Для успішного засвоєння освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії вступники до аспірантури повинні мати ступінь магістра (або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) та здібності до оволодіння знаннями, уміннями і навичками в галузі загальних нормативних та спеціалізованих фахових дисциплін, які передбачені навчальними планами освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» зі спеціальності D8 «Право». Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою.

Характеристика змісту програми. Програма вступного фахового випробування охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь особи, що бажає навчатись в аспірантурі Державного податкового університету з метою здобуття освітньо-наукового рівня «доктор філософії» зі спеціальності D8 «Право». Програма має міжпредметний характер, охоплюючи ключові аспекти таких нормативних дисциплін: «Теорія держави і права», «Історія держави і права України», «Історія правових та політичних вчень», «Конституційне право», «Трудове право», «Адміністративне право України», «Фінансове право», «Інформаційне право», «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Судова експертиза», «Оперативно-розшукова діяльність», «Кримінальне право», «Кримінологія», «Кримінально-виконавче право», «Господарське право», «Господарсько-процесуальне право», «Цивільне право України (загальна частина)», «Цивільне право України (особлива частина)», «Цивільне процесуальне право України». Модулі програми відповідають компетенціям, для виконання яких має бути підготовлений магістр (спеціаліст).

Порядок проведення фахового вступного випробування визначається Правилами прийому до аспірантури ДПУ.

Для складання вступного фахового випробування вступники повинні:

– мати сучасні наукові знання у галузях теорії держави і права, історії держави і права України, історії правових та політичних вчень; конституційного права, трудового права, адміністративного права України, фінансового права, інформаційного

права; кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи, оперативно-розшукової діяльності, цивільного права, цивільного процесуального права.

– мати уявлення про основні закономірності і тенденції розвитку держави і права; приватних правовідносин, публічно-правових відносин у сферах діяльності публічної адміністрації, фінансовій сфері, інформаційній сфері; у сфері кримінальної процесуальної діяльності, вміти виявляти ці закономірності, знати форми їх прояву;

– грамотно оперувати понятійно-категоріальним апаратом, притаманним для кожної галузевої юридичної науки;

– володіти знаннями і вміннями інтерпретації та застосування норм вказаних галузей права, аналізу нормативно-правових актів різної юридичної сили з позицій повноти правового регулювання;

– вміти застосовувати прийоми юридичної аргументації, що ґрунтуються на опануванні новітніх правових доктрин та критичному аналізу норм чинного законодавства.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Теорія держави і права: загальна характеристика

Предмет теорії держави і права. Роль теорії держави і права у вивченні юридичних наук. Методологія дослідження державно-правових явищ.

Теорія держави і права як фундаментальна юридична наука: поняття, структура та функції, ознаки. Система методів теорії держави і права. Функції теорії держави і права. Взаємозв'язок теорії держави і права з іншими юридичними науками.

Суспільство: поняття, структура та система відносин

Суспільство: поняття, структура, види. Громадянське суспільство. Соціальні суб'єкти у суспільстві та їх види. Соціальні системи: поняття і види. Види та засоби соціального регулювання.

Держава: поняття, ознаки та види. Співвідношення держави з суспільством. Правова держава. Регулювання суспільних відносин у суспільстві і державі: поняття і види.

Держава: походження і розвиток

Суспільна влада та соціальні норми в додержавний період: загальна характеристика. Розпад родового суспільства: основні закономірності. Основні теорії походження держави: теологічна, договірна, патріархальна, завоювання, соціально-економічна, космічна та ін.

Держава як соціальне явище: основні ознаки. Сутність та соціальне призначення держави. Історичні типи держави. Державна влада: поняття, ознаки, види та її значення в державі.

Держава і політична система суспільства

Політична система суспільства: поняття та ознаки. Складові елементи політичної системи суспільства та їх характеристика. Роль і місце держави в політичній системі суспільства. Політична влада: поняття, природа та ознаки. Політична культура: поняття, зміст і структура. Роль політичної культури в функціонуванні політичної системи суспільства.

Форми держави

Форми держави та характеристика її основних структурних елементів.

Форма державного правління: поняття і види. Монархія як форма правління та її види. Республіка як форма правління та її види.

Форма державного устрою: поняття та різновиди.

Політичний режим: поняття і види.

Функції держави

Функції держави: загальна характеристика. Співвідношення функцій, завдань, цілей і соціального призначення держави.

Класифікація функцій держави. Внутрішні функції держави: порівняльно-історичний аналіз. Зовнішні функції держави: порівняльно-історичний аналіз.

Форми і методи здійснення функцій держави.

Механізм держави

Механізм держави: поняття та структура.

Основні принципи організації і діяльності державного апарату. Органи держави: поняття та їх види. Характеристика органів законодавчої, виконавчої і судової влади в Україні.

Поняття місцевого самоврядування.

Місце й роль органів виконавчої влади України, які формують та реалізують державну фінансову та бюджетну політику, а також визначають політику у митній та податковій сфері.

Концепції держави

Концепції держави: поняття, види та причини їх існування.

Теорія правової держави. Теорія «держави загального благоденства». Теорія еліт. Фашистська ідея державності. Теорія національної держави.

Поняття демократії, її сутність та основні форми

Демократія: історичні передумови виникнення, поняття та соціальна цінність. Основне призначення демократії та її сутність. Інститути та основні форми демократії.

Демократичні форми та методи управління державою та суспільством. Демократія як міра свободи та відповідальності.

Право: поняття, походження, розвиток та структура

Право: історія розвитку, поняття та ознаки. Історичні типи виникнення права. Теорії походження права.

Загально-соціальний та класовий зміст права.

Поняття та класифікація принципів права.

Поняття функції права та їх види. Сучасна цінність права у суспільстві. Взаємодія права, економіки та політики в державі.

Норми права як різновид соціальних норм

Поняття та класифікація соціальних норм. Норма права: поняття, ознаки та види.

Структурні елементи норми права та їх характеристика.

Способи викладення норм права в нормативно-правових актах.

Правова система, система права і система законодавства

Правова система як різновид соціальної системи суспільства. Правова система: поняття, структурні елементи та їх характеристика.

Системи права: поняття та її ознаки. Структурні елементи системи права: галузі права, підгалузі права, інститути права, норми права та їх характеристика. Загальна характеристика основних галузей права.

Системи законодавства: загальна характеристика. Відмінність системи законодавства від системи права та правової системи.

Систематизація законодавства: поняття та види.

Правоутворення та форми права

Поняття та класифікація форми права. Види форми права: правовий звичай, судовий та адміністративний прецедент, нормативно-правовий акт, правовий договір та їх характеристика.

Поняття та загальна характеристика правоутворення, правотворчості та законотворчості. Основні стадії правотворчості.

Система нормативно-правових актів України. Дія нормативно-правових актів в часі, просторі та щодо кола суб'єктів.

Реалізація норм права

Реалізація норм права: поняття та основні форми.

Застосування норм права як особлива форма реалізації правових норм. Підстави застосування правових норм. Стадії застосування норм права.

Правозастосовчі акти: поняття та види.

Прогалини в праві й шляхи їх вирішення.

Тлумачення норм права

Тлумачення норм права поняття та види.

Види тлумачення: офіційне та неофіційне, нормативне та казуальне та їх

характеристика.

Способи тлумачення норм права. Акти тлумачення норм права.

Правові відносини

Правові відносини: поняття та основні ознаки. Види правовідносин. Структура правовідносин.

Поняття правоздатності, дієздатності та деліктоздатності.

Поняття юридичної особи та її правосуб'єктність. Види юридичних осіб. Поняття і види юридичних фактів.

Правова поведінка та правопорушення

Правова поведінка: поняття, ознаки і види.

Правомірна поведінка: поняття, ознаки та склад. Види правомірної поведінки.

Протиправної поведінка: поняття, ознаки та склад. Види протиправної поведінки.

Правопорушення: поняття, ознаки та склад. Види правопорушень.

Юридична відповідальність

Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності та їх характеристика.

Підстави для притягнення і звільнення від юридичної відповідальності.

Поняття і види функцій юридичної відповідальності.

Принципи юридичної відповідальності.

Законність та правопорядок

Законність та правопорядок: поняття, основні принципи та гарантії.

Суспільний порядок і правопорядок: поняття та загальна характеристика. Основні принципи правопорядку. Співвідношення між законністю і правопорядком. Державна дисципліна та її види.

Правова свідомість і правова культура

Поняття, структура та рівні правосвідомості. Види правосвідомості. Функції правосвідомості. Деформація правосвідомості: поняття та різновиди.

Поняття та види правової культури. Форми, методи та ефективність правового виховання.

Правове регулювання та його механізм

Поняття, типи і способи правового регулювання. Правове регулювання та правовий вплив і їх відмінність.

Механізм правового регулювання: поняття, елементи та їх характеристика. Стадії механізму правового регулювання. Ефективність правового регулювання суспільних відносин.

Юридичний процес

Поняття, ознаки та види юридичного процесу. Види юридичного процесу: правотворчий, правоустановчий, контрольний, інтерпретаційний процеси та їх характеристика. Сутність юридичного процесу в залежності від існуючих галузей права.

Система процесуального права: поняття та характеристика її структурних елементів. Норми процесуального та матеріального права: порівняльна характеристика.

Юридична практика: поняття, структура, види. Місце юридичної практики в правовій системі.

Правові системи сучасності

Правова система: поняття та класифікація.

Правова сім'я (тип правових систем): поняття та різновиди. Романо-германська правова сім'я. Сім'я загального (англо-американського) права. Змішана правова сім'я.

Традиційні та релігійні правові системи.

Сучасні підходи праворозуміння

Праворозуміння: поняття та класифікація його типів.

Широке та вузьке розуміння права. Загальний аналіз позитивістського типу праворозуміння. Легізм (lex) та легістська лінгвістика. Соціологічний напрямок праворозуміння.

Концепція «живого права» Ерліха. Школа «реалістів». Природно-правовий тип праворозуміння. Протиставлення природного і позитивного права: проблеми та шляхи їх вирішення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 1

1. Шевченко А.Є., Старостюк А.В. Теорія держави і права. Навчальний посібник: Вінниця: ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2017. 270 с.

2. Концепції держави і права: історико-теоретичний аналіз. За заг. ред. професора А.Є. Шевченка Вінниця: ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2018.

3. Шевченко А.Є., Холоднюк С. З. Соціально-правова цінність людини в сучасному праворозумінні. монографія: Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 268 с.

4. Шевченко А.Є., Кудін С.В., Шевченко Д.А., Авсеєвич В.П. Проблеми вдосконалення порівняльно-історичних правових досліджень в Україні на початку XXI ст. Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету. №1 . 2022. 343 с. С. 54-57.

5. Шевченко А.Є., Старостюк А.В Соціально-аксіологічний статус людини в Україні: історично-правова ретроспектива. Європейські перспективи. Науково-практичний журнал. № 2. 2023. С.163-166.

6. Шевченко А.Є., Кудін С.В Основні напрями удосконалення методології порівняльної історії права в умовах компаративізації юридичної науки. Альманах права. Роль правової доктрини у забезпеченні прав людини. випуск 11. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2020. 368 с.

МОДУЛЬ 2 ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

Предмет, методи та джерела історії держави і права України

Історія держави і права України (далі – ІДПУ) як наука та навчальна дисципліна. ІДПУ як фундаментальна наука та її значення для юристів.

ІДПУ: загальна характеристика. Періодизація ІДПУ. Джерела для вивчення ІДПУ.

Стародавні держави і право на території Північного Причорномор'я (I тис. до н.е. - Vст.н.е.)

Держава і право у скіфів. Грецька колонізація Північного Причорномор'я: основні причини та наслідки. Основи державного ладу в античних містах державах Північного Причорномор'я. Суспільний лад античних міст-держав.

Суспільно-політичний лад і право на території України в VI-XIV ст.

Історіографія походження східних слов'ян. Розвиток слов'янського суспільства в VI - IX ст. Створення Київської Русі.

Державний лад Київської Русі. Суспільний лад Київської Русі. Феодальна роздробленість Київської Русі.

Джерела права Київської Русі. Основні риси права Київської Русі. Суд і судочинство на території Київської Русі.

Українські землі під владою Польщі та Литви (кінець XIV- перша пол. XVII ст.)

Загальна характеристика історичного періоду. Формування і розвиток Литовсько-Руської держави. Державний устрій українських земель під владою Речі Посполитої. Загальна характеристика державного ладу та суспільного ладу (кінець XIV- перша пол. XVIIст.) .

Основні риси та джерела права литовсько-польської доби. Суд і судочинство за часів литовсько-польської доби.

Створення української національної держави та обмеження її суверенітету у другій половині XVII ст.

Історія формування української національної держави у 1648-1654рр. Політичні зв'язки української держави з російською 1648-1654рр.

Право часів козацької доби. Переяславський договір: суть і значення.

Перехід України під протекторат російського царя. Українська держава в 1657-1663рр. Обмеження суверенітету України в другій половині XVII ст.

Суспільно-політичний устрій і право України в період наступу на її автономію (кінець XVII-XVIII ст. ст.)

Особливості державного устрою Гетьманщини у роки національно-визвольної війни. Органи державної влади і управління Гетьманщини у другій половині XVII – XVIII ст. Судова система та проведення судових реформ у XVIII ст. Суспільний лад Гетьманщини у другій половині XVII ст. і його зміни у XVIII ст.

Особливості джерел права Гетьманщини. Кодифікації у XVIII ст. умови та зміст. Основні риси різних галузей права.

Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (перша половина XIX ст.).

Загальна характеристика першої половини XIX ст. Державний лад. Суспільний лад. Право на початку XIX ст.

Суспільно-політичний лад і право України в період утвердження капіталізму (друга половина XIX ст. –поч. XX ст.).

Причини реформ 60 –70-х років XIX ст. Реформи 60-70-х років XIX ст. та їх значення. Зміни в державному ладі в другій половині XIX ст. Зміни в суспільному ладі в другій половині XIX ст. Пожвавлення національно-політичного життя в Україні на поч. XX ст.

Джерела права. Основні риси цивільного права. Основні риси кримінального права.

Суспільно-політичний лад і право України з 1917р. по 1921р.

Тимчасовий уряд і його органи на Україні. Створення Рад робітничих, селянських і солдатських депутатів. Виникнення і діяльність Центральної Ради.

Утворення Української Народної Республіки. Проголошення незалежності УНР. Державне будівництво в УНР. Законодавча діяльність в УНР. Причини краху УНР.

Переворот 29 квітня 1918 р. Утворення гетьманської держави. Державний лад. Законодавство Української гетьманської держави.

Формування податкової системи. УНР часів Директорії.

Утворення Української Радянської Республіки. Радянське будівництво в умовах громадянської війни (весна 1918-1920 рр.). Становлення радянського права.

Суспільно-політичний лад і право України в міжвоєнний період (1921-1939 рр.)

Становище України на початку 20-х років. Нова економічна політика і її вплив на Україну. Податкова політика в 20-х роках. Україна і утворення СРСР.

Зміни в суспільно-економічному та політичному ладі в 30-х роках. Зміни в державному ладі. Конституція УРСР 1937 р. Перебудова державних органів УРСР на основі Конституції

1937 р.

Кодифікація права. Цивільне право. Трудове право. Кримінальне право. Процесуальне право.

Держава і право УРСР у роки другої світової війни (1939-1945 рр.)

Становище України на передодні другої світової війни. Приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР.

Окупаційний режим та рух опору.

Держава і право України в перші повоєнні роки і період десталінізації 1945 – перша половина 60-х рр.)

Становище України після другої світової війни. Відновлення державного механізму в післявоєнний період. Основні риси права.

Зміни в суспільно-політичному житті в період десталінізації. Національно- державний устрій. Судові і правоохоронні органи. Основні риси права.

Держава і право України в період неототалітарного режиму (середина – 60-х – середина 80-х років ХХ ст.)

Загальна характеристика періоду. Державний апарат. Соціально-класова структура. Судові і правоохоронні органи.

Основні риси правової системи.

Держава і право України періоду перебудови (1985-1991р.).

Соціально-економічна і політична ситуація в Україні в 80-ті роки ХХ ст. Реформа державного апарату. Зміни в законодавстві. Зміни в статусі УРСР як союзної республіки.

Держава і право України на сучасному етапі (з 1991р.).

Серпневі події в Москві та їх вплив на ситуацію в Україні. Становлення української держави.

Органи державної влади та управління. Судові та правоохоронні органи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 2

1. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. // *Голос України*, 1991, 29 серпня 1991 р.
2. Бойко І. Й. *Методологія і методи дослідження історії держави і права України. Методологія в праві: монографія.* І. Безклубий, І. Гриценко, М. Козюбра та ін.. За загальною редакцією І. Безклубого. Київ: *Грамота*, 2017. С. 66–73.
3. *Загальна теорія права / За ред. М.І. Козюбри.* К., 2015.
4. *Сучасні концепції права і держави : механізм реалізації.* Монографія А. Є. Шевченко, С. В. Кудін та ін.. За заг. ред. професора А. Є. Шевченка. Вид. 2-е. 2020. 204 с.

МОДУЛЬ 3. ІСТОРІЯ ПРАВОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ УЧЕНЬ

Історія правових та політичних учень: предмет, функції та методи

Предмет історії правових та політичних вчень як науки. Місце історії правових та політичних вчень в системі наук. Методологія історії правових та політичних вчень. Основні парадигми. Періодизація історії правових та політичних вчень та основні етапи розвитку знань.

Становлення поглядів про державу і право і країнах Стародавнього світу

Державно-правова думка в країнах Стародавнього Сходу. Погляди на державу та право у Стародавньому Єгипті. Політико-правові ідеї в Стародавній Індії: брахманізм і буддизм.

Держава та право в поглядах мислителів Стародавнього Китаю.

Античні вчення про державу та право. Вчення про право і державу в Стародавній Греції. Вчення Сократа про державу і право. Вчення Платона про державу та право. Вчення Аристотеля про державу та право. Вчення Полібія про державу.

Вчення про право і державу в Стародавньому Римі. Вчення Цицерона про державу і право. Вчення римських юристів про право (Гай, Папіан, Павло, Ульпіан). Політичні та правові ідеї раннього християнства. Погляди на державу та право Августина.

Вчення про державу і право середньовічного суспільства: предмет, функції та методи

Вчення Томи Аквінського про державу і право. Теорія всесвітньої монархії Данте Аліг'єрі. Політико-правові ідеї середньовічних ересей у Західній Європі. Політико-правове вчення Марсилія Падуанського.

Початки вітчизняної правової й політичної думки. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона. «Повчання» Володимира Мономаха. Політико-правові проблеми в літописах і літературі Київської Русі.

Вчення про державу і право в країнах Арабського Сходу

Ісламська політико-правова думка: становлення державно-правових поглядів ісламу. Особливості середньовічної державно-правової ідеології в країнах арабського Сходу. Основні напрями розвитку державно-правової думки в арабських країнах.

Вчення про державу і право в Західній Європі XV- початку XVIII століть (період Відродження та Реформації)

Політичні і правові вчення епохи Відродження і Реформації. Політичне вчення Н. Макіавеллі. Політичні та правові ідеї Реформації (Марін Лютер, Томас Мюнцер, Жан Кальвін). Вчення Ж. Бодена про державу. Теорія державного суверенітету. Вчення про державу і право в Нідерландах і в Англії періоду ранніх буржуазних революцій. Теорія природного права. Г. Гроцій про право і державу. Розробка природно-правової теорії Б. Спінозою. Основні напрями англійської політико-правової думки XVII ст. Вчення Т. Гоббса про державу і право. Вчення Дж. Локка про право і державу.

Вчення про державу і право західноєвропейського просвітництва та періоду боротьби за незалежність США

Право і держава у вченнях європейського Просвітництва. Політична програма Вольтера. Вчення про право та державу Ш. Монтеск'є. Теорія розподілу влад. Вчення Ж.-Ж. Руссо про три ступені нерівності між людьми і походження держави. Теорія народного суверенітету Ж. Ж. Руссо. Державно-правові ідеї якобінців (Робесп'єр, Марат). Вчення про право та державу мислителів німецького просвітництва (С. Пуфендорф, Х. Томазій, Х. Вольф). Політичні та правові вчення італійського просвітництва (Д. Віко, Ч. Бекарія).

Американська політико-правова думка другої половини XVIII - початку XIX ст. Класики американської демократичної традиції: Б. Франклін, Т. Пейн, Т. Джефферсон. Політико-правова думка федералістів: О. Гамільтон, Д. Медісон, Д. Адамс, Д. Маршал.

Вчення про державу і право в Західній Європі кінця XVIII – середини XIX століть

Вчення про право і державу в Німеччині (кінець XVIII — початок XIX ст.). Вчення І. Канта про право і державу. Політико-правова теорія І. Фіхте. Вчення Г. Гегеля про право і державу. Історична школа права в Німеччині (Гуго, Савіньї, Пухта).

Основні напрями західноєвропейської політико-юридичної думки в першій половині XIX ст. Англійський лібералізм. Теорія утилітаризму І. Бентама. Дж. Мілль про свободу. Французький лібералізм. Б. Констан, А. де Токвіль. Соціалістичні вчення: Ш. Фур'є, А. Сен-Сімон, Р. Оуен. Філософський і юридичний позитивізм: О. Конт, Дж. Остін.

Основні напрями політико-правової думки другої половини XIX – XX століть

Основні напрямки європейських концепцій права і держави другої половини XIX ст. Ліберальні вчення про право і державу. Марксистське вчення про державу і право. Анархізм про державу і право: П. Прудон, М. Штірнер, М. Бакунін. Аристократична концепція держави і права Ф. Ніцше.

Консервативні політико-правові доктрини. Неоконсерватизм. Політичні та правові теорії лібералізму. Неолібералізм. Ліберальна економіко-правова доктрина Ф. Гаска. Концепція плюралістичної демократії. Концепції соціальної держави і політики загального благоденства. Теорія еліт. Технократичні теорії держави. Теорія солідаризму Л.Дюгі.

Соціалістичні, комуністичні, соціал-демократичні й анархістські вчення. Ленінське вчення про державу і право та його послідовники.

Націоналізм. Расистські та фашистські доктрини. Ісламський фундаменталізм.

Розвиток вчень про державу і право в Україні другої половини XVI– XX століть

Проблеми державності та права в Україні XVI-XVII ст. Політико-правова думка польського періоду в Україні. Погляди С. Оріховського-Роксолана та І. Вишенського. Політичні програми гетьманів України.

Погляди українських просвітників на державу та право. Захисники абсолютизму. Демократичний ідеал Г.Сковороди. Проекти державних перетворень в Україні в першій половині XIX ст. Проект слов'янського союзу Кирило- Мефодіївського товариства. Вчення про державу та право в Україні другої половини XIX ст. – на початку XX ст. Проекти і програми українських мислителів (М. Драгоманов, С. Подолинський, О. Терлецький, І.Франко).

Концепції української державності на початку XX ст. Націократична модель державності: М. Міхновський, В. Липинський, Д. Донцов. Консервативна модель української державності. Національно-демократична модель української Державності. Державно-правові погляди діячів Центральної Ради: М. Грушевський, В.Винниченко, М. Туган-Барановський.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 3

1. Демиденко Г. Г., Петришин О. В. Історія вчень про право і державу: хрестоматія. К.: *Право*, 2014. 928 с.
2. Історія вчень про державу і право: навч. посібник / Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Херсон: «*Олді-Плюс*», 2018. 308 с.
3. Шевченко А.Є., Кудін С.В., Шевченко Д.А., Авсеєвич В.П. Проблеми вдосконалення порівняльно-історичних правових досліджень в Україні на початку XXI ст. Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету. №1 . 2022. 343 с. С. 54-57.
4. Шевченко А.Є., Старостюк А.В Соціально-аксіологічний статус людини в Україні: історично-правова ретроспектива. Європейські перспективи. Науково-практичний журнал. №2. 2023. С.163-166.
5. Шевченко А.Є., Кудін С.В Основні напрями удосконалення методології порівняльної історії права в умовах компаративізації юридичної науки. Альманах права. Роль правової доктрини у забезпеченні прав людини. Випуск 11. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2020. 368 с.

МОДУЛЬ 4 КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Конституційне право – галузь національного права України

Поняття та ознаки конституційного права України як галузі національного права України. Предмет конституційно-правового регулювання. Загальна характеристика методів конституційного права. Джерела конституційного права.

Загальна характеристика системи конституційного права. Конституційно-правові норми, їх особливості та види. Поняття та види інститутів конституційного права України. Принципи конституційного права.

Загальна характеристика конституційного ладу

Поняття, суть та ознаки конституційного ладу. Принципи конституційного ладу. Основні конституційні характеристики Української держави. Гарантії конституційного ладу. Конституційні основи державного ладу України.

Основні положення теорії конституціоналізму. Поняття та види конституцій. Поняття, сутність та функції Конституції України. Охорона Конституції України. Конституційний процес в Україні.

Конституційно-правові відносини та конституційно-правова відповідальність

Поняття та особливості конституційно-правових відносин. Структура та характеристика складових елементів конституційно-правових відносин. Юридичні факти. Поняття та особливі риси конституційно-правової відповідальності. Види конституційно-правової відповідальності.

Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права. Основні принципи правового статусу людини і громадянина. Поняття, суть та ознаки, класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина. Гарантії правового статусу людини і громадянина.

Громадянство України

Поняття, ознаки та принципи громадянства України. Підстави набуття та умови набуття громадянства України. Підстави припинення громадянства України. Повноваження державних органів у вирішенні питань громадянства України. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства України.

Форми безпосередньої демократії в Україні

Теоретичні основи безпосереднього народовладдя. Поняття та правове закріплення виборів в Україні. Види виборів в Україні. Поняття та види референдумів, їх соціальні функції. Місцеві ініціативи, збори та інші форми народовладдя. Порядок їх здійснення.

Конституційно-правове регулювання виборчого права в Україні. Принципи виборчого права. Виборчий процес в Україні: поняття, стадії. Поняття та види виборчих систем.

Поняття та система органів державної влади

Конституційно-правовий інститут державної влади в Україні. Конституційні засади побудови і діяльності органів державної влади в Україні. Система органів державної влади в Україні. Компетенція органу державної влади: поняття, характерні ознаки, особливості. Парламент і парламентаризм: співвідношення, місце у політичній організації суспільства. Верховна рада України як єдиний орган законодавчої влади. Структура Верховної ради України. Функції та повноваження та організаційно-правові форми діяльності Верховної Ради України.

Законодавчий процес: поняття, стадії. Повноваження та обов'язки народного депутата України. Конституційно-правові основи відповідальності народного депутата України.

Президент України

Конституційно-правовий інститут президентства: загальна характеристика, становлення і розвиток в Україні. Конституційно-правовий статус Президента України. Функції та повноваження Президента України. Акти Глави держави. Підстави і порядок припинення повноважень Глави держави. Правові основи здійснення діяльності Офісу Президента України.

Виконавча влада в Україні

Поняття і сутність виконавчої влади. Система органів державної виконавчої влади в Україні. Конституційно-правовий статус Кабінету міністрів України: порядок формування, функції, повноваження. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Місцеві органи виконавчої влади.

Судова влада в Україні

Поняття та сутність судової влади. Конституційні принципи правосуддя. Система судів загальної юрисдикції. Місце Конституційного Суду України в механізмі державної влади.

Система правоохоронних органів

Поняття та ознаки правоохоронної діяльності. Конституційно-правовий статус правоохоронних органів в Україні. Функції правоохоронних органів України та нормативна регламентація їх виконання. Органи прокуратури в системі органів державної влади України; конституційно-правовий статус, порядок формування.

Загальна характеристика муніципального права

Поняття, предмет та методи муніципального права України. Система муніципального права: муніципально-правові норми та інститути. Джерела муніципального права. Муніципально-правові відносини: поняття, види, зміст. Поняття місцевого самоврядування. Основні принципи місцевого самоврядування. Загальна характеристика теорій місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування та її удосконалення. Гарантії місцевого самоврядування.

Територіальна громада в системі місцевого самоврядування

Поняття та сутність територіальної громади. Види територіальних громад. Функції і повноваження територіальних громад. Форми діяльності територіальних громад.

Правове регулювання діяльності місцевих рад

Поняття функцій місцевих рад та їх основних елементів (об'єкти, суб'єкти, способи, засоби, форми діяльності). Класифікація функцій місцевих рад. Повноваження місцевого самоврядування і місцевих рад. Компетенція органу місцевого самоврядування та її елементи (предмет відання, права та обов'язки). Виключні повноваження місцевих рад та їх класифікація.

Правовий статус виконавчих органів

Система виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Порядок формування, функції та компетенція виконавчих органів місцевих рад. Виконавчі комітети місцевих рад, районні адміністрації у містах: компетенція, форми і методи діяльності та їх удосконалення. Відділи, управління, комісії виконавчих комітетів: компетенція, форми і методи роботи.

Органи самоорганізації населення

Поняття, принципи організації та порядок створення органів самоорганізації населення. Повноваження органів самоорганізації населення. Фінансово-економічна основа діяльності органів самоорганізації населення. Організація діяльності органів самоорганізації населення. Забезпечення реалізації повноважень органів самоорганізації населення та законодавства України щодо діяльності органів самоорганізації населення. Порядок припинення діяльності органу самоорганізації населення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 4

1. Конституційне право України: підручник Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф.В. Веніславський; за заг. ред. Т.М. Слінько. *Харків : Право, 2020. 592 с.*

2. Конституційне та муніципальне право України (у визначеннях та схемах): навчальний посібник. А. Є. Шевченко, Д. Л. Вітюк, О. А. Павлюх. *Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 214 с.*

2. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.] ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. *Одеса : Юридична література, 2017. 256 с.*

3. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. *Х.: Право, 2008. 416 с.*

4. Український конституціоналізм: історія становлення та перспективи розвитку : монографія / за заг. ред. В. Л. Скрипника ; МОН України, Кременчуц. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського. Харків : Право, 2023. 160 с.

5. Шевченко А.Є., Кудін С.В., Косілова О.І. Вплив штучного інтелекту на реалізацію прав і свобод людини і громадянина в Україні. *Legal Bulletin № 2 (8), 2023. С.65-74.*

6.URL: <http://www.libportal.org.ua> – бібліотечний інформаційно-освітній портал

7.URL: <http://zakonodavstvo.biz.ua> – інформаційно-правова пошукова система законодавства

8.URL: <http://portal.rada.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховної Ради України

9. URL: <https://www.president.gov.ua/> - офіційний веб-сайт Глави держави

10. URL: <http://kmu.gov.ua> - офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України

11. Шевченко А.Є., Яцишена Г.А. Конституційно-правові аспекти забезпечення права людини на здоров'я в Україні. Європейські перспективи. *Науково-практичний журнал. №1. 2022. С.12-17.*

МОДУЛЬ 5 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Адміністративне право як галузь публічного права

Предмет адміністративного права. Відмежування адміністративного права від інших галузей права. Система адміністративного права (загальне і особливе адміністративне право; інститути адміністративного права). Джерела адміністративного права. Принципи в адміністративному праві.

Суб'єкти адміністративного права

Поняття та система суб'єктів публічного адміністрування. Правовий статус і система органів виконавчої влади. Правовий статус і види суб'єктів місцевого самоврядування. Приватна особа як суб'єкт адміністративного права. Окремі суб'єктивні публічні права та їх реалізація (право на участь в ухваленні рішень, право на звернення, право на доступ до публічної інформації). Особливості неурядової організації як суб'єкта адміністративного права. Засади правового статусу окремих видів неурядових організацій.

Інструменти публічного адміністрування

Сутність та види інструментів публічного адміністрування. Нормативний акт як інструмент публічного адміністрування. Адміністративний акт як інструмент публічного адміністрування. Адміністративний договір як інструмент публічного адміністрування. Адміністративний розсуд у публічному адмініструванні: поняття та умови застосування.

Адміністративна процедура. Адміністративні послуги

Сутність та види адміністративної процедури. Принципи адміністративної процедури. Учасники адміністративної процедури. Стадії адміністративної процедури, їх зміст. Поняття, ознаки, види адміністративних послуг. Суб'єкти відносин надання адміністративних послуг. Порядок надання адміністративних послуг

Захист прав приватної особи у сфері публічного адміністрування

Інструменти захисту прав приватних осіб у сфері публічного адміністрування. Адміністративне оскарження. Інші інструменти захисту прав особи (перегляд рішення

суб'єктом публічного адміністрування, який його ухвалив, за ініціативою особи; захист особи з ініціативи суб'єкта публічного адміністрування; відшкодування шкоди суб'єктом публічного адміністрування; адміністративна юстиція).

Службове право

Правове регулювання публічної служби. Види публічної служби. Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування як основні різновиди публічної служби. Правовий статус державного службовця. Правовий статус службовця в органі місцевого самоврядування. Запобігання корупційним проявам у публічній службі

Адміністративне деліктне право

Адміністративне правопорушення (проступок) і адміністративна відповідальність. Законодавчі акти, що регулюють відносини адміністративної відповідальності. Юридичний склад адміністративного проступку (об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона). Особливості юридичного складу адміністративного проступку, зафіксованого в автоматичному режимі. Заходи адміністративної відповідальності. Система й види адміністративних стягнень. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинення адміністративних проступків. Загальні правила накладення адміністративних стягнень. Провадження в справі про адміністративний проступок. Оскарження й перегляд постанови в справі про адміністративний проступок. Виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Адміністративне судочинство в Україні

Загальні положення адміністративного судочинства: завдання адміністративного судочинства; критерії, за якими суд оцінює правомірність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта публічного адміністрування; принципи адміністративного судочинства; правила предметної, інстанційної та територіальної юрисдикції, наслідки їх недотримання (порушення); склад суду, відводи; учасники адміністративної справи, їх представники, інші учасники судового процесу; докази та доказування.

Звернення до адміністративного суду. Розгляд адміністративних справ у порядку загального та спрощеного позовного провадження. Особливості розгляду типових та зразкових справ.

Судові рішення в адміністративних справах. Звернення судового рішення до виконання. Судовий контроль за виконанням судового рішення. Перегляд судового рішення в адміністративній справі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 5

1. Конституція України від 28.06.1996 року №254К/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
4. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
6. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
7. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

8. Адміністративне право : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй та ін.. Вид. 6-те, допов. та перероб. З опорою на законодавство станом на 1 квіт. 2021 р. *Харків : Право, 2021. 196 с*
9. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В.Галуцько, П. Діхтєвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. *Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.*
10. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.
11. Адміністративний процес України (у схемах) : навчальний посібник / М. М. Бурбика, М. В. Колеснікова, А. В. Солонар. *Суми : Сумський державний університет, 2019. 108 с.*
12. Бандурка, О. М. Адміністративний процес України: монографія. *Харків: ХНУВС Майдан, 2019. 422 с.*

МОДУЛЬ 6 ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Фінанси та фінансова система

Поняття фінансів та фінансової системи. Значення механізму фінансів в реалізації завдань модернізації економіки. Єдність фінансової системи України та її ланки. Приватні та публічні фінанси.

Публічна фінансова діяльність, її поняття і роль. Законодавче закріплення засад та принципів фінансової діяльності. Фінансова політика держави, АРК та органів місцевого самоврядування. Взаємодія держави з міжнародними фінансовими організаціями. Цілі та інструменти фінансової політики. Форми та методи публічної фінансової діяльності.

Публічна фінансова діяльність

Фінансова система, її структура. Єдність фінансової системи України. Місце публічних фондів коштів у фінансовій системі України.

Співвідношення понять «казна», «публічний фонд коштів», «бюджет».

Сучасне поняття та ознаки публічного фонду коштів. Правовий режим цільових фондів коштів, їх види. Проблеми визначення поняття громадського (суспільного) фонду коштів і критерії їх віднесення до публічних фондів коштів.

Сучасне правове регулювання правових режимів фондів коштів публічних організацій. Фінансово-правовий статус юридичних осіб публічного права. Проблеми правового режиму фондів коштів і джерела формування фінансових ресурсів публічних організацій.

Проблеми та межі фінансово-правового регулювання приватних фінансів (приватних, громадських фондів коштів).

Предмет і система фінансового права як галузі права

Методологічні проблеми вивчення фінансового права. Фінансове право й економічні науки. Проблеми сучасного визначення предмета та методу фінансового права.

Фінансове право України в системі національного права. Зв'язок фінансового права з іншими галузями права. Міжнародні стандарти у сфері фінансової діяльності.

Поняття науки фінансового права. Предмет науки фінансового права. Функції науки. Система науки фінансового права.

Методологія науки фінансового права (принципи науки). Методи дослідження. Завдання науки фінансового права на сучасному етапі.

Фінансово-правові норми і фінансово-правові відносини

Поняття фінансово-правової норми. Ознаки фінансово-правової норми. Структура фінансово-правової норми. Види фінансово-правових норм: регулятивні, охоронні; зобов'язуючі, уповноважуючі, загальні, оперативні і специфічні; загальні і тимчасові, матеріальні і процесуальні.

Фінансові правовідносини: зміст і особливості. Суб'єкти фінансового права та фінансових правовідносин. Об'єкти фінансових правовідносин, їх види (віддільні від матеріального змісту правовідносин, невіддільні). Підстави виникнення, зміни і припинення фінансових правовідносин.

Правові засади організації фінансового контролю в Україні

Фінансовий контроль як вид державного контролю. Зміст та основні напрями фінансового контролю. Міжнародно-правові стандарти організації державного фінансового контролю. Державний, муніципальний та незалежний фінансовий контроль. Види, методи, форми та заходи фінансового контролю в сучасних умовах. Система органів фінансового контролю, їх компетенція. Суб'єкти загального фінансового контролю, їх компетенція. Особливості статусу Міністерства фінансів України як органу фінансового контролю. Муніципальний фінансовий контроль. Громадський фінансовий контроль. Аудиторський фінансовий контроль.

Види органів спеціалізованого фінансового контролю. Характеристика повноважень органів спеціалізованого фінансового контролю за сферами, видами, формами та методами фінансового контролю.

Фінансово-правова відповідальність

Місце фінансово-правової відповідальності в системі юридичної відповідальності. Фінансові правопорушення як підстава притягнення до фінансово-правової відповідальності. Теоретико-правові засади поняття фінансових правопорушень. Фінансове правопорушення, його ознаки, склад. Поняття фінансових санкцій, їх ознаки. Види фінансових санкцій: правовідновлювальні та каральні.

Фінансовий штраф. Міри державного примусу.

Порядок сплати пені. Порядок накладання штрафу. Обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Бюджет та бюджетні правовідносини

Поняття та значення бюджету для функціонування держави та територіальних громад. Види бюджетів.

Бюджетне право як підгалузь фінансового права, його предмет, система і джерела. Бюджетний кодекс України в системі бюджетного законодавства. Закон про Державний бюджет: проблеми змісту, структури та дії. Рішення про місцевий бюджет.

Суб'єкти бюджетного права. Бюджетно-правові норми, їх види.

Бюджетні правовідносини: поняття, особливості, суб'єкти.

Бюджетна система України

Поняття бюджетної системи. Принципи бюджетної системи України.

Сучасні проблеми правового регулювання бюджетного устрою та бюджетної системи.

Поняття та класифікація бюджетних повноважень. Бюджетні повноваження України та їх класифікація. Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування, їхніх виконавчих органів, їх класифікація. Правові засади організації міжбюджетних відносин.

Бюджетний процес в Україні

Поняття, зміст і стадії бюджетного процесу. Бюджетний цикл. Принципи бюджетного процесу: повнота, гласність та публічність, реальність, верховність органів законодавчої влади, спеціалізація.

Складання та розгляд Бюджетної декларації і прийняття рішення щодо них.

Порядок складання проекту бюджету.

Розгляд та прийняття бюджетів, рішень про місцеві бюджети. Виконання Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Визначення основних напрямів бюджетної політики та наступний бюджетний період.

Організаційні засади складання проекту Державного бюджету України. Бюджетний запит. Питання, що визначаються Законом «Про Державний бюджет України». Порядок складання проекту бюджету. Порядок розгляду проекту бюджету Верховною Радою України. Порядок прийняття бюджету.

Організація виконання бюджету. Органи, які керують виконанням бюджету. Виконання бюджету за доходами, видатками. Роль Державної казначейської служби у виконанні бюджету. Касове виконання бюджету, фактичне виконання бюджету. Розпорядники бюджетних коштів, їх класифікація. Звітність про виконання Державного бюджету України.

Європейські бюджетні стандарти. Основні напрями бюджетної політики на наступний рік (бюджетна резолюція). Право бюджетної ініціативи. Порядок складання проектів місцевих бюджетів.

Роль податків у дохідній частині бюджетів. Правові засади організації податкової системи України. Податкове право та податкові правовідносини

Поняття і фінансово-правові основи публічних (державних та місцевих) доходів публічних фондів в Україні. Співвідношення державних публічних доходів з доходами Державного і місцевих бюджетів України. Структура і методи забезпечення публічних доходів. Проблеми розмежування податкових та неподаткових доходів. Виключне право України на встановлення державних доходів. Права органів місцевого самоврядування щодо визначення комунальних доходів. Система публічних (державних і комунальних) доходів. Податкові і неподаткові доходи. Відмінність податкових від неподаткових платежів.

Класифікація податкових правовідносин за: функціональним призначенням; характером правових норм; структурою юридичного змісту.

Принципи податкового права: регулювання податкових відносин законом; рівності та загальності оподаткування; визначеності оподаткування; економічної обґрунтованості; дотримання стабільності в оподаткуванні; тлумачення податкових норм на користь платникам податку; захисту добросовісного учасника податкових відносин та застосування юридичної відповідальності до правопорушника.

Джерела податкового права. Поняття й елементи податкового закону. Загальна характеристика Податкового Кодексу України. Міжнародне податкове право та його принципи. Податкова реформа в Україні. Розвиток законодавства про податки і збори та його вплив на їх систему й порядок справляння цих платежів.

Неподаткові доходи у системі публічних доходів

Поняття та загальна характеристика неподаткових надходжень. Правове регулювання доходів від власності та підприємницької діяльності. Правове регулювання адміністрування зборів та платежів, доходів від некомерційного та побічного продажу. Правове регулювання надходжень від штрафів та фінансових санкцій та інших неподаткових надходжень.

Зарубіжний досвід та його використання у сфері регулювання неподаткових надходжень.

Правове регулювання публічних видатків в Україні

Поняття і склад публічних видатків, динаміка їх змін. Проблеми розмежування бюджетних видатків між окремими ланками бюджетної системи. Проблеми правового регулювання бюджетної класифікації. Захищені статті видатків бюджету.

Поняття державних витрат. Суб'єкти суспільних правовідносин щодо витрачання грошових ресурсів. Об'єкт інституту державних видатків.

Правове регулювання бюджетного фінансування

Поняття та принципи бюджетного фінансування. Поняття бюджетних підприємств, установ і організацій. Поняття кошторисно-бюджетного фінансування. Суб'єкти кошторисно-бюджетного фінансування. Об'єкти фінансування. Поняття та зміст кошторису, його правове значення. Правові засади фінансування за програмно-цільовим методом. Поняття та види

власних надходжень бюджетних установ. Бюджетна програма: паспорт, порядок використання коштів за бюджетною програмою, виконавці, результативні показники та аудит її ефективності.

Правове регулювання публічного кредиту та боргу

Поняття й ознаки публічного кредиту.

Державний кредит як інститут фінансового права. Ознаки кредитних відносин. Об'єкт державного кредиту. Класифікаційна характеристика державного кредиту. Види державних позик. Міжнародний державний кредит. Особливості правового регулювання відносин у галузі державного кредиту. Зміст публічного боргу. Правова природа боргових зобов'язань, які виникають з публічного кредиту, та надання публічних гарантій.

Державні та місцеві гарантії, їх правова природа та порядок надання. Порядок погашення заборгованості суб'єктів господарювання перед державою в разі здійснення державою платежів, пов'язаних з виконанням гарантійних зобов'язань, виплата яких зумовлена невиконанням суб'єктом господарювання його зобов'язань за кредитом (позикою), залученим під державну чи місцеву гарантію.

Правове регулювання відносин в сфері державного боргу України. Поняття і склад державного боргу. Державний та місцевий борг і бюджетна заборгованість. Правове регулювання державних та місцевих бюджетних запозичень та надання гарантій. Види бюджетних запозичень. Граничний обсяг державного внутрішнього і зовнішнього боргу України.

Правове регулювання грошового обігу та безготівкових розрахунків в Україні

Грошовий обіг та грошова система України. Грошова реформа. Фінансово-правові засади організації платіжних систем в Україні.

Правове регулювання відносин у сфері готівкового обігу та здійснення розрахунково-касового обслуговування.

Правовий режим банківських рахунків.

Грошові та безготівкові розрахунки, втримання готівки підприємствами, установами і організаціями. Правила ведення касових операцій. Правові засади ведення безготівкових розрахунків. Порядок організації безготівкових розрахунків в Україні.

Форми розрахунків. Правила розрахунків. Види безготівкових розрахунків. Основи розрахункових відносин. Факторинг, лізинг, вексель.

Відповідальність за правопорушення у сфері готівкових та безготівкових розрахунків і грошово-касового обслуговування.

Ринки фінансових послуг як предмет фінансово-правового регулювання

Державне регулювання ринків фінансових послуг.

Повноваження Національного банку України як державного регулятора на ринку фінансових послуг. Банківська діяльність і банківська система.

Правові засади організації банківського нагляду та застосування юридичної відповідальності за порушення банківського законодавства.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України – правовий статус.

Діяльність небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг. Правові засади здійснення фінансового моніторингу.

Правові засади валютного регулювання та валютного нагляду

Валютне регулювання: основні поняття. Валютні фонди: державний, республіканський, місцеві. Специфічні особливості, валютних відносин. Особливості валютно-правових норм і валютних цінностей. Учасники валютних правовідносин.

Операції з іноземною валютою, що дозволяються законодавством України (купівля, продаж).

Поняття та функції валютного нагляду. Органи, що здійснюють валютний нагляд: Кабінет Міністрів України, Національний банк України та уповноважені банки, Державна податкова служба. Валютні обмеження.

Відповідальність за порушення валютного законодавства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 6

1. Конституція України від 28.06.1996 року №254К/ 96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
4. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Андрущенко Г.С., Коваленко А.А., Савченко Л.А. Фінансово-контрольне право: навч. посіб.: 2-ге вид. перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 348 с.
6. Білінський Д.О. Правове регулювання публічної фінансової системи: монографія. Харків: Право, 2017. 296 с.
7. Вибрані праці Л. К. Воронова. / упоряд.: М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський, О. О. Головашевич, Є. М. Смичок ; відп. за вип. М. П. Кучерявенко. Харків : Право, 2016. 952 с.
8. Кармаліта М.В. Приватний і публічний інтерес у системі податкових правовідносин: монографія. Хмельницький : 2019. 328 с.
9. Макух О.В. Фінансові правовідносини: теорія, сучасний стан і тенденції розвитку: монографія. Харків : Право, 2019. 304 с.
10. Податкове право України: підруч. / О. О. Головашевич та ін; за аг. ред. М. П. Кучерявенка, Н. А. Маринів. Харків : Право, 2019. 440 с
11. Фінансове право України (загальна частина) : навч. посіб. / Л. М. Касьяненко, Т. О. Мацелик, Н. Б. Новицька та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 234 с.
12. Фінансове право України (особлива частина): навч. посіб. /Л. М. Касьяненко, Т. О. Мацелик, Ю. І. Аністратенко та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2022. 580 с.
13. Фінансове право: навч. посіб. Л.К.Воронова, Н.Ю. Пришва, Н.Я. Якимчук та ін..за заг. ред. Н.Ю. Пришви. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 376 с.

МОДУЛЬ 7 ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Інформаційне право як галузь права. Поняття інформації

Інформаційне право як комплексна галузь права. Інформація як об'єкт інформаційного права. Функції та методи інформаційного права. Система інформаційного права. Джерела інформаційного права.

Інформаційно-правові норми та інформаційно-правові відносини.

Поняття та структура інформаційно-правових норм. Види інформаційно-правових норм. Поняття та зміст інформаційних правовідносин. Інформаційна діяльність. Основні види і напрями інформаційної діяльності. Об'єкти інформаційних правовідносин.

Суб'єкти інформаційних правовідносин

Загальна характеристика суб'єктів в інформаційному праві. Основні інформаційні права та свободи. Особа як суб'єкт права в інформаційній сфері. Держава як суб'єкт права в інформаційній сфері. Основні інформаційні права та свободи. Право на інформацію як елемент правового статусу особи.

Правове регулювання інтернет-відносин в Україні

Цифрове середовище. Мережа Інтернет. Право інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Доменні імена та доменні спори. Електронна комерція. Електронний документ. Електронний цифровий підпис. Поняття і правове регулювання обігу електронних грошей.

Правовий режим доступу до інформації.

Режим доступу до інформації. Класифікація інформації за правовим режимом доступу. Правовий режим доступу до публічної інформації. Реалізація права на доступ до інформації. Відкрита інформація та інформація з обмеженим доступом. Правові підстави обмеження поширення інформації. Інформаційний запит і звернення громадян. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності щодо порушення права громадян на доступ до інформації .

Інформаційні ресурси

Поняття інформаційних ресурсів. Національні інформаційні ресурси. Правовий режим інформаційних ресурсів. Правове регулювання відносин щодо окремих видів інформаційних ресурсів.

Юридична відповідальність за правопорушення у галузі інформаційного законодавства

Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення норм інформаційного законодавства. Поняття, ознаки, склад і види інформаційних правопорушень. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про інформацію. Кримінально-правова відповідальність у сфері інформаційних правовідносин.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 7

1. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657–ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
4. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
5. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
6. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII
7. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р.
8. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 438-р.
9. Уткіна М. С. Інформаційне право (у схемах і таблицях) : навчальний посібник / М. С. Уткіна. Суми : Сумський державний університет, 2022. 221 с.
10. Хахановський В. Г. Актуальні питання інформаційного права [Текст] : навч. посіб. / [В. Г. Хахановський, О. В. Корнейко]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. 258 с.
11. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І.В. Арістова, О.А. Баранов, О.П. Дзьобань, А.М. Новицький та ін.; за заг. ред. проф. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. 344 с.
12. Господарсько-торговельна діяльність в Україні: теорія і практика правового регулювання : монографія / Н. В. Никитченко, А. М. Новицький, Н. Б. Новицька, В. Б. Кри-

кун та ін. ; за заг. ред. Н. В. Никитченко. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. 348 с.

13. Новицька Н.Б., Новицький А.М., Миколаєць В.А. Правове забезпечення інформаційних ресурсів Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. №1 (14). С. 173–181

МОДУЛЬ 8 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Поняття, завдання і система кримінального процесу

Поняття кримінального процесу як сфери діяльності спеціально уповноважених осіб. Кримінальні процесуальні правовідносини. Співвідношення понять кримінальний процес, кримінальне судочинство, кримінальне провадження, правосуддя. Моделі кримінального процесу: історичний досвід та сучасність. Тенденції уніфікації та гармонізації кримінального процесу.

Завдання кримінального судочинства в контексті європейських стандартів. Роль кримінального провадження у державному механізмі боротьби зі злочинністю та охороні прав особи.

Кримінальні процесуальні функції: поняття, основні види, суб'єкти. Дискусійні питання визначення функцій в кримінальному провадженні. Кримінальний процес як наука та навчальна дисципліна. Значення науки кримінального процесу для правотворчої діяльності. Зв'язок кримінального процесу з іншими галузями права, суміжними науками, а також із оперативно-розшуковою діяльністю.

Кримінальне процесуальне законодавство України

Поняття суть і завдання кримінального процесуального закону. Джерела кримінального процесуального права, їх ієрархія. Кримінальний процесуальний кодекс України: його структура та зміст. Інші законодавчі акти, що містять норми кримінального процесуального права.

Застосування кримінального процесуального закону за аналогією. Чинність кримінального процесуального закону в просторі, часі та за колом осіб.

Значення для кримінального процесу рішень Конституційного Суду України, роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, роз'яснень Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, наказів та інструкцій Генерального прокурора України, керівництва СБУ та МВС України.

Міжнародно-правові акти як джерела кримінального процесуального права.

Процесуальна форма, її поняття і значення. Проблеми диференціації процесуальної форми в кримінальному провадженні. Кримінально-процесуальна норма.

Процесуальні гарантії, їх поняття та види.

Засади кримінального провадження

Поняття, значення і система засад кримінального провадження.

Значення та зміст засад кримінального провадження, основні підходи до їх класифікації. Верховенство права. Законність. Рівність перед законом і судом. Повага до людської гідності. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Недоторканність житла чи іншого володіння особи. Таємниця спілкування. Невтручання у приватне життя. Недоторканність права власності. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини. Свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї. Заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення. Забезпечення права на захист. Доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Безпосередність дослідження показань, речей і документів. Забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності. Публічність. Диспозитивність. Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування

технічними засобами. Розумність строків. Мова, якою здійснюється кримінальне провадження.

Учасники кримінального провадження

Поняття і класифікація учасників кримінального провадження.

Суд як орган правосуддя. Склад суду. Правовий статус слідчого судді. Види підсудності. Автоматизована система документообігу суду.

Сторони кримінального провадження.

Прокурор, його завдання і повноваження у кримінальному провадженні на різних його стадіях. Призначення та заміна прокурора.

Органи досудового розслідування. Керівник органу досудового розслідування, його повноваження. Правовий статус слідчих органу досудового розслідування. Оперативні підрозділи, їх повноваження.

Права та обов'язки потерпілого. Представник потерпілого. Законний представник потерпілого.

Права та обов'язки підозрюваного. Правовий статус обвинуваченого. Виправданий. Засуджений. Законний представник підозрюваного, обвинуваченого. Поняття захисту в кримінальному процесі. Захисник, його завдання, права та обов'язки. Випадки обов'язкової участі захисника в кримінальному провадженні. Залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії. Відмова від захисника або його заміна.

Інші учасники кримінального провадження. Заявник. Цивільний позивач. Цивільний відповідач. Представник цивільного позивача, цивільного відповідача. Законний представник цивільного позивача. Права та обов'язки свідка. Відповідальність свідка. Перекладач. Експерт. Спеціаліст. Секретар судового засідання. Судовий розпорядник.

Обставини, що виключають участь слідчого судді, судді або присяжного в кримінальному провадженні. Відводи та самовідводи.

Докази і доказування у кримінальному провадженні

Поняття і значення кримінального процесуального доказування. Теорія доказів. Доказове право.

Поняття доказів. Основні ознаки доказів. Належність та допустимість доказів.

Мета доказування у сучасному кримінальному процесі. Поняття предмету доказування (обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні), основні підходи до його визначення.

Процес доказування у кримінальному провадженні, його елементи. Доказування та пізнання у кримінальному процесі: проблеми співвідношення. Обов'язок доказування. Способи збирання та перевірки доказів.

Поняття та значення оцінки доказів. Правила оцінки доказів. Поняття та значення внутрішнього переконання в оцінці доказів. Роль закону при оцінці доказів. Особливості оцінки доказів на різних стадіях кримінального процесу.

Слідчі і судові версії. Суб'єкти доказування. Дискусійні питання участі сторін в доказуванні у кримінальному провадженні. Роль суду в кримінальному процесуальному доказуванні. Особливості процесу доказування на окремих стадіях кримінального провадження. Презумпції та преюдиції в доказуванні. Роль презумпції невинуватості в кримінальному процесуальному доказуванні.

Процесуальні джерела доказів та проблемні питання їх визначення.

Показання свідків, їх предмет, значення та оцінка. Процес формування показань свідків, його етапи. Об'єктивні та суб'єктивні фактори, які впливають на формування показань свідків. Перевірка й оцінка показань свідка. Показання експерта. Показання потерпілого, їх предмет, значення та оцінка. Показання підозрюваного та обвинуваченого, їх предмет, значення та оцінка. Обмова і самообмова в показаннях підозрюваного й обвинуваченого. Показання з чужих слів.

Речові докази, їх поняття та види. Процес формування речових доказів. Оцінка речових

доказів. Документи як джерела доказів, їх поняття, види, відмінність від речових доказів. Перевірка та оцінка документів.

Висновок експерта, його предмет, значення, форма та зміст.

Фіксування кримінального провадження

Форми фіксування кримінального провадження. Протоколи та додатки до них. Журнал судового засідання. Проблеми застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження. Реєстр матеріалів досудового розслідування. Процесуальне рішення у кримінальному провадженні, його предмет, значення, форма та зміст.

Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні

Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому.

Поняття та значення цивільного позову у кримінальному провадженні. Суб'єкти цивільного позову, предмет, підстави і доказування цивільного позову. Форма та зміст цивільного позову у кримінальному провадженні. Вирішення цивільного позову в кримінальному провадженні.

Загальна характеристика процесуального інституту відшкодування (компенсації) шкоди в кримінальному судочинстві, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю. Підстави, умови та порядок відшкодування (компенсації) шкоди завданої громадянину незаконними діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

Заходи забезпечення кримінального провадження

Поняття, призначення та види заходів забезпечення кримінального провадження. Умови і підстави їх застосування. Проблемні питання правомірності застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Класифікація заходів забезпечення кримінального провадження.

Порядок здійснення виклику слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом в кримінальному провадженні. Повістка про виклик: форма та зміст. Наслідки неприбуття на виклик. Порядок здійснення приводу. Форма і зміст клопотання про здійснення приводу.

Загальні положення накладення грошового стягнення. Форма і зміст клопотання про накладення грошового стягнення. Розгляд питання про накладення грошового стягнення на особу

Загальні положення тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом. Наслідки тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом. Форма і зміст клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. Порядок здійснення тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.

Загальні положення відсторонення від посади. Форма і зміст клопотання про відсторонення від посади. Порядок здійснення відсторонення від посади.

Загальні положення тимчасового доступу до речей і документів. Форма і зміст клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів. Речі і документи, до яких заборонено доступ або містять охоронювану законом таємницю.

Підстави та порядок тимчасового вилучення майна.

Поняття арешту майна. Підстави для арешту майна. Форма і зміст клопотання про арешт майна. Порядок здійснення арешту майна.

Види запобіжних заходів, їх зміна і доповнення в умовах розвитку сучасного кримінального процесуального законодавства.

Поняття, мета і підстави застосування запобіжних заходів. Форма і зміст клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжних заходів. Порядок розгляду клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжних заходів. Порядок обрання, зміни і припинення запобіжних заходів. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного

заходу.

Особисте зобов'язання. Особиста порука. Домашній арешт. Застосування застави як запобіжного заходу. Проблемні питання визначення майнового стану обвинувачених для обрання такого запобіжного заходу. Тримання під вартою. Строки тримання під вартою і процесуальний порядок продовження цих строків.

Застосування електронних засобів контролю.

Затримання як тимчасовий запобіжний захід. Законне затримання. Порядок затримання особи без ухвали слідчого судді, суду. Визначення моменту затримання.

Конституційні гарантії законності застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Загальні положення досудового розслідування

Поняття і завдання досудового розслідування кримінальних правопорушень. Форми досудового розслідування. Досудове слідство як основна форма досудового розслідування злочинів. Дізнання як форма досудового розслідування кримінальних проступків. Поняття і види підслідності.

Підстави та порядок об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування. Порядок розгляду клопотань під час досудового розслідування. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування.

Початок досудового розслідування. Порядок внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Правовий статус Єдиного реєстру досудових розслідувань. Зміст відомостей, які вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Визначення слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування.

Строки досудового розслідування. Порядок продовження строку досудового розслідування.

Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Слідчі (розшукові) дії

Поняття та види слідчих (розшукових) дій. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій

Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування та в судовому засіданні. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи. Одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб.

Пред'явлення для впізнання, його поняття, мета, види, порядок проведення й оформлення. Пред'явлення особи для впізнання. Пред'явлення речей для впізнання. Пред'явлення трупа для впізнання. Зміст протоколу пред'явлення для впізнання

Особливості проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування

Порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи

Обшук, його поняття, види, підстави та порядок проведення. Форма і зміст клопотання про обшук. Процесуальні особливості проведення обшуку в житлі чи іншого володіння особи. Зміст протоколу обшуку.

Огляд, його мета, види і порядок проведення. Процесуальні особливості проведення огляду в житловому приміщенні. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією: поняття, підстави та процесуальний порядок проведення. Зміст протоколу огляду.

Слідчий експеримент, його суть, підстави та порядок проведення. Зміст протоколу слідчого експерименту.

Освідування особи, його поняття, мета, види, підстави та порядок проведення.

Підстави та порядок призначення експертизи. Проблеми отримання зразків для експертного дослідження. Випадки обов'язкового призначення експертизи. Права підозрюваного (обвинуваченого) при призначенні та проведенні експертизи. Особливості

примусового залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи. Порядок розгляду слідчим суддею клопотання про залучення експерта.

Негласні слідчі (розшукові) дії

Поняття та види негласних слідчих (розшукових) дій. Вимоги до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Роль слідчого судді при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Особливості проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді. Форма і зміст постанови слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій. Повідомлення осіб, щодо яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії. Заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Заходи щодо захисту інформації, яка не використовується у кримінальному провадженні. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій в інших цілях або передання інформації

Втручання у приватне спілкування, його поняття, мета, види. Збереження інформації. Аудіо-, відеоконтроль особи. Накладення арешту на кореспонденцію. Огляд і виїмка кореспонденції. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж. Зняття інформації з електронних інформаційних систем. Фіксація та збереження інформації, отриманої з телекомунікаційних мереж за допомогою технічних засобів та в результаті зняття відомостей з електронних інформаційних систем. Дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів.

Інші види негласних слідчих (розшукових) дій. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. Спостереження за особою, реччю або місцем. Аудіо-, відеоконтроль місця. Контроль за вчиненням злочину. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження. Використання конфіденційного співробітництва.

Повідомлення про підозру

Підстави та порядок повідомлення про підозру. Зміст письмового повідомлення про підозру. Вручення письмового повідомлення про підозру. Відмінність повідомлення про підозру від обвинувального акта. Роз'яснення підозрюваному його процесуальних прав та обов'язків.

Підстави та процесуальний порядок зміни повідомлення про підозру.

Зміст відомостей, які вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань під час повідомлення про підозру.

Зупинення і закінчення досудового розслідування

Зупинення досудового розслідування: поняття, підстави, умови та процесуальний порядок. Підстави та процесуальний порядок оголошення розшуку підозрюваного. Взаємодія слідчого, прокурора та оперативних підрозділів з метою встановлення місцезнаходження підозрюваного і розкриття злочину. Зміст відомостей, які вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань при зупиненні досудового розслідування.

Підстави та процесуальний порядок відновлення зупиненого досудового розслідування. Зміст відомостей, які вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань при відновленні досудового розслідування.

Форми закінчення досудового розслідування. Загальні положення закінчення досудового розслідування. Порядок закриття кримінального провадження.

Загальні положення кримінального провадження під час звільнення особи від кримінальної відповідальності. Звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Відкриття матеріалів

іншій стороні.

Особливості досудового розслідування кримінальних проступків

Загальні положення досудового розслідування кримінальних проступків. Порядок застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування кримінальних проступків. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проступків. Порядок закінчення досудового розслідування кримінальних проступків. Зміст клопотання прокурора про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

Поняття та значення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування. Рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження. Строк подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, її повернення або відмова відкриття провадження. Правові наслідки подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування. Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування. Рішення слідчого судді за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування. Порядок оскарження недотримання розумних строків.

Поняття та значення інституту оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування. Ухвали слідчого судді, які підлягають оскарженню під час досудового розслідування. Порядок оскарження ухвал слідчого судді.

Поняття та значення інституту оскарження слідчим рішення, дій чи бездіяльності прокурора. Рішення, дії чи бездіяльність прокурора, які можуть оскаржуватися слідчим. Порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора. Порядок вирішення скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора.

Підготовче провадження

Сутність і завдання підготовчого судового засідання. Порядок підготовчого судового засідання. Вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду. Закінчення підготовчого провадження і призначення судового розгляду. Матеріали кримінального провадження (кримінальна справа) та право на ознайомлення з ними.

Загальні положення судового розгляду

Завдання і значення стадії судового розгляду у кримінальному провадженні. Особливості реалізації засад кримінального провадження в стадії судового розгляду. Суд, сторони та інші учасники судового розгляду, їх процесуальне становище.

Строки і загальний порядок судового розгляду. Законний склад суду. Незмінність складу суду. Запасний суддя. Головуючий у судовому засіданні. Безперервність судового розгляду.

Наслідки неприбуття обвинуваченого. Наслідки неприбуття прокурора і захисника. Наслідки неприбуття потерпілого. Наслідки неприбуття цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників. Наслідки неприбуття свідка, спеціаліста, перекладача і експерта.

Право перебувати в залі судового засідання. Обов'язки присутніх у залі судового засідання. Заходи до порушників порядку судового засідання. Підстави та порядок обрання, скасування або зміна запобіжного заходу в суді. Проведення експертизи за ухвалою суду.

Підстави та порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження. Підстави та порядок об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження. Підстави та порядок зупинення судового провадження. Особливості проведення процесуальних дій у режимі відео-

конференції під час судового провадження.

Межі судового розгляду. Підстави та порядок зміни обвинувачення в суді. Особливості висунення додаткового обвинувачення. Підстави та порядок відмови від підтримання державного обвинувачення.

Процедура судового розгляду

Порядок відкриття судового засідання. Повідомлення про повне фіксування судового розгляду технічними засобами. Оголошення складу суду і роз'яснення права відводу. Повідомлення про права і обов'язки. Заборона присутності свідків у залі судового засідання.

Початок судового розгляду. Роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення. Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження. Розгляд судом клопотань учасників судового провадження.

Процесуальний порядок допиту обвинуваченого, свідка, потерпілого, або неповнолітнього свідка чи потерпілого. Допит експерта в суді.

Особливості пред'явлення для впізнання. Порядок дослідження речових доказів, документів, звуко- і відеозаписів. Консультації та роз'яснення спеціаліста. Огляд на місці.

Дії суду при встановленні в судовому засіданні неосудності обвинуваченого.

Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами. Судові дебати, їх значення, порядок і зміст. Останнє слово обвинуваченого, його значення.

Вихід суду для ухвалення вироку. Таємниця наради суддів. Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку.

Судові рішення

Поняття, призначення та види судових рішень у кримінальному провадженні. Законність, обґрунтованість і вмотивованість судового рішення. Порядок ухвалення судових рішень, їх форма. Зміст ухвали.

Види вироків. Підстави для ухвалення обвинувального вироку. Види обвинувальних вироків. Підстави для ухвалення виправдувального вироку. Форма та зміст обвинувального і виправдувального вироків.

Порядок ухвалення судового рішення. Окрема думка судді, її юридичне значення. Проголошення судового рішення.

Звільнення обвинуваченого з-під варті. Заходи піклування про неповнолітніх, непрацездатних і збереження майна обвинуваченого. Виправлення описок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні. Роз'яснення судового рішення.

Особливі порядки провадження в суді першої інстанції

Особливості спрощеного провадження щодо кримінальних проступків.

Порядок розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні

Особливості провадження в суді присяжних. Порядок провадження в суді присяжних. Роз'яснення права на суд присяжних. Виклик присяжних. Права і обов'язки присяжного. Відбір присяжних у суді. Приведення присяжних до присяги. Недопустимість незаконного впливу на присяжного. Усунення присяжного. Порядок наради і голосування в суді присяжних.

Провадження в суді апеляційної інстанції

Сутність і значення апеляційного провадження. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Право на апеляційне оскарження. Особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень. Порядок і строки апеляційного оскарження. Вимоги до апеляційної скарги. Дії суду першої інстанції після одержання апеляційних скарг. Прийняття апеляційної скарги судом апеляційної інстанції. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження. Наслідки подання апеляційної скарги. Підготовка до апеляційного розгляду. Межі перегляду судом апеляційної інстанції. Апеляційний розгляд. Інститут письмового апеляційного провадження.

Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги. Зміна вироку або ухвали суду судом апеляційної інстанції. Підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції. Особливості нового розгляду судом першої інстанції. Закриття кримінального провадження судом апеляційної інстанції. Судові рішення суду апеляційної інстанції. Зміст ухвали суду апеляційної інстанції. Вирок, ухвала про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру суду апеляційної інстанції. Недопустимість погіршення правового становища обвинуваченого. Порядок перевірки ухвал слідчого судді. Повернення матеріалів кримінального провадження.

Провадження в суді касаційної інстанції

Сутність і значення касаційного провадження. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку. Право на касаційне оскарження. Порядок і строки касаційного оскарження. Вимоги до скарги. Відкриття касаційного провадження. Залишення касаційної скарги без руху або її повернення.

Підготовка касаційного розгляду. Заперечення на касаційну скаргу. Відмова від касаційної скарги, зміна і доповнення касаційної скарги під час касаційного провадження. Межі перегляду судом касаційної інстанції. Касаційний розгляд. Інститут письмового касаційного провадження. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги. Недопустимість погіршення правового становища виправданого та засудженого. Підстави для скасування або зміни судового рішення судом касаційної інстанції. Новий розгляд справи після скасування судового рішення судом касаційної інстанції. Закриття кримінального провадження судом касаційної інстанції.

Судові рішення суду касаційної інстанції. Форма та зміст ухвали суду касаційної інстанції. Повернення матеріалів кримінального провадження.

Провадження за нововиявленими обставинами

Сутність і значення провадження за нововиявленими обставинами. Підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами. Право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Строк звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Відкриття кримінального провадження за нововиявленими обставинами. Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та її наслідки. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами. Судове рішення за наслідками кримінального провадження за ново виявленими обставинами.

Особливі порядки кримінального провадження

Сутність і значення угоди в кримінальному провадженні. Ініціювання та укладення угоди. Обставини, що враховуються прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості. Зміст угоди про примирення. Зміст угоди про визнання винуватості. Наслідки укладення та затвердження угоди. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди. Вирок на підставі угоди. Наслідки невиконання угоди

Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Сутність і значення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб. Сутність і значення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Сутність і значення застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Сутність і значення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Сутність і значення кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю.

Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження

Сутність і значення відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Умови відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Особи, які мають право звертатися до суду із заявою про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Підсудність заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Зміст заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Наслідки недодержання вимог до змісту заяви, відмова у відкритті провадження або залишення заяви без розгляду. Підготовка заяви до розгляду. Особливості судового розгляду. Зміст судового рішення.

Виконання судових рішень

Сутність і значення стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні. Набрання судовим рішенням законної сили. Наслідки набрання законної сили судовим рішенням. Порядок виконання судових рішень у кримінальному провадженні. Звернення судового рішення до виконання.

Відстрочка виконання вироку. Питання, які вирішуються судом під час виконання вироків. Питання, які вирішуються судом після виконання вироку. Порядок вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку. Зарахування у строк відбування покарання часу перебування засудженого в лікувальній установі.

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження

Сутність і значення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Обсяг міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Законодавство, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження. Надання та отримання міжнародної правової допомоги чи іншого міжнародного співробітництва без договору. Центральний орган України. Інформація, що містить державну таємницю. Виконання процесуальних дій дипломатичними представництвами або консульськими установами. Запит про міжнародне співробітництво. Зберігання та передання речових доказів і документів. Доказова сила офіційних документів.

Сутність і значення міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій. Сутність і значення видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція). Сутність і значення кримінального провадження у порядку перейняття. Визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 8

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: [Текст]: прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043

4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України.– URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_009&p=1324340557101311

5. Протокол до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_018

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята Радою Європи 4 листопада 1950 року // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
7. Європейська Конвенція проти запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: прийнята Радою Європи 26 листопада 1987 року // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_068
8. Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі: [Текст]: прийнятий Резолюцією 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_206
9. Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із позбавленням волі (Токійські правила): прийняті Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року № 45/110 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_907
10. Рекомендація Я (80) 11 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи «Про взяття під варту до суду» прийнята Комітетом Міністрів 27 червня 1980 року // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_907
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-УІ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
12. Про прокуратуру: Закон України від 2 березня 2014 року № 1789-ХІІ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року №3477-ІУ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
15. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
16. Про Конституційний Суд України: Закон України від 2 березня 2014 року № 422/96-ВР // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80>
17. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.
19. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 березня 1992 р. № 2135-ХІІ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/_2135-12
20. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3782-ХІІ. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>
21. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3352- ХІІ. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3352-12> (дата звернення: 09.03.2023).

22. Про судову експертизу: Закон України від 25 червня 1994 р. № 4038-ХІІ. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

23. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-ІV. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1906-15>

МОДУЛЬ 9 КРИМІНАЛІСТИКА І СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

Предмет, завдання і система криміналістики

Предмет та об'єкт криміналістики. Розвиток наукових уявлень про предмет криміналістики. Принципи криміналістики.

Завдання криміналістики на сучасному етапі розвитку суспільства. Загальні та спеціальні завдання криміналістики. Роль криміналістики у попередженні кримінальних правопорушень.

Закони розвитку криміналістики. Сучасні погляди про природу криміналістики. Зміст та структура загальної теорії криміналістики.

Система криміналістики. Криміналістична техніка, тактика і методика розслідування кримінальних правопорушень. Загальна теорія, окремі криміналістичні теорії і вчення.

Проблематика криміналістичних категорій. Криміналістичні класифікації.

Історія розвитку криміналістики

Історія виникнення і використання прийомів, засобів виявлення та викриття злочинної діяльності. Основні етапи формування криміналістичних знань.

Сучасний рівень і тенденції розвитку криміналістики в зарубіжних країнах. Міжнародна координація розвитку і реалізації засобів та методів боротьби зі злочинністю.

Історія розвитку криміналістики на Україні. Виникнення і розвиток криміналістичних закладів на Україні, їх сучасна система. Система юридичних вузів України.

Кримінальна протиправна діяльність як об'єкт криміналістичного вивчення

Зміст та основні елементи кримінально протиправної діяльності. Сутність професійної кримінально протиправної діяльності.

Криміналістичні аспекти злочинної діяльності та методи її вивчення. Дані вивчення злочинної діяльності як основна умова удосконалення засобів і тактичних прийомів боротьби зі злочинністю.

Способи удосконалення і приховання кримінальних правопорушень як елемент злочинної діяльності. Криміналістичне поняття способу вчинення кримінальних правопорушень. Детермінованість і повторюваність способів вчинення і приховання кримінальних правопорушень.

Напрями і форми використання даних про вчинення та приховання кримінальних правопорушень у діяльності правоохоронних органів.

Криміналістика у системі інших наук

Криміналістика у системі правових знань і її значення у забезпеченні практичної діяльності у боротьбі зі злочинністю. Використання положень філософії, логіки, психології, етики та інших суспільних наук у розвитку криміналістичної теорії, розробці засобів і методів слідчої діяльності.

Співвідношення криміналістики і природничо-технічних наук. Роль криміналістики в забезпеченні застосування досягнень науково-технічного прогресу в діяльності по боротьбі зі злочинністю. Місце криміналістики в системі юридичних наук. Криміналістика і теорія оперативно-розшукової діяльності.

Методи криміналістики

Теорія відображення як методологічна основа формування криміналістичних знань і розробки прийомів, методів та засобів роботи з доказовою інформацією. Специфіка слідчого пізнання.

Система і характеристика методів криміналістики. Використання загальнонаукових методів у криміналістиці. Спеціальні методи криміналістики, їх формування і система. Критерії допустимості спеціальних методів криміналістики у кримінальному провадженні.

Узагальнення слідчої, судової й експертної практики як джерело розробки криміналістичних засобів, прийомів і методів.

Співвідношення методів криміналістики та методів практичної діяльності щодо розслідування кримінальних правопорушень.

Криміналістичне прогнозування та його роль у реалізації криміналістикою своїх функцій.

Криміналістична ідентифікація і діагностика

Поняття і наукові засади криміналістичної ідентифікації, її значення у слідчій, експертній і судовій діяльності. Види та форми криміналістичної ідентифікації. Ідентифікаційні ознаки і властивості, їх класифікації. Ототожнення і встановлення групової належності. Об'єкти криміналістичної ідентифікації. Суб'єкти криміналістичної ідентифікації.

Поняття і класифікація ідентифікаційних ознак. Методика ідентифікаційних досліджень. Застосування математичних і кібернетичних методів у ідентифікаційних дослідженнях. Стадії криміналістичної ідентифікації.

Поняття і сутність криміналістичної діагностики. Теоретичні засади криміналістичної діагностики. Діагностичні завдання та методика їх вирішення. Значення криміналістичної діагностики для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Експертні діагностичні засади. Діагностика в роботі слідчого.

Криміналістична версія

Вчення про криміналістичну версію. Поняття криміналістичної версії та її логічна природа. Класифікація криміналістичних версій, засади і правила побудови та перевірки версій.

Роль судових доказів, оперативно-розшукових даних і наукових узагальнень практики в побудові версій. Використання логічного апарата (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії тощо). Основні правила і методи перевірки версій.

Співвідношення «планування розслідування» та «висунення версій», їх значення для розслідування кримінальних правопорушень.

Загальні положення криміналістичної техніки

Поняття і галузі криміналістичної техніки. Правові, організаційні, етичні і тактичні засади використання техніко-криміналістичних засобів. Джерела формування та розвитку криміналістичної техніки. Класифікація криміналістичних засобів і методів.

Технічні засоби та прийоми виявлення, фіксації, дослідження слідів кримінальних правопорушень та речових доказів. Комплектація науково-технічних засобів, що використовуються у слідчій діяльності.

Науково-технічні засоби та методи лабораторного дослідження речових доказів. Можливості застосування вимірювальної, мікро досліджувальної, аналітичної та обчислювальної техніки.

Критерії допустимості використання технічних засобів і методів роботи з доказами у кримінальному судочинстві. Доказове значення результатів застосування криміналістичної техніки.

Роль криміналістичної техніки в розробці методів попередження кримінальних правопорушень. Перспективи розвитку криміналістичної техніки. Проблеми автоматизації

криміналістичних досліджень.

Загальні положення криміналістичної експертизи

Концептуальні основи судової експертизи. Загальна теорія судової експертизи. Виникнення судової експертизи. Експертна діяльність і сучасні можливості судових експертиз. Поняття і зміст криміналістичної експертизи. Об'єкти і суб'єкти криміналістичних досліджень та їх класифікація. Загальнонаукові й спеціальні методи експертної діяльності. Загальні принципи допустимості використання методів і засобів судово-експертного дослідження.

Поняття, правові засади та види судових експертиз. Система судово-експертних закладів України. Експертно-криміналістичні підрозділи органів внутрішніх справ. Державні судово-експертні установи Міністерства юстиції України. Судово-експертні установи Міністерства охорони здоров'я України. Недержавні експертні установи, особливості правового регулювання їхньої діяльності.

Роль судових експертиз в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Правовий статус експерта. Права, обов'язки й відповідальність експерта. Поняття експертної компетенції. Професійні й кваліфікаційні вимоги до експерта. Підстави й порядок відводу експерта.

Взаємозв'язок судової експертизи й криміналістики; зв'язок з іншими науками.

Висновок експерта як джерело доказів. Висновок експерта: структура та зміст. Оцінка висновку слідчим і судом. Внутрішнє переконання експерта і його помилки (їхня природа та причини). Незалежність судового експерта.

Проведення судової експертизи у кримінальному провадженні

Правові підстави призначення та проведення експертизи у кримінальному провадженні.

Випадки обов'язкового призначення експертизи. Гарантії забезпечення прав обвинуваченого при призначенні експертизи. Права захисника, потерпілого, свідка при призначенні й проведенні судової експертизи.

Особливості проведення експертиз під час судового розгляду.

Підготовка до проведення експертизи. Постанова про призначення експертизи: структура та зміст.

Отримання зразків для порівняльного дослідження. Поняття та види зразків для порівняльного дослідження. Вимоги, що висуваються до зразків для порівняльного дослідження. Загальні положення тактики цієї слідчої дії.

Порядок призначення й проведення комісійної, комплексної, додаткової й повторної судової експертизи.

Судова фотографія і відео зйомка

Поняття можливості фіксації і дослідження візуальної інформації з метою розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Судова фотографія: види, методи і прийоми. Судово-оперативна фотографія, види, методи. Особливості фотографування окремих об'єктів: місця події, трупа, речових доказів, живих осіб. Судово-дослідницька фотографія: поняття, завдання, методи. Мікрофотозйомка.

Особливості застосування відеозапису: види, способи і засоби його здійснення при проведенні слідчих (розшукових) дій. Правила оформлення результатів застосування засобів і методів фіксації візуальної інформації.

Фототехнічна експертиза: поняття, завдання та досліджувані питання. Використання матеріалів відеозапису під час досудового слідства і в суді.

Трасологія

Предмет, система і завдання трасології. Наукові засади трасології. Поняття слідів, механізм їх утворення і класифікація.

Загальні правила виявлення, огляду, фіксації і вилучення слідів. Засоби та методи виявлення та вилучення слідів.

Види та характеристика слідів людини (сліди рук, сліди ніг, сліди тіла, сліди зубів і нігтів), сліди транспортних засобів, сліди знарядь злочину й інструментів. Предмети як сліди кримінальних правопорушень. Значення й можливості попереднього дослідження слідів у процесі проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій та використання отриманих результатів у розслідуванні кримінальних правопорушень. Опис слідів у протоколі огляду.

Трасологічна експертиза. Підготовка матеріалів для її проведення. Можливості трасологічної експертизи та основи методики її проведення. Дактилоскопічна експертиза: предмет, об'єкти, досліджувані питання. Судова трасологічна експертиза слідів ніг і взуття. Судова трасологічна експертиза встановлення цілого за частинами.

Судова балістика та вибухотехніка

Судова балістика: види і характеристика об'єктів дослідження. Вогнепальна зброя: види зброї, боєприпаси, сліди пострілу.

Засоби та методи виявлення, огляду, фіксації та вилучення зброї та слідів її застосування. Вогнепальні пошкодження й встановлення обставин використання зброї, тип виготовлення зброї, напрям пострілу, місце та дистанція пострілу, кут пострілу.

Судово-балістична експертиза: підготовка матеріалів для її проведення, питання, які вирішуються за її результатами. Ідентифікація зброї за стріляними кулями і гільзами.

Вибухові пристрої та сліди їх застосування. Особливості їх виявлення, фіксації і вилучення. Завдання і можливості їх дослідження. Вибухотехнічна експертиза: питання, що вирішуються за її результатами. Підготовка матеріалів для призначення вибухотехнічної експертизи.

Техніко-криміналістичне дослідження документів та криміналістичне дослідження письма

Поняття, види та наукові засади техніко-криміналістичного дослідження документів. Зміст техніко-криміналістичного дослідження документів. Поняття та класифікація документів. Правила поводження з документами – речовими доказами.

Дослідження рукописних документів. Поняття та ознаки почерку, їх класифікація та ідентифікаційне значення. Ідентифікація особи за почерком. Не ідентифікаційні дослідження рукописів. Можливості встановлення властивостей та стану особи за почерком.

Дослідження ознак письмової мови: поняття, завдання, можливості. Класифікація ознак письмової мови: стилістичні, лексичні, граматичні (фонетичні, орфографічні, синтаксичні). Встановлення автора документа та його окремих характеристик (стать, вік, національність, освіта, місце формування письмової навички тощо). Підготовка матеріалів для призначення авторознавчої експертизи.

Завдання і методи слідчого огляду документів. Фіксація результатів. Види підробки документів. Ознаки зміни тексту документа, способи їх виявлення. Встановлення способу виготовлення документів і давності виконання тексту. Ознаки технічної підробки підпису і способи їх виявлення. Експертне дослідження технічної підробки підпису. Отримання зразків для порівняльного дослідження. Поновлення змісту пошкоджених документів. Ознаки підробки відбитків печаток і штампів та можливості їх експертного дослідження. Огляд і дослідження машинописних текстів.

Дослідження поліграфічної продукції. Встановлення виду, способу друку та особливостей використання засобів (друкарських форм) з метою розшуку місця виготовлення досліджуваного матеріалу.

Техніко-криміналістичне дослідження документів: поняття, зміст і види. Техніко-криміналістична експертиза документів: поняття, її можливості, підготовка матеріалів для призначення.

Ідентифікація людини за ознаками зовнішності

Поняття та наукові засади ідентифікації людини за ознаками зовнішності, їх значення та класифікація. Система опису ознак зовнішності. Джерела інформації про ознаки зовнішності людини.

Використання словесного портрета для розшуку осіб, ведення обліків та розслідування злочинів. Застосування метода комбінованих портретів («фоторобот», «ізоробот»).

Портретна експертиза: поняття та можливості, методи проведення, підготовка матеріалів для призначення.

Кримінальна реєстрація

Поняття, завдання та види кримінальної реєстрації. Наукові і правові засади криміналістичного обліку. Спосіб вчинення та приховання кримінальних правопорушень як обліково-реєстраційний елемент злочинної діяльності.

Система, принципи організації і функціонування криміналістичних обліків. Взаємозв'язок окремих видів обліків. Способи реалізації даних обліків у розшуку осіб, предметів, у розкритті кримінальних правопорушень.

Допоміжні інформаційні системи, що використовуються правоохоронними органами в розшуковій діяльності.

Тенденції та перспективи розвитку криміналістичних обліків, проблеми їх автоматизації і комп'ютеризації.

Судова акустика

Можливості і завдання використання засобів та методів акустики у практиці боротьби зі злочинністю. Наукові засади судово-акустичних досліджень. Ідентифікація особи за голосом (фоноскопічна експертиза): її сутність, коло питань, що вирішуються, особливості підготовки матеріалів для її призначення.

Оцінка результатів криміналістичного дослідження звукових слідів та їх використання у розслідуванні злочинів.

Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Поняття і види криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів (КДМРВ). Можливості даного виду дослідження. Поняття і класифікація мікрооб'єктів. Засоби і способи їх виявлення, вилучення та дослідження.

Судові експертизи лакофарбових матеріалів та покриттів. Судова експертиза волокнистих матеріалів. Судова експертиза нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів. Судова експертиза скла, кераміки. Судова експертиза металів і сплавів. Судова експертиза полімерних матеріалів і виробів з них. Судова експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Особливості підготовки та призначення експертизи матеріалів, речовин і виробів.

Судово-медичні експертизи

Судово-медична експертиза трупа: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судово-медична експертиза живих осіб: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судово-медична експертиза об'єктів біологічного походження: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судова молекулярно-генетична експертиза: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судово-психіатрична експертиза: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судово-психологічна експертиза: предмет, об'єкти, питання дослідження. Основи генотипоскопії, основні напрямки її застосування.

Інженерно-технічні експертизи

Судова пожежно-технічна експертиза: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судова телекомунікаційна експертиза: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судова будівельно-технічна експертиза: предмет, об'єкти, питання дослідження. Судова комп'ютерно-технічна експертиза: предмет, об'єкти, питання дослідження.

Економічні експертизи

Клас економічних експертиз. Напрямки аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств із різними формами власності. Експертиза бухгалтерського та податкового обліку: предмет, об'єкти, питання дослідження. Експертиза фінансово-господарської діяльності: предмет, об'єкти, питання дослідження. Експертиза фінансово-кредитних операцій: предмет, об'єкти, питання дослідження.

Загальні положення криміналістичної тактики

Поняття криміналістичної тактики, її система та завдання. Правові, психологічні, логічні та етичні засади криміналістичної тактики. Взаємозв'язок криміналістичної тактики з криміналістичною технікою і методикою. Роль криміналістичної тактики в розслідуванні і попередженні кримінальних правопорушень. Криміналістична тактика в системі наукового знання. Криміналістична тактика та практика боротьби із злочинністю.

Поняття тактичних прийомів, їх джерела та класифікація. Тактичний прийом і криміналістична рекомендація. Критерії допустимості та ефективності тактичних прийомів. Роль тактичних прийомів у забезпеченні законності слідчої діяльності. Поняття слідчої ситуації. Тактика процесуальної дії.

Проблеми і можливості програмування, алгоритмізації та автоматизації слідчої діяльності.

Тактичні аспекти організації і планування розслідування

Поняття і сутність планування розслідування. Принципи планування розслідування. Елементи планування. Слідча ситуація як умова забезпечення ефективності планування розслідування та реалізації його принципів. Слідча версія основа плану розслідування. Організація перевірки слідчих версій. Особливості планування окремої слідчої (розшукової) дії, тактичної операції, роботи в цілому, розслідування багатоепізодних проваджень. Застосування бригадного методу розслідування. Поняття та види тактичних комбінацій.

Техніка планування розслідування. Вимоги до плану розслідування.

Слідча ситуація і тактична операція

Поняття, сутність та види слідчих ситуацій. Класифікаційні критерії поділу слідчих ситуацій. Елементи слідчої ситуації. Фактори, що обумовлюють формування та розвиток слідчих ситуацій. Слідча ситуація як підстава прийняття тактичних рішень.

Поняття, сутність і види тактичних операцій, їх значення і використання в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Діяльність слідчого в умовах тактичного ризику.

Тактика слідчого огляду

Поняття, сутність та види слідчого огляду. Завдання слідчого огляду. Місце та роль слідчого огляду у розкритті і розслідуванні кримінальних правопорушень. Організація і тактика слідчого огляду.

Огляд місця події: об'єкти огляду, учасники огляду, етапи, стадії і методи огляду місця події. Попереднє дослідження слідів на місці події з метою отримання та реалізації розшукової інформації. Негативні обставини, їх значення для виявлення та викриття інсценування кримінальних правопорушень.

Використання спеціальних знань і науково-технічних засобів при огляді. Фіксація результатів огляду. Зміст протоколу огляду місця події. Додатки до протоколу огляду: плани, схеми, малюнки, фотознімки.

Оцінка результатів огляду місця події та їх використання у розкритті і розслідуванні кримінальних правопорушень.

Особливості огляду трупа. Участь судового медика в огляді трупа. Значення і використання даних огляду трупа для встановлення особи загиблого та з'ясування інших

обставин кримінального провадження. Ексгумація трупа.

Мета і правила огляду предметів та документів. Особливості огляду поштово-телеграфної кореспонденції.

Поняття, сутність і мета освідчування особи.

Тактика обшуку

Поняття, сутність та види обшуку. Правові та фактичні підстави проведення обшуку. Забезпечення законності при проведенні обшуку. Психологічні й етичні засади обшуку.

Підготовка до обшуку. Особливості тактики обшуку в приміщенні і на місцевості. Особистий обшук.

Фіксація ходу та результатів обшуку. Оцінка та використання результатів обшуку в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Тактика допиту

Поняття, значення та види допиту. Допит як засіб отримання інформації. Забезпечення законності й етики при проведенні допиту. Поняття і межі допустимості психологічного впливу на допитуваного.

Закономірності формування показань. Суб'єктивні й об'єктивні фактори, що впливають на формування і дачу показань. Використання положень логіки, психології, педагогіки та інших наук у тактиці допиту.

Підготовка до допиту. Визначення предмета допиту. Прийоми встановлення психологічного контакту з допитуваним. Тактичні прийоми допиту: надання допомоги допитуваному у відновленні забутого, викриття неправдивих показань, подолання позиції відмови від дачі показань, використання доказів.

Особливості тактики допиту при викритті брехні.

Тактика допиту потерпілих. Тактика допиту свідків. Тактичні прийоми допиту підозрюваних. Тактика допиту в конфліктній ситуації. Тактика допиту неповнолітніх. Особливості допиту з участю перекладача, спеціаліста та захисника. Тактика допиту експерта.

Фіксація ходу та результатів допиту. Технічні засоби фіксації показань.

Тактика пред'явлення для впізнання

Поняття, сутність і види пред'явлення для впізнання. Психологічні засади пред'явлення для впізнання. Суб'єкти пред'явлення для впізнання.

Підготовка до пред'явлення для впізнання. Особливості допиту особи, за участі якої проводиться впізнання. Тактика пред'явлення для впізнання живих осіб. Пред'явлення для впізнання осіб, предметів, трупів, тварин, ділянок місцевості. Особливості пред'явлення для впізнання за функціональними ознаками. Проведення впізнання за фотознімками та відеозаписом.

Фіксація ходу і результатів проведення пред'явлення для впізнання. Оцінка і використання даних пред'явлення для впізнання у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Тактика слідчого експерименту

Слідчий експеримент: завдання та види. Поняття, сутність слідчого експерименту. Етапи проведення. План проведення. Підготовка до проведення, умови та прийоми проведення. Реконструкція і моделювання при проведенні слідчого експерименту.

Фіксація ходу та результатів слідчого експерименту. Оцінка і використання отриманих результатів у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Тактика призначення судових експертів

Поняття, завдання, значення і види використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Співвідношення компетенції і можливостей слідчого, спеціаліста й експерта у використанні спеціальних знань при дослідженні слідів та речових доказів.

Поняття, сутність та види судових експертиз. Система судово-експертних установ України.

Підготовка до проведення експертиз. Визначення виду, мети і обсягу дослідження. Формулювання експертного завдання. Вибір експерта (експертного закладу). Особливості проведення експертизи поза експертними закладами.

Поняття і види зразків для порівняльного дослідження. Правила і тактика отримання зразків для порівняльного. Забезпечення законності та норм етики при отриманні зразків для порівняльного дослідження.

Особливості призначення додаткової, повторної, комісійної та комплексної експертизи.

Оцінка висновку експерта та використання отриманих даних у розкритті, розслідуванні і попередженні кримінальних правопорушень.

Тактика взаємодії слідчих і оперативних підрозділів, слідчих та експертів (спеціалістів) у процесі розслідування кримінальних правопорушень

Поняття, сутність і завдання взаємодії у діяльності з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Суб'єкти взаємодії, характер і форми взаємодії. Слідчо-оперативна група як форма реалізації взаємодії. Організація взаємодії при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та розшуку осіб і викраденого.

Сутність і завдання взаємодії слідчого та експерта (спеціаліста) у діяльності з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Форми та методи залучення громадян до участі в розкритті кримінальних правопорушень. Організаційно-тактичні засади використання засобів масової інформації в розкритті та запобіганні кримінальних правопорушень.

Тактика досудового розслідування в умовах протидії його здійсненню

Поняття та зміст протидії розслідуванню. Внутрішня та зовнішня форми протидії розслідуванню. Суб'єкти протидії. Засоби і методи подолання протидії розслідуванню.

Загальні положення криміналістичної методики

Поняття, завдання та значення криміналістичних методик. Принципи та джерела криміналістичної методики. Місце криміналістичної методики в криміналістиці та її зв'язок з іншими галузями знань.

Структура криміналістичної методики. Загальні положення і наукові засади методики. Потреби слідчої практики як умови розвитку криміналістичної методики. Структура та види окремих методик розслідування.

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень

Поняття, сутність криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, її місце у розвитку криміналістичної методики та удосконаленні засобів та методів розслідування кримінальних правопорушень.

Співвідношення криміналістичної характеристики з кримінально-правовою характеристикою.

Структура криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень. Виявлення і репрезентативність кореляційних зв'язків елементів криміналістичної характеристики певного виду кримінальних правопорушень. Перспективи та умови побудови інформаційних моделей криміналістичних характеристик окремих видів кримінальних правопорушень.

Розслідування кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи

Криміналістична характеристика вбивств, спричинення тілесних ушкоджень.

Завдання і тактика невідкладних слідчих (розшукових) дій. Типові слідчі ситуації та слідчі версії. Специфіка розслідування вбивств залежно від способів їх вчинення. Встановлення особи загиблого. Використання спеціальних знань при розслідуванні

кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я громадян. Віктимність поведінки жертв.

Характеристика способів приховування кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я особи.

Зміст і характеристика наступного етапу розслідування. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Розслідування кримінальних правопорушень проти власності

Теоретичні та практичні основи побудови криміналістичної характеристики крадіжок, грабежів та розбоїв. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень проти власності. Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування таких кримінальних правопорушень. Планування розслідування кримінальних правопорушень проти власності, типові слідчі ситуації та версії.

Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій на початковому етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень проти власності. Особливості розслідування окремих видів злочинів проти власності.

Розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності

Актуальність і особливості боротьби зі кримінальними правопорушеннями у сфері службової діяльності у сучасних умовах. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування таких кримінальних правопорушень. Планування розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, типові слідчі ситуації та версії.

Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій на початковому етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. Особливості розслідування окремих видів злочинів у сфері службової діяльності.

Розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності

Загальні положення методики розслідування кримінальних правопорушень у галузі економіки та фінансів. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування таких кримінальних правопорушень. Планування розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, типові слідчі ситуації та версії.

Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій на початковому етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Особливості розслідування окремих видів злочинів у сфері господарської діяльності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 9

1. Про судову експертизу. Закон України від 25 лют. 1994 р. URL: zakon2.rada.gov.ua.

2. Про затвердження Інструкції про особливості здійснення судово- експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: наказ Міністерства юстиції України № 3505/5 від 12 грудня 2011 року: офіц. текст / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України № 53/5 від 08 жовтня 1998 року: офіц. текст: за станом на 22 січня 2013 року / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України/ URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

4. Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз: наказ Міністерства юстиції України № 1722/5 від 30 липня 2010 року. URL:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v1722323-10>

5. Про затвердження Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз: наказ Міністерства юстиції України № 1666/5 від 02 жовтня 2008 року: офіц. текст: за станом на 10 серпня 2009 року / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

МОДУЛЬ 10 ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Правова основа, сутність та принципи оперативно-розшукової діяльності

Поняття оперативно-розшукової діяльності як одного із видів правоохоронної функції і як складової частини діяльності спеціальних підрозділів та інших правоохоронних органів. Її призначення та місце в системі боротьби зі злочинністю. Необхідність наявності в державі України врегульованої законом оперативно-розшукової діяльності.

Поняття гласних та негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, які здійснюються оперативними підрозділами. Перелік негласних заходів, які мають право здійснювати оперативні підрозділи.

Правова основа оперативно-розшукової діяльності. Конституція України, закони України, кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство, інші законодавчі акти та відомчі нормативні документи як основа правового регулювання оперативно-розшукової діяльності. Принципи оперативно-розшукової діяльності. Загальні принципи оперативно-розшукової діяльності. Верховенство права. Законність. Дотримання прав і свобод людини. Взаємодія з органами влади та управління при виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності в боротьбі зі злочинністю. Взаємодія з населенням при попередженні та розкритті кримінальних правопорушень.

Спеціальні принципи оперативно-розшукової діяльності. Конспіративність і таємність дій оперативних працівників при проведенні негласних та контррозвідувальних заходів. Швидкість та наступальність у застосуванні оперативно-розшукових заходів в попередженні та розкритті кримінальних правопорушень.

Суб'єкти оперативно-розшукової діяльності

Підрозділи і оперативні співробітники правоохоронних органів, які мають право на здійснення оперативно-розшукової діяльності. Система, структура і компетенція підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Функціональні права і обов'язки службових осіб спеціальних підрозділів відповідно Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність”. Співробітники інших служб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Форми і повноваження оперативних підрозділів при взаємодії з іншими правоохоронними органами України з метою попередження та розкриття кримінальних правопорушень.

Спеціальні заходи щодо забезпечення захисту громадян, які подають допомогу оперативним підрозділам.

Обов'язки оперативних підрозділів у разі виявлення ознак злочину. Обов'язки оперативних підрозділів у разі виявлення ознак злочину під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають. Обов'язки оперативних підрозділів, які впливають з доручення слідчого, прокурора.

Нові підходи до визначення прав оперативних підрозділів.

Правові підстави для проведення оперативно-розшукових заходів та їх значення для регламентації оперативно-розшукової діяльності

Поняття і сутність підстав для проведення оперативно-розшукових заходів, їх винятковий характер. Класифікація підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності.

Підстави кримінально-правового характеру для проведення оперативно-розшукових заходів. Підстави змішаного характеру для проведення оперативно-розшукових заходів та

умови їх проведення.

Взаємодія підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність з органами досудового розслідування

Поняття і правова основа взаємодії органів, які компетентні здійснювати оперативно-розшукову діяльність з іншими правоохоронними органами. Форми їх взаємодії. Особливості взаємодії службових осіб оперативних підрозділів із слідчими. Порядок і форми взаємодії оперативних підрозділів зі слідчим та прокурором на початку досудового розслідування. Створення слідчих груп для розслідування особливо складних справ і компетенція у цих групах оперативних працівників спеціальних підрозділів.

Заходи, засоби та форми одержання інформації шляхом здійснення оперативно-розшукової діяльності

Оперативно-розшукові заходи і засоби їх поняття та значення. Порядок опитування осіб та особливості їх добровільної допомоги. Використання контрольованої поставки, контрольованої і оперативної закупки. Порухення питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально. Ознайомлення з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій. Проведення операцій із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб. Відвідування житла чи інших приміщень за згодою їх власників для з'ясування обставин злочину. Негласне виявлення та фіксування слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів та інших предметів. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Здійснення аудіо-, відеоконтролю особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж. Накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляд та виїмка. Здійснення спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця. Здійснення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. Використовування конфіденційного співробітництва. Отримання від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави. Використовування за згодою адміністрації службових приміщень, транспортних засобів та іншого майна підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб – житла, інших приміщень, транспортних засобів і майна, яке їм належать. Створення та використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів. Створення і застосування автоматизованих інформаційних систем. Застосування засобів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Звернення у межах своїх повноважень із запитами до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

Обліки, як засіб інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Поняття та призначення обліків. Об'єкти обліків. Види обліків: оперативно-розшукові, криміналістичні, адміністративні та ін. Правове регулювання порядку збирання, накопичення та зберігання інформації про події і факти злочинної діяльності, про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, способи скоєння кримінальних правопорушень та ін.

Поняття оперативної техніки. Види оперативної техніки. Правові основи застосування оперативної техніки. Порядок оформлення та використання відомостей, отриманих із застосуванням оперативної техніки в кримінальному судочинстві.

Форми оперативно-розшукової діяльності. Виявлення осіб та фактів, які становлять оперативний інтерес.

Ознаки, які характеризують осіб та факти, що становлять оперативний інтерес. Сили, засоби і методи оперативно-розшукової діяльності, які використовуються при відшукуванні

первинних відомостей про осіб і факти. Фактичні дані, які можуть бути одержані співробітниками оперативних підрозділів при виявленні осіб та фактів. Основні напрямки реалізації отриманої інформації.

Умови допустимості використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні

Поняття, правова основа використання результатів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному провадженні. Особливості одержання доказової інформації в кримінальному провадженні шляхом застосування оперативно-розшукових заходів. Умови законності одержання доказової інформації в кримінальному провадженні шляхом застосування оперативно-розшукових заходів. Робота слідчого із доказами, одержаними шляхом застосування оперативно-розшукових заходів.

Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності як приводів та підстав для початку досудового розслідування. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів, розвідувально-підривних посягань проти України, розшуку злочинців та осіб, які безвісти зникли. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, а також співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів, осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність, та інших правоохоронних органів. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для інформування державних органів відповідно до їх компетенції.

Особливості використання матеріалів, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність” як доказів у кримінальному провадженні. Особливості легалізації оперативно-розшукової інформації, одержаної шляхом проведення негласних заходів.

Прокурорський нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукових заходів

Правова основа нагляду за дотриманням законності при проведенні оперативно-розшукової діяльності. Суб'єкти, які уповноважені на здійснення прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні оперативно-розшукової діяльності. Нові підходи до визначення суб'єктного складу уповноважених прокурорів. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за законністю заведення та ведення оперативно-розшукових справ. Повноваження прокурора у зв'язку з проведенням оперативно-розшукових заходів, у тому числі тих, що тимчасово обмежують конституційні права і свободи особи. Порядок забезпечення судового контролю при вирішенні питання про застосуванні окремих оперативно-розшукових заходів. Співвідношення прокурорського нагляду та судового контролю за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукових заходів. Співвідношення прокурорського нагляду та відомчого контролю за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукових заходів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 10

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. *Х.: Право*, 2012. Т. 1. 768 с., Т. 2. 664 с.
2. Про судову експертизу. Закон України від 25 лют. 1994 р. URL:

zakon2.rada.gov.ua.

3. Про затвердження Інструкції про особливості здійснення судово- експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: наказ Міністерства юстиції України № 3505/5 від 12 грудня 2011 року: офіц. текст / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України № 53/5 від 08 жовтня 1998 року: офіц. текст: за станом на 22 січня 2013 року / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України/ URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

5. Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз: наказ Міністерства юстиції України № 1722/5 від 30 липня 2010 року (в редакції від 13 червня 2013 року). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v1722323-10>

6. Про затвердження Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз: наказ Міністерства юстиції України № 1666/5 від 02 жовтня 2008 року: офіц. текст: за станом на 10 серпня 2009 року / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

МОДУЛЬ 11 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Вступ до кримінального права. Закон України про кримінальну відповідальність

Кримінальне право як самостійна галузь права, законодавства, науки та навчальної дисципліни. Кримінальне право як галузь права. Ознаки кримінального права. Соціальна обумовленість кримінального права. Предмет і метод кримінального права України. Завдання та головні функції кримінального права. Вираження в кримінальному праві України напрямку державної політики в галузі боротьби зі злочинністю.

Вчення про кримінальне правопорушення та його склад

Поняття та значення кримінального закону України. Становлення й розвиток кримінального законодавства України. Чинне кримінальне законодавство та шляхи його вдосконалення в умовах правової реформи. Кримінальний закон як єдине джерело кримінального права. Загально превентивна роль кримінального закону. Види, система та структура кримінальних законів. Поняття кримінально-правової норми. Види диспозицій і санкцій.

Об'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення.

Поняття, соціальна сутність і основні ознаки кримінального правопорушення. Кримінальне правопорушення як вид соціально негативного відхилення поведінки. Залежність поняття кримінального правопорушення від соціально-економічних відносин, що існують у суспільстві на тому чи іншому етапі розвитку. Історично мінливий характер поняття кримінального правопорушення.

Суб'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення

Поняття й ознаки суб'єкта кримінального правопорушення в кримінальному праві. Суб'єкт кримінального правопорушення й особа, яка його вчинила. Кримінально-правове значення соціально-демографічної, правової й морально-психологічної характеристики злочину.

Проблема визнання юридичних осіб суб'єктами окремих кримінальних правопорушень. Міжнародна практика вирішення цієї проблеми.

Стадії вчинення умисного кримінального правопорушення

Поняття та види стадії вчинення умисного кримінального правопорушення в кримінальному праві. Значення правильного встановлення стадії кримінального правопорушення в діяльності органів внутрішніх справ. Поняття й ознаки виявлення умислу, його значення. Закінчене і незакінчене кримінальне правопорушення. Ознаки незакінченого кримінального правопорушення.

Співучасть у кримінальному правопорушенні

Поняття та значення інституту співучасті в кримінальному праві. Об'єктивні й суб'єктивні ознаки співучасті. Особливості причинного зв'язку між діями співучасників і злочинними наслідками. Спільна участь осіб у виконанні кримінального правопорушення. Зміст цієї ознаки. Суб'єктивні ознаки співучасті. Спільність умислу співучасників. Питання про можливість співучасті у кримінальних правопорушеннях, які вчинені з необережності.

Множинність кримінальних правопорушень

Поняття множинності кримінальних правопорушень у кримінальному праві. Множинність кримінальних правопорушень та її види. Соціальна та юридична характеристика множинності кримінальних правопорушень та її значення. Одиничний злочин як складовий елемент множинності кримінальних правопорушень. Поняття та види одиничного кримінального правопорушення.

Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Загальна характеристика. Умови застосування.

Необхідна оборона в кримінальному праві. Поняття та соціальне значення інституту необхідної оборони. Право на необхідну оборону як суб'єктивне право громадянина. Умови правомірності необхідної оборони та її пропорційність. Перевищення меж необхідної оборони. Провокація оборони.

Звільнення від кримінальної відповідальності

Поняття та значення звільнення від кримінальної відповідальності. Види такого звільнення, критерії поділу. Факультативне й імперативне, безумовне й умовне звільнення від кримінальної відповідальності.

Вчення про покарання та його призначення

Поняття й ознаки покарання за кримінальним правом. Поняття покарання. Кара як ознака покарання. Відмінність кримінального покарання від інших заходів державного примусу та заходів суспільного впливу. Мета покарання. виправлення засуджених. Загальне та спеціальне попередження. Принципи призначення покарання. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України.

Звільнення від покарання та його відбування

Поняття та види звільнення від покарання. Безумовне й умовне звільнення від покарання. Звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності. Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Підстави й умови. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням.

Інші заходи кримінально-правового характеру

Поняття та мета примусових заходів медичного характеру їх види, підстави, цілі і порядок застосування; поняття конфіскації як іншої міри кримінально- правового характеру, її предмет, цілі і порядок призначення;

Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Поняття та види юридичних осіб, до яких застосовуються заходи кримінально-

правового характеру. Підстави застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру. Види заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються до юридичних осіб та особливості їх призначення.

Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Загальні положення щодо кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Особливості та види. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру у зв'язку із закінченням строків давності.

Основні положення Загальної частини кримінального права зарубіжних держав

Загальна характеристика та джерела кримінального права іноземних держав. Романо-германська, англо-саксонська і мусульманська системи кримінального права, їх особливості. Основні інститути, що стосуються злочину і покарання за кримінальним правом Франції, ФРН, Англії, США. Основні напрями (школи) в науці кримінального права.

Основи кваліфікації кримінальних правопорушень та наскрізні кримінально – правові поняття

Поняття Особливої частини кримінального права та її значення. Співвідношення Загальної і Особливої частин кримінального права.

Система Особливої частини кримінального законодавства України. Критерії систематизації. Особливості систем Особливої частини кримінального законодавства інших країн.

Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України.

Кримінальні правопорушення проти особи

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України. Злочини проти внутрішньої безпеки України.

Загальна характеристика і види. Життя як об'єкт кримінально – правової охорони. Конституція України про охорону життя та здоров'я особи. Поняття вбивства та сторони. Ознаки вбивства. Безпосередній об'єкт вбивства. Момент початку та припинення життя. Поняття й види тілесних ушкоджень. Ступінь тяжкості тілесних ушкоджень. Критерії для визначення тяжкості тілесних ушкоджень.

Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини й громадянина. Кримінальна відповідальність за розголошення персональних даних.

Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав й свобод людини й громадянина. Проблема місця норм, що передбачають відповідальність за посягання на виборчі, трудові та інші особисті права у системі Особливої частини кримінального права.

Кримінальні правопорушення проти власності

Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень проти власності. Поняття викрадення. Корисливі кримінальні правопорушення проти власності з ознаками викрадення. Крадіжка. Грабіж. Поняття й ознаки. Розбій. Вимагання. Шахрайство. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

Поняття, загальна характеристика й види господарських кримінальних правопорушень. Злочини, що порушують встановлений порядок заняття господарською діяльністю.

Поняття зайняття гральним бізнесом. Ознаки об'єктивної сторони. Суб'єкт кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки. Ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони. Шахрайство з фінансовими ресурсами. Предмет кримінального правопорушення. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Наслідки кримінального правопорушення.

Кримінальні правопорушення проти довкілля

Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень проти довкілля. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку екологічної безпеки. Порухення правил екологічної безпеки. Особливості законодавчої конструкції, складу цього кримінального правопорушення. Види діянь суб'єкта кримінального правопорушення. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля. Види діянь. Наслідки цього кримінального правопорушення. Момент закінчення кримінального правопорушення. Суб'єкт кримінального правопорушення.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, які вчинені з метою залякування населення і органів влади. Створення злочинної організації. Поняття злочинної організації, її ознаки. Види дій. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт кримінального правопорушення. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва, проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва. Злочини, що порушують встановлені умови охорони праці.

Порушення вимог законодавства про охорону праці. Кримінальні правопорушення, що становлять підвищену небезпеку виробництва. Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки. Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку водіння транспорту. Особливості законодавчої структури й конструкції складу цього кримінального правопорушення. Основний й додатковий об'єкт кримінального правопорушення. Загальна характеристика правил охорони праці. Кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку. Групове порушення громадського порядку. Масові заворушення. Хуліганство. Злочини проти моральності. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду. Особливості предмета кримінального правопорушення. Момент закінчення кримінального правопорушення. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

Поняття, характеристика й види кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи

заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Поняття незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту. Поняття посівів або вирощування снотворного маку чи конопель. Види діянь. Об'єкт кримінального правопорушення. Поняття незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів. Види діянь. Об'єкт кримінального правопорушення. Предмет кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку зберігання таємниці чи конфіденційної інформації. Розголошення державної таємниці. Втрата документів, що містять державну таємницю. Передавання або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку перетинання державного кордону, міжнародних польотів та порядку здійснення міжнародних передач товарів. Порушення правил міжнародних польотів. Особливості об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Зміст суб'єктивної сторони.

Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських формувань, окремих громадян, пов'язані з незаконним впливом на її суб'єктів чи з перешкоджанням їх діяльності. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовцеві. Потерпілий від цього кримінального правопорушення. Втручання у діяльність працівника правоохоронного органу. Потерпілий від цього кримінального правопорушення. Види впливу на потерпілого. Зміст вини, мотиву та мети при вчиненні кримінального правопорушення. Суб'єкт втручання. Кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку та злочини у сфері службової діяльності

Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку. Предмети злочину. Характеристика об'єктивних проявів кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки. Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації. Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється.

Проблеми вдосконалення законодавства про відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Поняття службової особи.

Кримінальні правопорушення проти правосуддя

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти

правосуддя.

Злочини проти конституційних принципів діяльності органів розслідування, прокуратури і суду. Завідомо незаконне затримання, привід або арешт. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Примушування давати показання. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення. Завідомо неправдиве показання. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків. Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку. Розголошення даних досудового розслідування. Види діяння. Момент закінчення злочину. Приховування злочину. Поняття та види діяння. Момент закінчення кримінального правопорушення. Суб'єктивні ознаки. Обставини, що виключають відповідальність за це кримінальне правопорушення. Відмінність від співучасті у злочині. Види дій. Момент закінчення кримінального правопорушення. Суб'єктивні ознаки. Завідомість як ознака злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)

Поняття, загальна характеристика й види військових кримінальних правопорушень. Відмежування військового кримінального правопорушення від дисциплінарного проступку. Непокора. Невиконання наказу. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків. Погроза або насильство щодо начальника. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості. Дезертирство.

Ухилення від військової служби шляхом самоскалічення або іншим способом. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових, інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Предмет кримінального правопорушення. Види діянь та їх наслідки. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Загальна характеристика кримінального законодавства, що забезпечує захист миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Кримінальні правопорушення проти миру й безпеки людства. Пропаганда війни. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни. Геноцид. Екоцид. Найманство. Піратство. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку, що забезпечують дотримання міжнародних договорів та конвенцій. Порушення законів та звичаїв війни. Застосування зброї масового знищення. Особливості законодавчої конструкції. Поняття зброї масового знищення. Кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 11

1. Кримінальне право України. Особлива частина. Навчальний посібник. Конспект лекцій/ Дідківська Г.В., Нікітін Ю.В., Мірошніченко та ін./ за заг. Ред. Топчій В.В. Вінниця: ТОВ «Твори» 2021. 412 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина. Навчальний посібник у схемах. Вінниця: ТОВ «Твори» 2019. 344 с.
3. Дідківська Г.В., Мудряк Т.О., Гмирін А.А., Нікітін Ю.В., Топчій В.В. Кримінальне право України. Особлива частина. Навчальний посібник (схематичний збірник лекцій) – Вінниця: ТОВ «Твори» 2019. 444 с.

4. Кримінальне право України. Загальна частина. Практикум: Навчальний посібник / Ю.В.Нікітін, В.А.Мисливий, В.К.Матвійчук, Т.О.Мудряк та ін.: за заг.ред. В.В.Топчія, Г.В.Дідківської, Е.В.Катеринчук. Вінниця:ТОВ «ТВОРИ», 2019. 932с.
5. Петренко В.С. Практика та рішення європейського суду з прав людини як джерело права в Україні. URL: <https://europejskogsudu-z-prav-lyudini-yak-dzherelo-prava-v-ukrajini> (дата звернення: 29.12.2022).
6. Антипов В.І. Кримінальний кодекс України в контексті міжнародного права та практики Європейського суду з прав людини: правові норми, судова практика, науково-практичний коментар / В. І. Антипов. – Харків : Право, 2019. – 1200 с.
7. Гаврилішин А. П. Відповідальність за створення не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань: сучасні проблеми практики / А. П. Гаврилішин // Ірпінський юридичний часопис. Серія : право. – 2019. – Вип. 3. – С. 150–155.
8. EUROPOL. URL: http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=content_jit&item=jit_historical_background.
9. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
10. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>
11. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua>
12. Офіційний веб-сайт СБУ. URL: <http://www.sbu.gov.ua>
13. Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: <http://www.gp.gov.ua>
14. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua>
15. Єдиний реєстр судових рішень в Україні. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>
16. Форум працівників МВС України. URL: <http://www.police.ua>
17. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
18. Офіційний сайт Верховного Суду України. URL: www.scourt.gov.ua
19. Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних Справ. URL: www.sc.gov.ua
20. Офіційний сайт Вищої ради юстиції України. URL: www.vru.gov.ua
21. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <http://www.msp.gov.ua>

МОДУЛЬ 12 КРИМІНОЛОГІЯ

Поняття, предмет і методи кримінології

Поняття «кримінологія», її предмет: злочинність, її причини й умови, особа злочинця і потерпілого, запобігання злочинності.

Основні методи кримінологічних досліджень. Соціологічний і юридичний підходи до дослідження кримінологічних проблем. Завдання кримінології на сучасному етапі розвитку країни у світлі Конституції України. Втілення кримінологічних положень у практику протидії злочинності.

Система кримінології як навчальної дисципліни. Загальна та Особлива частини кримінології, їх поняття і зміст. Кримінологічна класифікація злочинів як основа побудови Особливої частини кримінології.

Місце кримінології в системі наук, її співвідношення з правовими і суспільними галузями знань. Міждисциплінарний, загальнотеоретичний, комплексний характер кримінології.

Поняття, ознаки злочинності та її основні показники. Латентна злочинність.

Уявлення про злочинність як про один із видів поведінки, що відхиляється від норми. Поняття «злочинності» та її вимірювання. Загальна характеристика злочинності як соціально-правового явища, її відмінні риси та ознаки. Співвідношення злочинності і кримінальних

правопорушень.

Якісні і кількісні показники злочинності. Стан злочинності. Рівень злочинності. Структура, характер, динаміка і «географія злочинності». Соціальні наслідки («ціна») злочинності. Обставини, що впливають на зміну параметрів злочинності.

Латентна злочинність. Види латентності кримінальних правопорушень. Диференціація злочинів у залежності від ступеня їх латентності. Засоби виявлення латентних кримінальних правопорушень.

Стан злочинності в Україні. Тенденції і особливості сучасної злочинності.

Порівняльна характеристика злочинності в Україні та інших державах.

Причини та умови злочинності

Поняття причин і умов, їх співвідношення. Взаємозв'язок злочинності з різними соціальними явищами та процесами. Співвідношення причин злочинності і причин конкретного злочину.

Обставини, що викликають злочинність, їх класифікація. Об'єктивні детермінанти злочинності. Суб'єктивні фактори злочинності.

Теоретичні проблеми детермінації сучасної злочинності в Україні. «Фонові явища» (алкоголізм, наркоманія, проституція, насильство в сім'ї, безпритульність тощо) та їх роль у детермінації злочинності.

Особи злочинця та вчення про жертву кримінального правопорушення

Уявлення про особу злочинця як про окремий соціальний тип особи та основні сучасні підходи до розгляду проблеми особи злочинця кримінологів. Рівні пізнання особи злочинця. Поняття особи злочинця, її основної ознаки. Співвідношення поняття особи злочинця з суміжними юридичними поняттями (суб'єкт кримінального правопорушення та ін.).

Структура особи злочинця, її види. Дискусія про співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця.

Найбільш важливі риси кримінологічної характеристики особи злочинця: Соціально-демографічна, кримінально-правова, особистісно-рольова, морально-психологічна структура особистості злочинця. Роль виховання, оточуючого середовища, психічних аномалій в її формуванні.

Типологія злочинців за критеріями антисуспільної спрямованості особистості та ступенем глибини цієї спрямованості. Наукове та практичне значення вивчення особистості злочинця.

Кримінологічна віктимологія – вчення про жертву кримінального правопорушення та її поведінку. Поняття «віктимізація», «віктимність», «віктимологічна ситуація». Види віктимної поведінки потерпілого. Значимість віктимологічних досліджень у профілактиці злочинів.

Механізм індивідуальної злочинної поведінки Конкретна життєва ситуація і її роль у вчиненні конкретного кримінального правопорушення

Зміст причин і умов індивідуальної кримінально протиправної поведінки, їх співвідношення з детермінантами злочинності. Поняття та елементи механізму індивідуальної кримінально протиправної поведінки.

Обставини, що впливають на формування негативної спрямованості особи. Джерела соціальної інформації, що визначають моральне формування злочинця: суспільство в цілому, малі соціальні групи (сім'я, побутове оточення, навчально-виробничі колективи, неформальні об'єднання антигромадської спрямованості, референтна група і окрема особа), власне «я» людини. Роль біологічних факторів і природного середовища в генезисі індивідуальної злочинної поведінки.

Поняття конкретної життєвої ситуації, її роль в індивідуальній кримінально протиправній поведінці: Класифікація конкретних життєвих ситуацій за джерелами створення, змістом і іншими основами. Типові обставини, що сприяють вчиненню

кримінальних правопорушень, маючи найбільшу питому вагу в структурі злочинності. Приводи до вчинення кримінальних правопорушень.

Запобігання злочинності. Методика кримінологічних досліджень

Поняття «запобігання злочинності». Загально-соціальне, спеціально-кримінологічне та індивідуальне запобігання злочинності й окремим злочинам. Основні вимоги до запобіжних заходів. Класифікація запобіжних заходів та їх загальна характеристика. Методи запобіжного впливу, їх класифікація. Об'єкт запобіжного впливу та його основні властивості (криміногенність, динамічність, латентність та ін.). Суб'єкти запобігання злочинності.

Запобігання злочинності органами місцевого самоврядування. Основні напрями запобіжної діяльності правоохоронних органів. Органи загального і господарського управління та контролю як суб'єкти запобігання. Їх завдання і функції. Роль трудових колективів, громадськості і громадян у запобіганні злочинам.

Використання в кримінології психологічних методів дослідження, їх види.

Самоспостереження. Тестування. Соціометрія.

Кримінологічна характеристика та запобігання організованої та корупційної злочинності

Організована злочинність як глобальна і національна проблема, її небезпечність. Визначення, ознаки організованої злочинності. Кримінологічна характеристика організованої злочинності в Україні (кількісно-якісні показники, характеристика особистості організованого злочинця). Детермінація організованої злочинності в Україні. Заходи запобігання та протидії організованій злочинності. Міжнародне співробітництво у сфері контролю організованої злочинності, досвід зарубіжних країн в означеній сфері.

Визначення корупції як соціально-правового явища, види корупційних проявів. Кримінологічна характеристика корупційних правопорушень, проблеми латентності, засоби виявлення. Детермінація сучасної корупції в Україні. Законодавство у сфері запобігання і протидії корупції, практичні заходи запобігання і протидії. Роль громадських організацій у зменшенні рівня корупції в Україні. Міжнародно-правові документи у сфері контролю корупції.

Кримінологічна характеристика та запобігання рецидивної злочинності

Кримінологічне визначення терміну «рецидивна злочинність». Види рецидивної злочинності. Кількісно-якісні показники рецидивних злочинів. Кратність та інтенсивність рецидиву, ступінь його громадської небезпеки. Співвідношення загального та спеціального рецидиву. Динаміка кримінальної активності рецидивістів.

Детермінанти рецидивної злочинності. Вплив причин та умов вчинення першого кримінального правопорушення на наступну кримінально протиправну діяльність. Зв'язок рецидивної злочинності з професійною та організованою злочинністю.

Особа рецидивіста, її кримінологічна характеристика. Послідовно-криміногенні та ситуативно-криміногенні категорії рецидивістів. Кримінологічні типи рецидивістів.

Кримінологічна характеристика та запобігання і професійної злочинності

Поняття і визначення професійної злочинності. Кримінально-правове співвідношення понять «професійна злочинність», «організована злочинність»,

«рецидивна злочинність». Кримінологічна характеристика професійної злочинності. Основні кримінологічні риси особистості злочинця-професіонала. Морально-психологічні якості професіональних злочинців. Кримінальна субкультура та кримінальні традиції.

Детермінація професійної злочинності. Техніка вчинення основних видів злочинів. Зв'язок організованої злочинності з «тіньовою» та легальною економікою. Загально-соціальне та спеціально-кримінологічне запобігання професійній злочинності.

Кримінологічна характеристика та запобігання корисливої злочинності

Поняття загально-кримінальної корисливої злочинності, види злочинів, що входять до її складу. Рівень, структура, динаміка, географія, топографія, латентність, «ціна» корисливих (ненасильницьких) і корисливих насильницьких злочинів проти власності. Кримінологічні особливості вчинення кримінальних правопорушень проти власності. Роль ситуативних чинників та віктимної поведінки потерпілих у механізмі вчинення кримінальних правопорушень проти власності. Особа крадія, шахрая, грабіжника, розбійника, бандита, вимагача.

Детермінація корисливої злочинності на загально-соціальному та індивідуальному рівнях. Особливості вольової та інтелектуально-емоційної сфери злочинців. Механізм поєднання корисливих мотивів з насильницьким способом їх реалізації. Запобігання корисливій злочинності.

Кримінологічна характеристика та запобігання насильницької злочинності

Поняття насильницької злочинності. Сукупність та класифікація кримінальних правопорушень, що вчиняються із застосуванням насильства. Місце агресивної злочинності у структурі сучасної злочинності на території України, її структура та динаміка. Латентність агресивних злочинів та її причини. Кримінологічна характеристика окремих видів агресивних злочинів (вбивств, умисних тілесних ушкоджень, звалтувань, хуліганства).

Основні кримінологічні риси осіб, які вчиняють насильницькі кримінальні правопорушення. Детермінація насильницьких кримінальних правопорушень. Запобігання насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи. Значення профілактики побутових конфліктів. Мотивація вчинення насильницьких кримінальних правопорушень.

Кримінологічна характеристика економічної злочинності та її запобігання

Поняття, ознаки і види економічної злочинності. Кримінологічна характеристика економічної злочинності (кількісно-якісні показники, характеристика особистості економічного злочинця). Проблеми латентності даного виду злочинності. Детермінація економічної злочинності. Загально-соціальне і спеціально-кримінологічне запобігання економічній злочинності.

Кримінологічна характеристика і запобігання злочинності неповнолітніх

Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх (кількісно-якісні показники, характеристика особистості неповнолітнього злочинця). Причини латентності правопорушень серед неповнолітніх.

Детермінація злочинності неповнолітніх. Роль умов життя і виховання, неформальних об'єднань, антисуспільної поведінки дорослих, дозвільних груп, а також медіа у механізмі окремого кримінального правопорушення, вчиненого неповнолітнім. Запобігання злочинності неповнолітніх. Корислива мотивація як провідна домінанта сучасних правопорушень підлітків.

Кримінологічна характеристика особи неповнолітнього злочинця. Соціальний статус та культурно-освітній рівень правопорушників. Проблема впливу психічних аномалій та акцентуацій характеру на протиправну поведінку неповнолітніх. Структурні характеристики злочинності неповнолітніх.

Обставини вчинення правопорушень. Груповий характер правопорушень серед молоді. Класифікація підліткових груп, розподіл ролей серед членів угруповань.

Кримінологічна характеристика і запобігання жіночої злочинності

Кримінологічна характеристика жіночої злочинності. Місце та питома вага жіночої злочинності у структурі загально-кримінальної злочинності в Україні. Провідне місце правопорушень корисливої спрямованості. Зростання частки важких злочинів у структурі жіночої злочинності. Тенденції розвитку жіночої злочинності.

Особливості детермінації та механізму злочинної поведінки жінок. Вплив соціальної ролі жінки у сучасному суспільстві на специфіку жіночої злочинності. Найпоширеніші мотиви

скоєння злочинів. Особа жінки-злочинця, специфіка формування. Криміногенні явища, що детермінують злочинність жінок. Особливості загально-соціального та спеціально-кримінологічного запобігання злочинності жінок.

Кримінологічна характеристика і запобігання наркозлочинності

Кримінологічна характеристика наркозлочинності (рівень, структура, динаміка, географія, «ціна»). Організований наркобізнес. Особа наркозлочинця. Детермінація вчинення наркозлочинів. Стратегічні напрями запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Нові напрями досліджень в кримінології (кіберзлочинність, терологія, сімейна кримінологія, клінічна кримінологія)

Поняття та кримінологічна характеристика кіберзлочинності. Детермінація вчинення кіберзлочинів. Запобігання кіберзлочинності.

Кримінологічна характеристика терористичної діяльності (рівень, структура, динаміка, географія, «ціна»). Особа, що вчиняють терористичний акт. Детермінація вчинення тероризму. Стратегічні напрями запобігання терористичній діяльності.

Сімейна кримінологія, її значення і основні заходи запобігання злочинності. Клінічна кримінологія, її значення і основні заходи запобігання злочинності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 12

1. Дідківська Г. В. Співпраця України в міжнародній системі запобігання злочинності. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 4. С. 134–137.
2. Дідківська Г.В. Вплив державної політики України на формування системи запобігання злочинності. Ірпінський юридичний часопис. Випуск 2(4). 2020. С. 115-121. (Серія: право).
3. Бодунова О. М., Топчій В. В. Система кримінальних правопорушень у сфері інформаційних технологій: міжнародно-правовий вимір. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. № 1(10). С. 187–195. DOI 10.33244/2617-4154.1(10).2023.9-16.
4. Бодунова О. М. Історико-правові аспекти виникнення злочинності у сфері інформаційних технологій. *Аналітично-порівняльне законодавство*. 2023. № 1. С. 441–446. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.76>
5. Бодунова О. М. Запобігання злочинності у сфері інформаційних технологій в умовах воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 75, т. 2. С. 83–87. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.13>.
6. Бодунова О. М. Запобігання кібершахрайству у фінансовому секторі. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. № 3 (12). С. 194–200. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.13>.
- 7.

МОДУЛЬ 13 КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Поняття кримінально-виконавчого права України

Поняття, предмет, метод та структура кримінально-виконавчого права України. Кримінально-виконавча політика у сфері виконання покарань. Кримінально-виконавче право у системі права України. Наука кримінально- виконавчого права України.

Кримінально-виконавче законодавство України

Поняття, мета і завдання кримінально-виконавчого законодавства. Структура закону про порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань. Принципи кримінально-виконавчого законодавства.

Правовий статус засуджених до кримінальних покарань

Поняття правового статусу засуджених. Зміст правового статусу засуджених.
Права засуджених на особисту безпеку.

Органи та установи виконання кримінальних покарань

Види органів та установ виконання покарань та їх призначення. Персонал органів та установ виконання покарань.

Сучасні проблеми реформування кримінально-виконавчої системи України у зв'язку з переходом її під юрисдикцію Міністерство юстиції.

Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі

Загальна характеристика виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Порядок і умови виконання покарання у виді позбавлення волі. Особливості відбування покарання засудженими в установах різних рівнів безпеки. Загальна характеристика виконання покарань у виді довічного позбавлення волі.

Відбування кримінального покарання неповнолітніми

Особливості відбування покарань у виховних колоніях. Заходи заохочення та стягнення, що застосовують до неповнолітніх. Посадові особи, які мають право застосовувати заходи заохочення та стягнення до неповнолітніх засуджених. Переведення засудженого із виховної до виправної колонії. Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації неповнолітніх засуджених.

Національна модель пробації, її особливості і проблеми функціонування

Законодавче закріплення функціонування органу пробації в Україні. Поняття, мета, принципи та завдання пробації. Підстави та зміст пробації. Суб'єкти пробації та їх правовий статус. Види пробації. Проблеми функціонування органу пробації.

Порівняльне кримінально-виконавче право

Поняття, предмет і метод порівняльного кримінально-виконавчого права.

Порівняльне кримінально-виконавче право як навчальна дисципліна. Практичне значення порівняльного кримінально-виконавчого права. Матеріально – побутове забезпечення засуджених. Медико-санітарне обслуговування засуджених. Залучення засуджених до праці як засіб виправлення особи. Умови праці засуджених та її оплата. Матеріальна відповідальність засуджених до позбавлення волі. Професійно-технічне навчання засуджених до позбавлення волі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 13

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № Ст. 141 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-IV від 08.12.2004, Відомості Верховної Ради України, 2005, № 2, ст. 44).
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131
3. Кримінально-виконавчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3. Ст. 21
4. Павлюх О.А. Запобігання злочинності у сфері оподаткування: реалії та перспективи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 4. С. 86–90.
5. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Указ Президента України від 8 листоп. 2012 р. № 631/2012. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631/2012>. (дата звернення: 09.03.2023)
6. Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (1957 р.). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_212 (дата звернення: 09.03.2023).

7. Декларація про захист усіх осіб від катувань і інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1975 р.). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_084(дата звернення: 09.03.2023).

8. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження й покарання (1984 р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_085 (дата звернення: 09.03.2023).

9. Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку (1979р.). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_282 (дата звернення: 09.03.2023).

10. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя відносно неповнолітніх (Пекінські правила, 1985 р.). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_211 (дата звернення: 09.03.2023).

11. Звід принципів захисту всіх осіб, підданих затриманню та ув'язненню в будь-якій формі (1989 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_206 (дата звернення: 09.03.2023).

12. Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, непов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські правила, 1990 р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_907 (дата звернення: 09.03.2023).

МОДУЛЬ 14 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Загальні положення господарського права

Історичні передумови виділення господарського права в самостійну галузь. Предмет господарсько-правового регулювання. Джерела господарського права. Метод господарсько-правового регулювання та інші. Наукові погляди щодо реформування (модернізації) господарського (економічного) законодавства. Види господарських правовідносин. Господарська комерційна діяльність (підприємництво). Некомерційна господарська діяльність. Співвідношення предмета господарського права з предметом суміжних галузей права.

Правові основи державного впливу на економіку та господарську діяльність

Поняття державного регулювання економіки, економічні теорії. Засоби і форми державного регулювання економіки. Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності. Планування та прогнозування господарської діяльності.

Легалізація господарської діяльності.

Поняття легалізації (легітимації) господарської діяльності. Державна реєстрація суб'єктів господарювання. Державна реєстрація припинення суб'єктів господарювання. Дозвільна система у сфері господарської діяльності. Ліцензування господарської діяльності.

Суб'єкти господарського права.

Поняття і види суб'єктів господарського права. Правовий статус фізичної особи – підприємця. Правове становище унітарних підприємств та їх види. Приватні підприємства. Підприємства колективної власності. Правовий статус виробничого кооперативу. Правовий статус акціонерних товариств. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та товариства з додатковою відповідальністю (ТДВ). Правовий статус повного (ПТ) та командитного товариства (КТ). Правовий статус підприємств з іноземними інвестиціями. Правовий статус об'єднань підприємств. Правовий статус кредитних спілок у сфері господарювання. Правовий статус благодійних організацій у сфері господарювання. Правовий статус фермерського господарства. Правовий статус холдингової компанії. Правовий статус учасників господарських правовідносин. Участь органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері господарювання.

Правовий режим майна суб'єктів господарювання.

Поняття та види правового режиму майна суб'єктів господарювання. Право

інтелектуальної власності у сфері господарювання. Цінні папери як об'єкт майнових прав суб'єктів господарювання. Право власності як основне речове право. Способи захисту речових прав.

Правове регулювання захисту економічної конкуренції

Поняття економічної конкуренції. Зловживання антимонопольним становищем як антиконкурентна поведінка. Антиконтурентні узгоджені дії. Антиконтурентні дії органів державної влади та місцевого самоврядування. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання. Захист від недобросовісної конкуренції.

Господарські зобов'язання і господарські договори

Поняття господарського зобов'язання. Класифікація господарських зобов'язань. Виникнення, зміна і припинення господарських зобов'язань. Забезпечення виконання господарських зобов'язань. Припинення і недійсність господарських зобов'язань. Державна гарантія як засіб забезпечення виконання господарських зобов'язань.

Загальні положення про господарський договір. Види і функції господарських договорів. Зміст господарських договорів. Загальний та спеціальний порядок укладання господарських договорів. Укладання господарських договорів за рішенням суду. Господарський договір на реалізацію майна, продукції. Господарський договір про виконання робіт. Господарський договір про надання послуг.

Господарсько-правова відповідальність

Поняття господарсько-правової відповідальності. Підстави та умови господарсько-правової відповідальності. Порядок реалізації господарсько-правової відповідальності. Відшкодування збитків у сфері господарювання. Застосування оперативного-господарських санкцій. Поняття і види адміністративно-господарських санкцій. Гарантії прав та законних інтересів суб'єктів господарювання при застосуванні адміністративно-господарських санкцій.

Правове регулювання господарсько-торговельної діяльності

Поняття господарсько-торговельної діяльності та її правова природа. Правове регулювання поставки продукції. Правове регулювання оптової торгівлі. Правове регулювання роздрібною торгівлі і громадського харчування. Товарообмінні (бартерні) відносини у сфері господарювання. Правове регулювання комерційного посередництва (агентських відносин). Правове регулювання біржової торгівлі. Правове регулювання електронної комерції. Правове регулювання складської діяльності.

Господарсько-правове регулювання технічних регламентів та оцінки відповідності

Цілі прийняття технічних регламентів. Структура технічних регламентів. Перегляд технічних регламентів. Обмін інформацією про технічні регламенти. Добровільна оцінка відповідності. Акредитовані випробувальні лабораторії виробників. Загальні принципи маркування знаком відповідності технічним регламентам.

Правове регулювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання

Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Правовий режим фінансових послуг і державні обмеження у їх здійсненні. Банківські операції та їх публічно-правові обмеження. Види та форми кредитів у сфері господарювання. Грошові зобов'язання та розрахункові правовідносини у сфері господарювання. Порядок відкриття та обслуговування банківського рахунку. Правове регулювання готівкових розрахунків. Правове регулювання безготівкових розрахунків. Правове забезпечення страхування у сфері господарювання. Контроль і нагляд у сфері фінансово-господарської діяльності.

Правове регулювання перевезення вантажів і транспортної діяльності

Поняття та структура транспортної системи України. Правове регулювання діяльності автомобільного транспорту. Правове регулювання діяльності водного транспорту. Правове регулювання діяльності залізничного транспорту. Правове регулювання діяльності трубопровідного транспорту. Правове регулювання організації змішаних перевезень. Договір перевезення вантажу. Договори фрахтування та транспортної експедиції. Публічно-правові вимоги до транспортної діяльності та перевізника.

Правове забезпечення господарювання в сфері капітального будівництва

Нормативно-правове регулювання капітального будівництва. Правовий статус суб'єктів праввідносин із капітального будівництва. Способи і стадії капітального будівництва. Підряд у капітальному будівництві. Договори, що забезпечують інжинірингову діяльність у сфері капітального будівництва.

Правове регулювання державно-приватного партнерства

Поняття, ознаки та сфери застосування державно-приватного партнерства. Об'єкти державно-приватного партнерства. Правове становище суб'єктів державно-приватного партнерства. Форми державно-приватного партнерства. Договірні відносини державно-приватного партнерства.

Концесія як форма державно-приватного партнерства. Правове положення суб'єктів концесійної діяльності. Правовий режим об'єктів концесії. Етапи концесійного конкурсу та їх характеристика. Гарантії прав суб'єктів концесійної діяльності.

Правове регулювання управління державним (комунальним) майном. Оренда державного та комунального майна. Правові засади приватизації державного та комунального майна

Правові засади та система управління державним майном. Особливості оренди державного та комунального майна. Об'єкти оренди. Правовий статус суб'єктів орендних праввідносин. Основні етапи передачі майна в оренду. Особливості здійснення передачі майна в суборенду. Особливості порядку проведення конкурсу на право оренди державного майна. Договірні відносини оренди.

Поняття, мета та принципи приватизації державного та комунального майна. Об'єкти приватизації та їх класифікація. Правовий статус суб'єктів приватизації. Порядок та способи приватизації.

Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності

Поняття, суб'єкти та форми інвестиційної діяльності. Правовий режим іноземних інвестицій. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Інвестиційний договір: порядок укладання, основні та додаткові умови. Відповідальність за порушення умов здійснення інвестиційної діяльності. Загальна характеристика правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності. Договірні відносини в інноваційній діяльності.

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Поняття, види, принципи та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічний договір (контракт): форма та зміст. Відповідальність за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.

Правове регулювання спеціальних режимів господарювання

Поняття, види та правове регулювання спеціальних режимів господарювання. Окремі види спеціальних режимів господарювання. Поняття, мета та види вільних економічних зон. Особливості порядку створення та ліквідації спеціальних вільних економічних зон.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 14

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Господарсько-процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. №1798-ХІІ // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.
7. Повітряний кодексу України: Закон України від 19.05.2011 р. №3393-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>.
8. Кодексу торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. №176/95-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>.
9. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. №232/94-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр>.
10. Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15.05.1996 р. №192/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/192/96-вр>.

МОДУЛЬ 15 ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Проблеми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання

Поняття та способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Матеріально-правовий та процесуально-правовий зміст права на захист суб'єктів господарювання. Класифікація способів захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Засоби захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Самозахист (у позасудовому порядку) прав суб'єктів господарювання.

Організаційно-правові засади господарського судочинства

Історія становлення й розвитку господарських судів в Україні. Правові основи діяльності господарських судів. Завдання та функції господарських судів. Місцеві господарські суди, їх повноваження. Система апеляційних господарських судів України, їх повноваження. Структура та повноваження Верховного Суду. Судові палати, їх повноваження. Завдання та функції Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Правовий статус суддів господарських судів.

Предмет, метод, принципи та джерела господарського процесуального права

Предмет правового регулювання господарського процесуального права. Методи правового регулювання господарського процесуального права. Принципи господарського процесуального права: поняття, доктринальні підходи, класифікація. Система господарського процесуального права. Джерела господарського процесуального права. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. Проблеми вибору господарськими судами законодавства, яке має застосовуватися у вирішенні господарських спорів за участю іноземного підприємства, організації. Застосування у господарському судочинстві міжнародних торгових звичаїв. Судовий прецедент як джерело господарського процесуального права: поняття, ознаки, види.

Форми господарського судочинства. Господарське процесуальне право як наука та навчальна дисципліна.

Судове тлумачення у господарському судочинстві Застосування господарськими судами аналогії закону і права

Поняття, значення та способи судового тлумачення в господарському судочинстві. Судове тлумачення норм права в господарському судочинстві.

Порядок та правила судового тлумачення змісту господарських договорів. Юрисдикційність вимог про тлумачення змісту господарського договору.

Прогалини в законі: поняття, причини виникнення та види. Застосування господарськими судами закону за аналогією. Застосування господарськими судами аналогії права.

Юрисдикція господарських судів. Визначення господарської юрисдикції

Загальна характеристика предметної та суб'єктної юрисдикції господарських судів. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів. Юрисдикція господарських судів щодо кількох пов'язаних між собою вимог. Право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду. Інстанційна юрисдикція. Територіальна юрисдикція (підсудність). Виключна підсудність справ. Порядок передачі справ з одного господарського суду до іншого господарського суду.

Визначення юрисдикційної належності спорів щодо: здійснення контролю та нагляду за господарською (підприємницькою) діяльністю. Критерії розмежування юрисдикції господарських та цивільних судів.

Учасники господарського судочинства. Склад суду, відводи

Поняття, склад та класифікація учасників судового процесу. Процесуальне положення судді. Сторони в судовому процесі, їх права та обов'язки. Участь у справі кількох позивачів і відповідачів. Процесуальне правонаступництво. Участь у судовому процесі третіх осіб. Представництво в господарському процесі. Правове становище інших учасників судового процесу.

Визначення складу суду. Одноособовий або колегіальний розгляд справи. Порядок вирішення питань при колегіальному розгляді справи. Підстави, порядок та наслідки відводу (самовідводу) судді. Підстави для відводу (самовідводу) секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.

Докази та доказування в господарському процесуальному праві. Запобіжні заходи при вирішенні господарських спорів.

Загальні положення про докази та доказування в господарському судочинстві. Види доказів. Обов'язок доказування і подання доказів, підстави звільнення від доказування. Належність, допустимість, достовірність та вірогідність доказів, їх вплив на прийняття судом рішення по справі. Подання та витребування доказів. Огляд доказів за їх місцезнаходженням, та огляд речових доказів, що швидко псуються. Судові доручення щодо збирання доказів та їх виконання. Оцінка доказів господарським судом.

Письмові речові та електронні докази. Показання свідків. Письмове опитування учасників справи як свідків. Призначення та проведення експертиз. Висновок експерта. Висновок експерта у галузі права. Забезпечення доказів.

Процесуальні строки у господарському судочинстві. Судові виклики та повідомлення

Поняття та види строків в судовому процесі. Обчислення процесуальних строків. Початок і закінчення процесуальних строків. Зупинення процесуальних строків. Наслідки пропуску процесуальних строків. Поновлення та продовження процесуальних строків.

Судові виклики та повідомлення. Зміст ухвали про повідомлення чи виклик. Офіційне

оприлюднення оголошень у справах.

Судові витрати при розгляді господарських спорів

Поняття та види судових витрат. Попереднє визначення суми судових витрат, їх забезпечення та попередня оплата. Витрати на професійну правничу допомогу. Витрати, пов'язані із залученням (викликом) свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів, проведенням експертиз. Витрати, пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи. Судовий збір порядок та розміри його сплати. Порядок звільнення від сплати та повернення судового збору. Розподіл та відшкодування судових витрат.

Позовне провадження. Письмові заяви учасників справи: форма та зміст заяв по суті справи та заяв з процесуальних питань

Види та зміст заяв по суті справи. Поняття і елементи позову. Класифікація позовів у господарському процесуальному праві. Передумови права на позов. Форма і зміст позовної заяви. Ціна позову. Документи, що додаються до позовної заяви. Відзив на позовну заяву та відповідь на відзив. Заперечення проти позову. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву. Заяви з процесуальних питань, загальні вимоги до їх форми та змісту.

Відкриття провадження у справі. Підготовче провадження

Пред'явлення позову. Надсилання копії позовної заяви і доданих до неї документів. Об'єднання і роз'єднання позовів. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви. Відмова у відкритті провадження у справі. Відкриття провадження у справі.

Підготовче провадження. Завдання та строки проведення підготовчого провадження. Подання відзиву та пояснень третіх осіб щодо позову або відзиву. Пред'явлення зустрічного позову. Подання відповіді на відзив та заперечення. Підготовче засідання: мета, строк, порядок проведення. Судові рішення у підготовчому засіданні.

Заходи процесуального примусу. Забезпечення позову

Заходи процесуального примусу: види, підстави та порядок застосування. Попередження і видалення із залу судового засідання. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом. Штраф.

Забезпечення позову: підстави, заходи. Зміст і форма заяви про забезпечення позову, порядок її подання та розгляд. Зустрічне забезпечення. Скасування зустрічного забезпечення. Заміна одного заходу забезпечення позову іншим. Виконання ухвали про забезпечення позову. Скасування заходів забезпечення позову та відшкодування збитків заподіяних забезпеченням позову.

Врегулювання спору за участю судді. Відмова позивача від позову. Мирова угода сторін

Порядок проведення врегулювання спору за участю судді. Припинення врегулювання спору за участю судді. Строк проведення врегулювання спору за участю судді.

Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем. Мирова угода сторін. Виконання мирової угоди.

Розгляд справ по суті у господарських судах першої інстанції

Завдання та строки розгляду справи по суті. Участь у судовому засіданні в режимі відео конференції. Звернення до суду та порядок у судовому засіданні. Відкриття розгляду справи по суті. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи, свідка, експерта, перекладача. Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів, допит свідків, сторін, третіх осіб, їх представників як свідків. Дослідження письмового висновку експерта. Консультації та роз'яснення спеціаліста. Судові дебати та ухвалення рішення. Фіксування судового процесу. Порядок складання протоколів судових засідань. Залишення позову без розгляду. Відкладення розгляду справи та зупинення провадження у справі: охарактеризуйте

та порівняйте дані поняття. Закриття провадження у справі. Поняття, види та порядок ухвалення судових рішень. Зміст, проголошення рішення та набрання ним законної сили. Вручення судового рішення. Додаткове рішення. Роз'яснення судового рішення. Ухвала суду, її зміст. Окрема ухвала.

Розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження

Поняття спрощеного позовного провадження. Справи, що розглядаються у порядку спрощеного позовного провадження. Строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження. Подання клопотання та вирішення питання про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження. Особливості подання заяв по суті справи у спрощеному позовному провадженні. Особливості розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження.

Наказне провадження у господарському судочинстві

Стягнення на підставі судового наказу. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Форма і зміст заяви про видачу судового наказу. Підсудність. Підстави та наслідки відмови у видачі судового наказу. Порядок розгляду заяв про видачу судового наказу. Зміст судового наказу, надіслання копії судового наказу боржникові. Форма і зміст заяви про скасування судового наказу строки її подання та розгляд. Набрання судовим наказом законної сили та видача його стягувачу. Виправлення помилки в судовому наказі, визнання судового наказу таким, що не підлягає виконанню, відстрочення чи розстрочення або зміна способу та порядку його виконання.

Перегляд судових рішень в апеляційному провадженні

Поняття, сутність та значення апеляційного оскарження. Право апеляційного оскарження. Строк та порядок подання апеляційної скарги. Форма і зміст апеляційної скарги. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги. Відмова у відкритті апеляційного провадження. Відкриття апеляційного провадження. Порядок та строки розгляду апеляційної скарги. Постанова суду апеляційної інстанції.

Касаційний розгляд рішень господарських судів

Поняття, сутність та значення апеляційного оскарження. Право касаційного оскарження. Строк та порядок подання касаційної скарги. Форма і зміст касаційної скарги. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги. Прийняття касаційної скарги, порядок та строк її розгляду. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції. Підстави та порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Повноваження суду касаційної інстанції. Підстави для скасування або зміни рішення або постанови. Постанова суду касаційної інстанції.

Перегляд справ за нововиявленими або виключними обставинами

Поняття нововиявлених обставин. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок і строк подання заяви про перегляд судового рішення. Форма і зміст заяви. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та її наслідки. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Виконання судових рішень у господарських справах. Судовий контроль за виконанням судових рішень. Відновлення господарським судом втраченого судового провадження

Загальна характеристика інституту виконання судових рішень. Наказ господарського суду та порядок його виконання. Виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення

виконавчого документа до виконання. Мирова угода сторін у процесі виконання. Відстрочення або розстрочення виконання судового рішення. Зупинення виконання судового рішення. Поворот виконання рішення, постанови. Судовий контроль за виконанням судових рішень. Відновлення господарським судом втраченого судового провадження.

Провадження у справах про банкрутство суб'єктів господарської діяльності

Поняття та матеріально-правові підстави банкрутства. Процедури банкрутства для юридичних осіб. Процедури банкрутства для фізичних осіб. Санація як спосіб фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання. Ліквідаційна процедура у справах про банкрутство.

Третейські суди: поняття, організаційно-правові засади діяльності. Розгляд господарських спорів третейським судами

Третейський суд, як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів. Поняття, роль та завдання третейського суду. Підвідомчість справ третейським судам. Види третейських судів та їх повноваження. Склад та компетенція третейського суду. Порядок розгляду господарських спорів. Рішення третейського суду. Виконання рішень третейських судів та особливості його визнання та виконання.

Порядок скасування рішення третейського суду. Форма і зміст заяви про скасування рішення третейського суду. Підготовка справи до розгляду, судовий розгляд справи. Підстави для скасування рішення третейського суду. Виконання рішень третейських судів. Підстави для відмови у виконанні рішення третейського суду.

Вирішення господарських спорів, що виникають у сфері міжнародних комерційних відносин

Міжнародний комерційний арбітраж, як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів. Правове регулювання міжнародного комерційного арбітражу. Види міжнародного комерційного арбітражу та їх повноваження. Склад та компетенція міжнародного комерційного арбітражу. Порядок розгляду справ в арбітражі. Арбітражне рішення. Порядок визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу. Роль і правове положення арбітражних інститутів в організації і здійсненні арбітражного розгляду міжнародних комерційних спорів.

Правові засади діяльності Морської арбітражної комісії в Україні. Вирішення спорів у сфері торговельного мореплавства

Діяльність Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України. Порядок організації та визначення складу морської арбітражної комісії для розгляду спору. Арбітражне провадження. Підготовка справи до арбітражного розгляду, арбітражний розгляд та порядок оспорування арбітражного рішення.

Зловживання процесуальними правами учасниками господарського процесу.

Правові засоби протидії та запобігання

Зловживання процесуальними правами учасниками господарського процесу: поняття, види, способи та форми. Зловживання правом на подання позову в господарському процесі. Зловживання правом на подання зустрічного позову в господарському процесі. Зловживання правом на відвід судді в господарському процесі. Зловживання правом на вжиття заходів до забезпечення позову та проблеми відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову в господарському процесі. Зловживання правом на оскарження судових актів в господарському процесі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 15

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

3. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. № 3262-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/3262-15

4. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. №4901-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.

5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII – ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2657-12.

6. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI – ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/3674-17.

7. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. №3460-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

8. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/1404-19.

9. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/3781-12.

10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2939-17.

МОДУЛЬ 16 ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

Цивільне право в системі права України

Поняття цивільного права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Функції цивільного права. Предмет цивільного права. Метод регулювання в цивільному праві. Принципи цивільного права. Система цивільного права.

Джерела цивільного права України

Загальна характеристика джерел цивільного права. Цивільне законодавство України: поняття та структура. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. Аналогія закону і аналогія права. Договір як джерело цивільного права. Акти цивільного законодавства й договір. Звичай як джерело цивільного права. Звичаї ділового обороту. Міжнародні договори як джерела цивільного права. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій та норм моралі.

Цивільні правовідносини

Поняття цивільних правовідносин. Елементи цивільних правовідносин. Класифікація цивільних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків

Поняття та значення виникнення підстав (юридичних фактів), зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичний склад. Класифікація юридичних фактів. Виникнення цивільних правовідносин на підставах, що не передбачені цивільним законодавством.

Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів

Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Умови виконання цивільних обов'язків. Поняття права на захист цивільних прав та інтересів. Форми захисту цивільних прав та інтересів. Способи захисту цивільних прав та інтересів.

Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Цивільна дієздатність фізичної особи: поняття, види. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.

Договір найму (оренди): поняття, юридична характеристика, сфера застосування та джерела правового регулювання. Сторони договору найму (оренди). Форма договору найму (оренди). Предмет договору найму (оренди). Плата за користування майном. Строк договору найму (оренди). Права і обов'язки сторін за договором найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Договір лізингу.

Договір найму (оренди) житла. Договір позички.

Договір найму (оренди) житла: поняття, юридична характеристика. Сторони договору найму (оренди) житла. Оренда житла з викупом. Припинення договору найму (житла).

Договір позички: поняття, юридична характеристика. Сторони договору позички. Права і обов'язки сторін за договором. Припинення договору позички.

Договори про виконання робіт. Договір підряду

Договір підряду: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання. Сторони договору підряду. Субпідрядник. Предмет договору підряду. Ціна в договорі підряду. Кошторис. Права та обов'язки сторін за договором підряду. Ризики підрядника. Правові наслідки порушення сторонами зобов'язань за договором підряду. Договір побутового підряду. Договір будівельного підряду.

Договори про надання послуг. Транспортні послуги

Загальна характеристика договорів про надання послуг. Поняття та види перевезень, джерела їх правового регулювання. Договір перевезення вантажу: поняття, ознаки. Сторони договору перевезення вантажу. Укладення договору перевезення вантажу. Транспортні документи. Довгострокові договори. Права та обов'язки сторін за договором. Відповідальність за порушення договору перевезення вантажу.

Договір перевезення пасажирів та багажу: поняття, ознаки. Сторони договору перевезення пасажирів та багажу. Проїзні документи. Права, обов'язки та відповідальність сторін за договором перевезення пасажирів та багажу.

Договір чартеру (фрахтування): поняття і загальна характеристика. Відмінність договору чартеру (фрахтування) від інших договорів. Сторони договору чартеру (фрахтування). Договірний перевізник. Фактичний перевізник. Форма договору чартеру (фрахтування). Права та обов'язки сторін за договором чартеру (фрахтування), їх відповідальність.

Поняття та загальна характеристика договору транспортного експедирування. Сторони договору транспортного експедирування. Предмет договору транспортного експедирування. Плата за договором транспортного експедирування. Форма договору транспортного експедирування. Права, обов'язки і відповідальність сторін за договором транспортного експедирування. Припинення договору транспортного експедирування.

Договір зберігання

Договір зберігання: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання. Види зберігання. Секвестр. Сторони договору зберігання. Зміст договору зберігання. Права та обов'язки сторін, порядок їх виконання. Відповідальність зберігача за втрату (нестачу) чи пошкодження речі. Особливості відповідальності професійного зберігача. Зберігання на товарному складі.

Поняття сторін у цивільному процесі. Процесуальні права та обов'язки сторін. Процесуальна співучасть. Неналежний відповідач та порядок його заміни. Процесуальне правонаступництво. Органи державної влади та місцевого самоврядування як сторона в цивільному процесі.

Треті особи та інші учасники в цивільному процесі

Поняття третіх осіб та порядок вступу третіх осіб в процес. Ознаки третіх осіб. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги, їх права. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог. Інші учасники судового процесу

Представництво в цивільному процесі

Поняття процесуального представництва, правове становище представника в цивільному процесі. Види процесуального представництва. Особи, які можуть бути представниками в суді. Документи, що стверджують повноваження представника в цивільному процесі, відповідальність представника за несумлінне ведення справи. Забезпечення захисту прав малолітніх або неповнолітніх осіб під час розгляду справи.

Доказування та докази

Поняття доказування в цивільному процесі. Поняття судових доказів. Належність, допустимість, достовірність і достатність доказів. Обов'язок доказування і подання доказів, витребування доказів, підстави звільнення від доказування. Засоби доказування. Забезпечення доказів.

Судові витрати та заходи процесуального примусу

Поняття та види судових витрат. Судовий збір: порядок обчислення та сплати. Ціна позову. Витрати, пов'язані з розглядом справи. Попереднє визначення суми судових витрат. Забезпечення та попередня оплата судових витрат. Розподіл судових витрат. Заходи процесуального примусу.

Процесуальні строки

Поняття процесуальних строків та їх види. Обчислення процесуальних строків. Розумність процесуальних строків. Закінчення, зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків. Судові повістки.

Наказне провадження

Поняття та особливості наказного провадження. Право на звернення до суду із заявою про видачу судового наказу: умови реалізації. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Вимоги до заяви про видачу судового наказу та порядок її подання. Вирішення питання щодо прийняття заяви про видачу судового наказу. Повернення цієї заяви і відмова у її прийнятті. Скасування судового наказу у порядку наказного провадження.

Позовне провадження

Поняття позову. Елементи позову. Види позовів. Право на позов та право на пред'явлення позову. Зміни у позові. Поняття та види забезпечення позову. Підстави для забезпечення позову. Зустрічне забезпечення. Скасування заходів забезпечення позову.

Підготовче провадження

Врегулювання спору за участю судді. Прийняття заяв у цивільних справах. Мета, завдання, зміст, значення провадження у справі до судового розгляду. Дії судді та учасників процесу по підготовці справи до судового розгляду. Попереднє судове засідання. Строки підготовки справи та призначення справи до розгляду.

Розгляд справи по суті

Поняття розгляду справи по суті та процесуальні форми його здійснення. Судове засідання. Порядок судового засідання. Відкриття розгляду справи по суті. Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів. Судові дебати та ухвалення рішення. Відкладення розгляду справи або оголошення перерви в її розгляді, зупинення, закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду.

Судові рішення. Заочний розгляд справи

Поняття й види судових рішень. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення. Засоби усунення недоліків судового рішення судом, який його ухвалив. Законна сила судового рішення. Види ухвал суду першої інстанції. Заочний розгляд справи.

Окреме провадження

Поняття та ознаки окремого провадження. Порядок судового розгляду справ окремого провадження. Особи, які можуть бути заявниками у справах окремого провадження. Заінтересовані особи в справах окремого провадження. Вступ в силу та оскарження рішень у справах окремого провадження.

Апеляційне провадження

Право на апеляційне оскарження та строки оскарження рішень суду першої інстанції. Форма і зміст апеляційної скарги, порядок подання. Підготовка справи до апеляційного розгляду, призначення до розгляду та порядок розгляду справи. Повноваження суду апеляційної інстанції.

Касаційне провадження

Право та строки касаційного оскарження рішень суду. Порядок подачі касаційної скарги та її зміст. Попередній розгляд справи. Повноваження суду касаційної інстанції. Постанова суду касаційної інстанції.

Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Поняття і значення перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Суди, що переглядають рішення і ухвали. Форма і зміст заяви, про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами та її розгляд.

Виконавче провадження

Загальна характеристика виконавчого провадження. Учасники виконавчого провадження, їх права та обов'язки. Органи примусового виконання судових рішень. Загальні умови та порядок здійснення виконавчого провадження. Заходи примусового виконання рішень.

Цивільне судочинство з іноземним елементом

Іноземні особи як суб'єкти цивільного процесуального права. Особливості цивільного процесуального статусу іноземних осіб. Особливості їх вступу у процес. Поняття та види міжнародної правової допомоги.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 18

1. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика. Т. О. Анцупова та ін. ; упоряд.: А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. Київ : ВАІТЕ, 2022. 601 с.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. *ВВРУ*. 1996. № 30. Ст. 141.

Правове регулювання зайнятості та працевлаштування

Поняття зайнятості та її види. Державна політика в сфері зайнятості. Реєстрація та ведення обліку громадян, які шукають роботу. Статус безробітного. Регулювання та організація зайнятості населення. Правове становище державної служби зайнятості. Правове регулювання працевлаштування громадян України. Поняття безробітного і його правове становище.

Трудовий договір

Поняття і значення трудового договору. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів. Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Порядок укладення трудового договору. Форма трудового договору. Види трудових договорів. Особливості окремих видів трудових договорів. Загальний порядок укладення трудового договору. Зміна умов трудового договору. Переведення на іншу роботу. Зміна істотних умов праці. Підстави припинення трудового договору, їх класифікація. Розірвання трудового договору. Порядок оформлення звільнення і проведення розрахунків.

Робочий час та час відпочинку

Поняття робочого часу за трудовим договором. Види робочого часу. Режим та облік робочого часу і порядок його встановлення. Поняття надурочних робіт і порядок їх проведення. Чергування. Поняття та види часу відпочинку. Поняття відпусток та їх види. Щорічна основна відпустка та порядок її надання. Додаткові відпустки та їх види. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Творчі відпустки. Соціальні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати. Порядок надання відпусток. Оплата відпусток.

Оплата праці. Гарантійні та компенсаційні виплати

Поняття оплати праці, її структура і функції. Тарифна система та її елементи, почасова і відрядна оплата праці. Нормування праці. Системи оплати праці. Загальний порядок нарахування і виплати заробітної плати. Обчислення середнього заробітку. Гарантійні виплати і компенсації. Преміальні та інші заохочувальні виплати.

Дисципліна праці

Поняття трудової дисципліни та методи її забезпечення. Внутрішній трудовий розпорядок на підприємствах, в установах та організаціях. Система заходів заохочення працівників як засіб забезпечення трудової дисципліни. Юридична відповідальність за порушення трудових обов'язків. Поняття дисциплінарного проступку. Стягнення за порушення трудової дисципліни і порядок їх застосування. Громадські заходи впливу на порушників трудової дисципліни, їх юридичне значення.

Матеріальна відповідальність

Поняття матеріальної відповідальності. Правові підстави та умови матеріальної відповідальності працівників. Види матеріальної відповідальності працівників: обмежена, повна, підвищена. Визначення розміру та порядок покриття завданої шкоди. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. Матеріальна відповідальність роботодавця.

Охорона праці

Поняття охорони праці та її правове забезпечення. Норми і правила з техніки безпеки і виробничої санітарії. Інструктаж і навчання працівників правилам з техніки безпеки і виробничої санітарії. Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій. Охорона праці жінок, неповнолітніх, осіб зі зниженою працездатністю. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про охорону праці.

Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю

Поняття та основні види нагляду і контролю. Державний нагляд і контроль за

Суб'єкти права соціального забезпечення

Поняття суб'єктів права соціального забезпечення та їх властивості. Класифікація суб'єктів права соціального забезпечення. Суб'єкти, які отримують соціальне забезпечення. Суб'єкти, які забезпечують реалізацію права на соціальне забезпечення. Суб'єкти які сприяють реалізації права на соціальне забезпечення. Державні органи як суб'єкти права соціального забезпечення.

Соціальні ризики

Поняття та ознаки соціальних ризиків. Система соціальних ризиків за законодавством України. Поняття, ознаки та види соціальних ризиків. Непрацездатність як соціальний ризик. Загальна характеристика постійної непрацездатності. Поняття, ознаки та порядок встановлення стійкої непрацездатності. Загальна характеристика груп інвалідності. Причини інвалідності. Поняття та загальний порядок розслідування нещасного випадку на виробництві. Поняття та загальний порядок розслідування професійного захворювання. Поняття, порядок підтвердження тимчасової втрати працездатності.

Державні соціальні стандарти та нормативи соціального забезпечення

Поняття та принципи формування державних соціальних стандартів, соціальних норм і нормативів. Прожитковий мінімум – базовий державний соціальний стандарт. Державні соціальні гарантії, порядок їх визначення та затвердження. Організація пенсійного страхування в Україні. Суб'єкти обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування. Страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Суб'єкти недержавного пенсійного страхування. Недержавні пенсійні фонди та їх види.

Система страхового пенсійного забезпечення

Страхове пенсійне забезпечення та його рівні в Україні. Страхові пенсії за законодавством України. Загальні умови пенсійного забезпечення за солідарною пенсійною системою. Пенсії за віком. Умови призначення та виплати пенсії в разі інвалідності. Загальні умови призначення пенсій у накопичувальній пенсійній системі. Загальні умови призначення пенсій у недержавній пенсійній системі. Пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Порядок призначення та виплати пенсії у солідарній пенсійній системі. Пенсійний контракт. Пенсійні схеми.

Правове регулювання спеціальних пенсій

Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України. Державні пенсії особам, звільненим з військової служби, та деяким іншим особам. Пенсії особам, які виконують обов'язки державної служби. Пенсія науковим (науково-педагогічним) працівникам. Пенсії за особливі заслуги перед Україною. Пенсії особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Пенсійне забезпечення наукових (науково – педагогічних) працівників.

Страхові допомоги

Поняття та види страхових допомог. Страхові допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Страхові допомоги Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Страхові допомоги Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Державні соціальні допомоги

Конституційне право і судовопрактика окремих держав щодо співвідношення міжнародного і національного права.

Основні принципи міжнародного права

Поняття, ознаки та суть основних принципів міжнародного права. Принцип незастосування сили або погрози силою. Принцип мирного вирішення міжнародних спорів. Принцип суверенної рівності держав. Принцип невтручання у внутрішні справи. Принцип територіальної цілісності. Принцип непорушності кордонів. Принцип поваги прав і основних свобод людини. Принцип рівноправності та самовизначення народів. Принцип співробітництва. Принцип добросовісного виконання зобов'язань за міжнародним правом.

Зовнішня політика держави та міжнародні відносини: сутність та види. Суб'єкти міжнародних відносин. Україна в системі міжнародних відносин.

Предметна сфера міжнародного права

Загальні характеристика питань, що входять до предметної сфери сучасного міжнародного права. Поняття «міжнародне публічне право» Предмет і об'єкт міжнародного права. Система і структура сучасного міжнародного права. Поняття джерел міжнародного права. Міжнародні договори. Міжнародні звичаї.

Загальні принципи права.

Допоміжні засоби визначення норм міжнародного права.

Поняття «прав людини» та його значення в сучасному політичному дискурсі. Міжнародні механізми захисту прав людини: конвенційні та інституційні.

Суверенітет держави і його співвідношення із суверенітетом народу і суверенітетом нації

Роль міжнародних організацій у сучасному світі. Поняття, ознаки, правосуб'єктність міжнародних організацій. Види міжнародних організацій. Організація Об'єднаних Націй: система органів, функції, повноваження.

НАТО.

Регіональні міжнародні організації. Рада Європи, ОБСЄ, Європейський Союз.

Україна та міжнародне право

Україна як суб'єкт міжнародного права. Еволюція та сучасний зміст міжнародної правосуб'єктності України.

Правові проблеми в зовнішніх зносинах України.

Україна в міжнародних судових установах.

Вплив науки міжнародного права на утвердження правосуб'єктності України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО МОДУЛЯ 21

1. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право: підручник. К.: Фенікс, 2018. – 762 с.
2. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом [Текст] : Підручник: Пер.з англ. / П. Маланчук ; відп.ред. М. В. Буроменський. Х. : Фірма "Консум", 2000. 592 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник: у 2-х т. / [В.В. Мицик, М.В. Буроменський, О.В. Буткевич та ін.]; за ред. В.В. Мицика. Харків: Право, 2019. Т. 1: Основи теорії. 2019. – 416 с.
4. Міжнародне публічне право: підручник: у 2-х т. / В.В. Мицик, М.В. Буроменський, М.М. Гнатівський та ін.]; за ред. В.В. Мицика. Харків: Право, 2019. Т. 2: Основні галузі. 2019. 624 с.
5. Тимченко Л.Д. Международное право: вводный курс / Л.Д. Тимченко.-Одеса: Фенікс, 2014.-320 с.
6. Задорожній О.В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України : монографія / О. В. Задорожній; Укр. асоц. міжнар. права, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Київ : К.І.С., 2014. 687 с.

7. Касьянова В. Г. International law for students of economics [Текст] : навч. посіб. / В. Г. Касьянова ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. 203с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Модуль 1. Теорія держави і права

1. Місце і роль теорії держави і права в системі юридичних наук.
2. Теорія правової держави та її характеристика.
3. Норми права та їх види.
4. Система права, предмет і метод правового регулювання.
5. Види функцій держави у контексті глобалізаційних процесів.
6. Правова поведінка та її різновиди.
7. Види джерел (форм) права.
8. Правовий звичай та судовий прецедент: характерні особливості.
9. Закон і підзаконні нормативно-правові акти: поняття та різновиди.
10. Офіційне та неофіційне тлумачення норми права.
11. Правові гарантії та їх види.
12. Правові відносини, їх склад та види.
13. Поняття і структура форми держави.
14. Особливості застосування правових норм як форми їх реалізації.
15. Громадянське суспільство як неодмінний елемент правової держави.
16. Характеристика видів юридичної відповідальності.
17. Поняття і види принципів права.
18. Правосвідомість та її елементи.
19. Поняття і структура державного апарату.
20. Шляхи зміцнення законності та правопорядку.
21. Поняття державного суверенітету та його види.
22. Правова культура та особливості.
23. Форми реалізації правових норм та їх характеристика.
24. Юридичний процес та його функції.
25. Основні сучасні концепції держави.
26. Прогалини в праві та шляхи їх усунення.
27. Основні позитивні сторони різних правових концепцій.
28. Історичні типи держави та їх характеристика.
29. Поняття правової системи, її елементи. Правові системи (сім’ї) сучасності.
30. Правові презумпції та аксіоми.

Модуль 2 Історія держави і права України

1. Державно-правова система античних міст-держав Північного Причорномор’я.
2. Зародження класового ладу і формування державності у східних слов’ян.
3. Суспільний лад Київської Русі в другій половині IX – першій третині XII ст.
4. Державний лад Київської Русі.
5. Правова система Київської Русі.
6. Держава і право феодально-роздробленої Русі (30-ті роки XII – XIV ст.).
7. Державний лад Великого князівства Литовсько-Руського та Речі Посполитої.
8. Правова система Великого князівства Литовсько-Руського та Речі Посполитої.
9. Формування української національної держави у 1648-1657 рр.
10. Державно-правова система Гетьманщини в другій половині XVII – XVIII ст.
11. Інкорпораційна політика російського самодержавства стосовно Гетьманщини в другій половині XVII – XVIII ст..
12. Еволюція державно-правової системи Російської імперії у XIX на початку XX ст.
13. Створення та державний лад Української Народної Республіки.
14. Створення та державний лад Західноукраїнської Народної Республіки.
15. Українська Держава (квітень – грудень 1918 р.).
16. УНР періоду Директорії.
17. Формування радянської-більшовицької державності в Україні (1917-1920 рр.).
18. Державний лад в Україні у 20-ті – 30-ті роки XX ст..

- 19. Становлення тоталітарно-радянської правової системи в 20-х – 30-х роках ХХ ст.
- 20. Еволюція радянської карально-репресивної системи в 1920-80-ті роки ХХ ст.
- 21. Конституція УСРР 1937 року та зміни в державному устрої радянської України.
- 22. Держава і право України в період десталінізації.
- 23. Державно-правова система України в період неосталінізму (60-80-х роках ХХ ст.).
- 24. Причини та хід перебудови в другій половині 80-х років ХХ ст.
- 25. Декларація про державний суверенітет України та її значення.
- 26. Серпневі події 1991 року в Москві та їх вплив на ситуацію в Україні. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року.
- 27. Зміни в державному ладі України після проголошення незалежності.
- 28. Конституційний процес в Україні. Конституція 1996 року.
- 29. Зміни в правовій системі України після проголошення незалежності.

Модуль 3 Історія політичних і правових учень

- 1. Виникнення поглядів на державу і право в країнах Стародавнього Сходу.
- 2. Державно-правові ідеї у стародавній Греції.
- 3. Проект ідеальної держави в діалогах Платона "Держава" та "Законои".
- 4. Вчення Аристотеля про державу і право.
- 5. Вчення римських юристів про право (Флавій, Гай, Павло, Ульпіан, Модестін).
- 6. Вчення Фоми Аквінського про державу і право.
- 7. Політико-правова концепція ісламу.
- 8. Вчення Н. Макіавеллі про державу і політику.
- 9. Теорія державного суверенітету. Політичне вчення Ж. Бодена.
- 10. Теорія природного права і договірною походження держави Гуго Гроція.
- 11. Вчення Т. Гоббса про державу і право.
- 12. Вчення Дж. Локка про право і державу.
- 13. Вчення Ш. Монтеск'є про політичну свободу і закони, теорія розподілу влад.
- 14. Вчення Ж.-Ж. Руссо про три ступені нерівності і походження держави, теорія народного суверенітету Ж.-Ж. Руссо.
- 15. Державно-правові погляди в Італії ХVIII ст. Вчення Д. Віко і правова теорія Ч. Беккарія.
- 16. Демократичні традиції "батьків-засновників" США: Б. Франкліна, Т. Пейна, Т. Джеферсона.
- 14. Історична школа права (Г. Гуго, К. Савіньї, Г. Пухта).
- 15. Політичне і правове вчення І. Канта.
- 16. Право, держава і громадянське суспільство у вченні Г. Гегеля.
- 17. Марксистська державно-правова теорія: К. Маркс, Ф. Енгельс.
- 18. Анархізм про державу і право: П. Прудон, М. Штірнер, М. Бакунін, Н. Махно.
- 19. Ідеї юридичного позитивізму Д. Остіна, Г. Кельзена.
- 20. Соціологічна теорія держави Л. Гумпловича, проблеми держави і права в соціології Г. Спенсера.
- 21. Психологічна теорія права Л. Петражицького.
- 22. Державно-правова теорія Ф. Ніцше.
- 23. Основні напрями політико-правової думки ХХ століття.
- 24. Суспільно-політичний ідеал Г. Сковороди.
- 25. Політико-правова ідеологія ліберального та демократичного руху в Україні (Т. Шевченко, М. Костомаров, М. Драгоманов, І. Франко, Леся Українка, М. Міхновський).
- 26. Політичні і правові вчення в Україні ХХ століття (М. Грушевський, В. Винниченко, В. Липинський, Д. Донцов, М. Хвильовий, І. Драч, І. Кандиба, С. Караванський, Л. Костенко, Л. Лук'яненко, В. Стус, В. Чорновіл).

Модуль 4 Конституційне та муніципальне право України

- 1. Поняття, предмет та метод конституційного права України як галузі права.
- 2. Системно-структурна характеристика конституційного права України як галузі права.

3. Класифікація норм конституційного права України.
  4. Поняття, ознаки, склад та класифікація конституційно-правових відносин.
  5. Поняття, ознаки та види суб'єктів конституційно-правових відносин.
  6. Поняття та види об'єктів конституційно-правових відносин.
  7. Поняття, ознаки та види суб'єктів конституційно-правової відповідальності.
  8. Ознаки конституційно-правової відповідальності.
  9. Види конституційно-правових санкцій.
  10. Функції та методологія науки конституційного права.
  11. Конституційне право України як навчальна дисципліна.
  12. Конституція України як основне джерело конституційного права України.
  13. Поняття Конституції України та її юридичні властивості.
  13. Функції Конституції України та її структура.
  14. Принципи Конституції України.
  15. Поняття правової охорони конституції та система правової охорони Конституції України.
  16. Поняття та види гарантій конституційного ладу України.
  17. Правовий режим воєнного стану як гарантія конституційного ладу України.
  18. Правовий режим надзвичайного стану як гарантія конституційного ладу
  19. Форми і підстави припинення громадянства України.
  20. Повноваження глави держави і спеціально уповноважених державних органів з питань громадянства України.
  21. Поняття та види конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
  22. Громадянські права і свободи людини і громадянина в Україні.
  23. Політичні права і свободи громадян України.
  24. Економічні права і свободи людини і громадянина в Україні.
  25. Соціальні і культурні права і свободи людини і громадянина в Україні.
  26. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.
  27. Поняття та види конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні.
  28. Конституційно-правові основи організації проходження громадянами України військової та альтернативної служби.
  29. Поняття державно-територіального устрою України. Принципи територіального устрою України.
  30. Територія України як об'єкт конституційно-правових відносин.
  31. Адміністративно-територіальний поділ України: поняття, система, перспективи розвитку.
  32. Поняття суверенітету в конституційному праві. Державно-правові ознаки суверенітету України.
  33. Питання правонаступництва у конституційному праві. правонаступництво України.
  34. Конституційно-правове регулювання державної мови, офіційної назви держави, столиці, державних нагород та інших атрибутів державності.
  35. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.
  36. Державні символи та офіційна назва держави.
  37. Поняття виборів та їх класифікація.
  38. Поняття виборчого права в об'єктивному і суб'єктивному значеннях.
  39. Поняття та види принципів виборчого права України.
  40. Поняття та види виборчих систем
  41. Виборчі системи в Україні.
  42. Поняття та види референдуму в Україні.
  43. Конституційні принципи побудови і діяльності органів державної влади в Україні.
  55. Припинення повноважень та порядок заміщення посади Президента України .
- Відповідальність Президента України.

45. Конституційно-правові основи взаємовідносин Президента України як глави держави з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Конституційним Судом України та іншими органами судової влади.
46. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.
47. Парламент та парламентаризм. Становлення парламентаризму в Україні.
48. Поняття та елементи конституційно-правового статусу Верховної Ради України.
49. Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України.
50. Загальна характеристика конституційного складу та структури ВРУ.
51. Функції та повноваження Верховної Ради України.
52. Тимчасові спеціальні та слідчі комісії Верховної Ради України.
53. Конституційно-правовий статус депутатських фракцій, груп, коаліції депутатських фракцій та опозиції.
54. Поняття конституційно-правового статусу народного депутата України та
55. Повноваження народного депутата України у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування
56. Конституційно-правовий статус уряду України – Кабінету Міністрів України.
57. Поняття та основні принципи місцевого самоврядування в Україні.
58. Система місцевого самоврядування України.
59. Економічна та фінансова база місцевого самоврядування в Україні.
60. Територіальна громада: поняття, ознаки, види. Форми діяльності територіальних громад.
61. Порядок формування, структура, повноваження, форми діяльності сільських, селищних, міських рад.
62. Порядок формування, структура, повноваження, форми діяльності районних та обласних рад.
63. Конституційно-правовий статус органів самоорганізації населення.
64. Гарантії місцевого самоврядування.

Модуль 5 Адміністративне право і процес

1. Предмет адміністративного права та його генезис.
2. Принципи адміністративного права. Функції адміністративного права.
3. Джерела адміністративного права. Систематизація адміністративного законодавства.
4. Сутність та особливості механізму адміністративно-правового-регулювання.
5. Методи адміністративно-правового регулювання.
6. Поняття адміністративно-правових відносин, їх особливості та структура.
7. Відмежування адміністративно-правових відносин від інших правовідносин.
8. Адміністративно-правові гарантії реалізації прав громадян в сфері публічного управління.
9. Поняття і види громадських об'єднань, принципи їх створення і діяльності.
10. Адміністративно-правовий статус органів публічної адміністрації.
11. Правовий режим публічної служби. Види публічної служби, службовців публічної служби.
12. Адміністративно-правовий статус державного службовця (права, обов'язки, відповідальність, обмеження пов'язані з проходження державної служби).
13. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань.
14. Поняття, види, етапи проходження державної служби. Підстави припинення державної служби.
15. Сутність і зміст адміністративної послуги. Правова основа надання адміністративних послуг органами виконавчої влади.
16. Генезис інституту адміністративної відповідальності в Україні. Розвиток інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб.
17. Сутність виконавчої влади. Ознаки та класифікація управлінських актів.
18. Адміністративно-правове регулювання в сфері економіки

19. Публічне адміністрування в сфері державної митної справи.
20. Адміністративно-правове регулювання в сфері безпеки.
21. Контрольно-наглядове провадження.
22. Сутність та структура адміністративного процесу.
23. Поняття і система способів забезпеченості законності в діяльності публічної адміністрації.
24. Поняття адміністративної процедури. Співвідношення адміністративної процедури і адміністративного процесу.
25. Поняття та юридичний склад адміністративного правопорушення.
26. Поняття та види адміністративних стягнень. Основні правила накладення адміністративних стягнень.
27. Правові засади здійснення державного контролю у сфері виконавчої влади.
28. Адміністративна юстиція.
29. Звернення громадян як гарантія захисту прав і свобод людини і громадянина в діяльності публічної адміністрації.
30. Нагляд як спосіб забезпечення законності в діяльності публічної адміністрації: поняття види.
31. Поняття і підстави адміністративної відповідальності.
32. Провадження у справах про адміністративні правопорушення та його стадії.
33. Особливості процедур адміністративного оскарження в окремих органах публічної адміністрації.
34. Адміністративне судочинство як судовий спосіб забезпечення законності в діяльності органів публічної адміністрації.
35. Адміністративні неюрисдикційні (управлінські) провадження.
36. Провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення: підстави, стадії, процедури.
37. Еволюція судового захисту прав громадян у публічному управлінні.
38. Поняття адміністративних проваджень, їх види та характеристика.
39. Позасудові процедури оскарження (опротестування) як спосіб забезпечення законності.
40. Суб'єкти адміністративного процесу.

Модуль 6 Фінансове право

1. Публічні фінанси як об'єкт фінансово-правового регулювання.
2. Поняття, принципи, форми та методи публічної фінансової діяльності.
3. Поняття фінансового права, його предмет, метод та система.
4. Поняття та особливості фінансово-правових норми та фінансово-правових відносини.
5. Поняття фінансового контролю, його суб'єкти, форми та методи.
6. Поняття та особливості бюджетно-правових норм та бюджетно-правових відносини.
7. Бюджетна система України: поняття та принципи побудови.
8. Поняття та стадії бюджетного процесу.
9. Поняття, правовий режим та система цільових публічних фондів коштів.
10. Поняття та класифікація публічних бюджетних доходів.
11. Податкове право, його предмет, метод та принципи.
12. Податкові надходження до бюджету та їх види.
13. Неподаткові доходи в системі публічних доходів.
14. Поняття та класифікація публічних видатків.
15. Поняття та принципи бюджетного фінансування.
16. Правове регулювання публічного кредиту та боргу.
17. Ринки фінансових послуг як предмет фінансово-правового регулювання.
18. Правове регулювання грошового обігу та безготівкових розрахунків в Україні.
19. Правові засади валютного регулювання та валютного нагляду.
20. Мета, принципи та функції фінансово-правової відповідальності.

Модуль 7 Інформаційне право

1. Особливості формування інформаційного суспільства в Україні. Теорії інформаційного суспільства. Правове регулювання формування інформаційного суспільства. Інститути інформаційного суспільства.
2. Концептуальні підходи щодо формування структури та змісту інформаційного права в умовах формування єдиного інформаційного простору України та глобального Інформаційного суспільства.
3. Державне управління в сфері інформаційних відносин. Загальні поняття інформаційних відносин в Україні.
4. Визначення сутності та змісту інформаційного права: як комплексної галузі суспільних відносин щодо інформації, як науки; як навчальної дисципліни.
5. Історичні основи становлення інформаційного суспільства в Україні та світі і правового забезпечення цього процесу. Етапи становлення інформаційного права.
6. Структура інформаційного права на інституціональному рівні.
7. Концептуальні підходи щодо визначення сутності, змісту та ієрархії системи джерел інформаційного права. Конституція України – універсальне юридичне джерело інформаційного права.
8. Поняття інформаційних правовідносин та їх види. Інформація як основний об'єкт інформаційних правовідносин.
9. Інформаційне законодавство – концептуальні підходи до його розуміння, систематизації та розвитку як джерела інформаційного права.
10. Юридичні особливості та властивості інформації. Класифікація інформації. Види інформації за чинним законодавством України.
11. Поняття інформаційної діяльності. Основні напрями і види інформаційної діяльності.
12. Учасники (суб'єкти) інформаційної діяльності. Види суб'єктів інформаційної діяльності щодо суспільної організації: приватні (фізичні) особи; суспільні формування (громадські організації); приватні юридичні особи; держава та її органи.
13. Основний порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації. Права та обов'язки учасників інформаційних відносин в сфері діяльності засобів масової інформації.
14. Свобода інформації та юридичні рамки свободи інформації. Міжнародні стандарти у інформаційно-правовій сфері.
15. Структура інформаційних правовідносин: суб'єкти, об'єкти, зміст.
16. Роль інформації в культурі соціальних відносинах на різних історичних етапах розвитку суспільства. Інформаційна цивілізація: позитивні та негативні сторони. Поняття, сутність та співвідношення категорій "Інформаційне суспільство", "кібер-цивілізація", "комп'ютеризація" та "Інформатизація".
17. Конституційні права і свободи людини та громадянина на інформацію в Україні. Основні інформаційні права та свободи.
18. Режим доступу до інформації: поняття та види.
19. Поняття національної безпеки та інформаційної безпеки як її складової. Поняття, об'єкт, джерела і предмет інформаційної безпеки. Джерела загроз інформаційної безпеки України.
20. Особливості реалізації права на доступ до інформації щодо діяльності органів публічної влади. Порядок доступу до відкритої публічної інформації
21. Правовий режим забезпечення ЗМІ. Правовий статус представника ЗМІ.
22. Правове забезпечення інформатизації в Україні.
23. Правова інформатика: поняття, структура, функції.
24. Інформаційна культура як об'єкт інформаційного права.
25. Особливості правового регулювання інформаційних відносин у діяльності Державної податкової служби України.

Модуль 8 Кримінальний процес

- 1.Поняття, сутність, завдання та форми кримінального процесу.
- 2.Кримінальні процесуальні відносини.
- 3.Кримінальні процесуальні функції: поняття, основні види, суб'єкти.
- 4.Джерела кримінального процесуального права та їх ієрархія.
- 5.Поняття, зміст і форма кримінального процесуального закону.
- 6.Дія кримінального процесуального закону в часі, просторі та за колом осіб.
- 7.Поняття, значення і система засад кримінального провадження.
8. Способи й засоби забезпечення безпеки суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності.
- 9.Повноваження і завдання слідчого та керівника органу досудового розслідування.
- 10.Слідчий суддя, суд у кримінальному провадженні.
- 11.Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на різних його стадіях. Призначення та зміна прокурора.
- 12.Підозрюваний, обвинувачений, засуджений у кримінальному провадженні.
- 13.Поняття, сутність та елементи кримінального процесуального доказування.
- 14.Предмет і межі доказування в кримінальному провадженні.
- 15.Предмет доказування при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері податкових відносин.
- 16.Поняття і класифікація доказів та їх процесуальних джерел.
- 17.Види та джерела доказів у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері податкових відносин.
- 18.Поняття, порядок призначення і види заходів забезпечення кримінального провадження.
- 19.Запобіжні заходи: поняття, види та порядок застосування.
- 20.Види, підстави, порядок затримання особи у кримінальному провадженні.
- 21.Поняття, характеристика та система стадій кримінального провадження.
- 22.Загальні положення досудового розслідування.
- 23.Зупинення та закінчення досудового розслідування.
- 24.Спеціальне досудове розслідування кримінальних проваджень.
- 25.Поняття, види і характеристика слідчих (розшукових)дій.
- 26.Значення і зміст підготовчого провадження як стадії кримінального процесу.
- 27.Загальні положення та процедура судового розгляду.
- 28.Суб'єкти та процедура провадження у суді апеляційної інстанції.
- 29.Суб'єкти та процедура провадження у суді касаційної інстанції.
- 30.Особливості міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

Модуль 9 Криміналістика

1. Поняття, предмет, об'єкт та завдання криміналістики.
- 2.Злочинна діяльність як об'єкт криміналістичного вивчення.
- 3.Система криміналістики, тенденції її перегляду.
- 4.Поняття і роль криміналістичної ідентифікації.
- 5.Криміналістична діагностика.
- 6.Криміналістичне дослідження механізму вчинення кримінальних правопорушень.
- 7.Поняття, предмет і структура криміналістичної техніки.
- 8.Засоби криміналістичної техніки.
- 9.Криміналістична реєстрація.
- 10.Вчення про сліди(трасологія).
11. Механізм утворення слідів та їх класифікація.
- 12.Техніко-криміналістичне дослідження документів.
- 13.Ототожнення особи за ознаками зовнішності.
14. Криміналістична одорологія.
- 15.Судова балістика.
- 16.Криміналістичне дослідження письма.

17. Використання криміналістичних обліків у боротьбі зі злочинністю.
18. Поняття криміналістичної тактики, її природа, предмет і система.
19. Поняття тактичних прийомів, їх джерела, класифікація, критерії допустимості.
20. Поняття і види тактичних комбінацій.
21. Поняття, елементи і основні засади проведення тактичних операцій.
22. Види версій та планування розслідування.
23. Тактика обшуку.
24. Криміналістична віктимологія.
25. Поняття, завдання і форми використання спеціальних знань в кримінальному провадженні.
26. Сутність і завдання взаємодії в діяльності по виявленню та розслідуванню кримінальних правопорушень.
27. Поняття, сутність, предмет і система методики розслідування окремих видів злочинів.
28. Особливості методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері податкових відносин.
29. Основи методики розслідування злочинів, вчинених проти життя і здоров'я особи.
30. Криміналістична профілактика.

Модуль 10 Оперативно-розшукова діяльність

1. Поняття оперативно-розшукової діяльності.
2. Предмет, принципи і завдання оперативно-розшукової діяльності.
3. Наука оперативно-розшукової діяльності, її предмет і метод дослідження.
4. Взаємозв'язок науки оперативно-розшукової діяльності з іншими науками.
5. Правовідносини в оперативно-розшуковій діяльності.
6. Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності.
7. Гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.
8. Форми оперативно-розшукової діяльності.
9. Правова основа здійснення оперативно-розшукової діяльності.
10. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
11. Обов'язки підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
12. Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
13. Гарантії законності при здійсненні оперативно-розшукової діяльності.
14. Строки ведення оперативно-розшукових справ.
15. Контроль і нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності.
16. Зміст оперативного розшуку.
17. Характеристика окремих оперативних заходів.
18. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні.
19. Стратегія і тактика роботи з негласними співробітниками.
20. Правовий порядок провадження оперативних розробок осіб, підозрюваних у підготовці чи вчиненні кримінальних правопорушень.
21. Оперативно-розшукова профілактика кримінальних правопорушень.
22. Сутність і значення оперативно-розшукової тактики.
23. Закриття оперативно-розшукових справ.
24. Сутність і значення оперативно-розшукових заходів.
25. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності.
26. Сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності.
27. Соціальний і правовий захист працівників оперативних підрозділів.
28. Соціальний і правовий захист особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.
29. Взаємодія оперативних підрозділів з іншими правоохоронними органами.
30. Взаємодія оперативних підрозділів з міжнародними правоохоронними органами та

Інтерполом.

Модуль 11 Кримінальне право

1. Дія закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі.
2. Тлумачення кримінального закону: поняття, види.
3. Поняття кримінального правопорушення, складу кримінального правопорушення і кваліфікація кримінального правопорушення.
4. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення.
5. Види покарань та їх характеристика.
6. Співвідношення поняття злочинця та особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
7. Поняття та види кримінальної відповідальності.
8. Поняття і значення співучасті в кримінальному правопорушенні, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки.
9. Поняття та юридична характеристика множинності кримінальних правопорушень.
10. Обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
11. Поняття, ознаки та значення системи покарань за кримінальним правом.
12. Обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання.
13. Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків.
14. Звільнення від покарання: види, підстави та умови.
15. Поняття, види примусових заходів медичного характеру.
16. Поняття та значення інституту судимості в кримінальному праві України.
17. Поняття та види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
18. Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх, особливості їх призначення.
19. Звільнення від покарання на підставі закону про амністію й акта про помилування.
20. Кримінально-правове поняття помилки та її значення для кваліфікації.
21. Контрабанда.
22. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.
23. Каткування.
24. Кримінальні правопорушення у сфері фінансових інтересів держави.
25. Злочини проти громадського порядку та моральності.
26. Примушування давати показання.
27. Заняття забороненими видами підприємницької діяльності.
28. Ухилення від призову на строкову військову службу.
29. Масові заворушення.
30. Геноцид.

Модуль 12 Кримінологія

1. Поняття злочинності, її кримінологічні ознаки. Співвідношення злочинності і злочину.
2. Динаміка злочинності. Фактори, які впливають на динаміку злочинності.
3. Латентна злочинність, її види та засоби виявлення.
4. Кримінологічна характеристика і класифікація осіб, що вчинили злочини.
5. Загальна характеристика і класифікація методів кримінологічних досліджень.
6. Загальне поняття кримінальної детермінації (причина та умови).
7. Роль потерпілого в утворенні криміногенної ситуації (віктимологія). Види віктимної поведінки.
8. Вивчення документів як метод кримінологічного дослідження (документальний метод).
9. Поняття та детермінація корисливої злочинності. Кримінологічна характеристика корисливих злочинів.
10. Причини та умови індивідуальної злочинної поведінки.

- 11.Кримінологічна характеристика жіночої злочинності.
- 12.Кримінологічна характеристика та запобігання корупційної злочинності.
- 13.Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності.
- 14.Злочинність неповнолітніх: її статистичні показники і кримінологічні особливості.
- 15.Кримінологічна характеристика та заходи запобігання економічній злочинності.
- 16.Кримінологічна характеристика насильницьких корисливих злочинів.
- 17.Криміногенні фактори сучасної злочинності в Україні.
- 18.Соціальні наслідки злочинності (ціна злочинності).
- 19.Кримінологічне планування: принципи та етапи.
- 20.Кримінологічна характеристика та детермінанти кримінологічної злочинності.
- 21.Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх.
22. Поняття та види професійної злочинності.
- 23.Насильницькі злочини та види насильства.
- 24.Особливості структури та характеру злочинів в місцях позбавлення волі.
- 25.Роль правоохоронних органів в запобіганні наркоманії та наркобізнесу.
- 26.Проблеми реформування системи виконання покарань та заходи профілактики злочинів в місцях позбавлення волі.
- 27.Недоліки сімейного виховання впливають на формування мотивації протиправної поведінки неповнолітнього.
- 28.Зміст ранньої та безпосередньої віктимологічної профілактики злочинів.
- 29.Класифікації злочинців та їх характеристика.
- 30.Співвідношення соціальних і біологічних ознак в особі злочинця.

Модуль 13 Кримінально-виконавче право

- 1.Поняття, предмет і структура кримінально-виконавчого права.
- 2.Правовий статус засуджених.
- 3.Види органів і установ виконання покарань.
- 4.Пробація в Україні.
- 5.Застосування до засуджених заходів медичного характеру.
- 6.Ресоціалізація засуджених осіб.
- 7.Участь громадськості у виправленні і ресоціалізації засуджених.
- 8.Виконання покарання у виді штрафу.
- 9.Виконання покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.
- 10.Виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
- 11.Виконання покарання у виді громадських робіт.
- 12.Виконання покарання у вид виправних робіт.
- 13.Виконання покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.
- 14.Виконання покарання у виді конфіскації майна.
- 15.Виконання покарання у виді арешту.
16. Виконання покарання у виді обмеження волі.
- 17.Порядок і умови відбування покарання у виді обмеження волі.
- 18.Порядок виконання покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.
- 19.Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці карантину, діагностики і розподілу.
- 20.Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці посиленого контролю, соціальної адаптації, соціальної реабілітації.
- 21.Режим у колоніях та його основні вимоги.
- 22.Підстави для застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї в установах виконання покарань.
- 23.Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі.
- 24.Виправні колонії мінімального, середнього та максимального рівнів безпеки.

25. Відбування покарання засудженими вагітними жінками, матерями-годувальницями і жінками, які мають дітей віком до трьох років.
26. Виконання та відбування кримінального покарання неповнолітніми.
27. Нагляд за особами, звільненими від відбування покарання.
28. Законодавче закріплення функціонування органу пробації в Україні.
29. Поняття, мета, принципи та завдання пробації. Підстави та зміст пробації. Суб'єкти пробації та їх правовий статус.
30. Види пробації.

Модуль 14 Господарське право України

1. Історичні передумови виділення господарського права в самостійну галузь.
2. Предмет господарсько-правового регулювання.
3. Джерела господарського права.
4. Метод господарсько-правового регулювання та інші.
5. Наукові погляди щодо реформування (модернізації) господарського (економічного) законодавства.
6. Види господарських правовідносин.
7. Господарська комерційна діяльність (підприємництво).
8. Некомерційна господарська діяльність.
9. Співвідношення предмета господарського права з предметом суміжних галузей права.
10. Поняття державного регулювання економіки, економічні теорії.
11. Засоби і форми державного регулювання економіки.
12. Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності.
13. Планування та прогнозування господарської діяльності.
14. Поняття легалізації (легітимації) господарської діяльності.
15. Державна реєстрація суб'єктів господарювання.
16. Державна реєстрація припинення суб'єктів господарювання.
17. Дозвільна система у сфері господарської діяльності.
18. Ліцензування господарської діяльності.
19. Поняття і види суб'єктів господарського права.
20. Правовий статус фізичної особи – підприємця. Правове становище унітарних підприємств та їх види.
21. Приватні підприємства.
22. Підприємства колективної власності.
23. Правовий статус виробничого кооперативу.
24. Правовий статус акціонерних товариств.
25. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та товариства з додатковою відповідальністю (ТДВ).
26. Правовий статус повного (ПТ) та командитного товариства (КТ).
27. Правовий статус підприємств з іноземними інвестиціями.
28. Правовий статус об'єднань підприємств.
29. Правовий статус кредитних спілок у сфері господарювання.
30. Правовий статус благодійних організацій у сфері господарювання.
31. Правовий статус фермерського господарства.
32. Правовий статус холдингової компанії.
33. Правовий статус учасників господарських правовідносин.
34. Участь органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері господарювання.
35. Поняття та види правового режиму майна суб'єктів господарювання.
36. Право інтелектуальної власності у сфері господарювання.
37. Цінні папери як об'єкт майнових прав суб'єктів господарювання.
38. Право власності як основне речове право.
39. Способи захисту речових прав.

40. Поняття економічної конкуренції.
41. Зловживання антимонопольним становищем як антиконкурентна поведінка.
42. Антиконкурентні узгоджені дії.
43. Антиконкурентні дії органів державної влади та місцевого самоврядування.
44. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання.
45. Захист від недобросовісної конкуренції.
46. Поняття господарського зобов'язання.
47. Класифікація господарських зобов'язань.
48. Виникнення, зміна і припинення господарських зобов'язань.
49. Забезпечення виконання господарських зобов'язань. Припинення і недійсність господарських зобов'язань.
50. Державна гарантія як засіб забезпечення виконання господарських зобов'язань.
51. Загальні положення про господарський договір.
52. Види і функції господарських договорів.
53. Зміст господарських договорів.
54. Загальний та спеціальний порядок укладання господарських договорів.
55. Укладання господарських договорів за рішенням суду.
56. Господарський договір на реалізацію майна, продукції.
57. Господарський договір про виконання робіт.
58. Господарський договір про надання послуг.
59. Поняття господарсько-правової відповідальності.
60. Підстави та умови господарсько-правової відповідальності.
61. Порядок реалізації господарсько-правової відповідальності.
62. Відшкодування збитків у сфері господарювання.
63. Застосування оперативного-господарських санкцій.
64. Поняття і види адміністративно-господарських санкцій.
65. Гарантії прав та законних інтересів суб'єктів господарювання при застосуванні адміністративно-господарських санкцій.
66. Поняття господарсько-торговельної діяльності та її правова природа.
67. Правове регулювання поставки продукції.
68. Правове регулювання оптової торгівлі.
69. Правове регулювання роздрібною торгівлі і громадського харчування.
70. Товарообмінні (бартерні) відносини у сфері господарювання.
71. Правове регулювання комерційного посередництва (агентських відносин).
72. Правове регулювання біржової торгівлі.
73. Правове регулювання електронної комерції. Правове регулювання складської діяльності.
74. Цілі прийняття технічних регламентів.
75. Структура технічних регламентів.
76. Перегляд технічних регламентів.
77. Обмін інформацією про технічні регламенти.
78. Добровільна оцінка відповідності.
79. Акредитовані випробувальні лабораторії виробників.
80. Загальні принципи маркування знаком відповідності технічним регламентам.
81. Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання.
82. Правовий режим фінансових послуг і державні обмеження у їх здійсненні.
83. Банківські операції та їх публічно-правові обмеження.
84. Види та форми кредитів у сфері господарювання.
85. Грошові зобов'язання та розрахункові правовідносини у сфері господарювання.
86. Порядок відкриття та обслуговування банківського рахунку.
87. Правове регулювання готівкових розрахунків.
88. Правове регулювання безготівкових розрахунків.
89. Правове забезпечення страхування у сфері господарювання.

90. Контроль і нагляд у сфері фінансово-господарської діяльності.
91. Поняття та структура транспортної системи України.
92. Правове регулювання діяльності автомобільного транспорту.
93. Правове регулювання діяльності водного транспорту.
94. Правове регулювання діяльності залізничного транспорту.
95. Правове регулювання діяльності трубопровідного транспорту.
96. Правове регулювання організації змішаних перевезень.
97. Договір перевезення вантажу.
98. Договори фрахтування та транспортної експедиції.
99. Публічно-правові вимоги до транспортної діяльності та перевізника.
100. Нормативно-правове регулювання капітального будівництва.
101. Правовий статус суб'єктів правовідносин із капітального будівництва.
102. Способи і стадії капітального будівництва.
103. Підряд у капітальному будівництві.
104. Договори, що забезпечують інжинірингову діяльність у сфері капітального будівництва.
105. Поняття, ознаки та сфери застосування державно-приватного партнерства.
106. Об'єкти державно-приватного партнерства.
107. Правове становище суб'єктів державно-приватного партнерства.
108. Форми державно-приватного партнерства. Договірні відносини державно-приватного партнерства.
109. Концесія як форма державно-приватного партнерства.
110. Правове положення суб'єктів концесійної діяльності.
111. Правовий режим об'єктів концесії.
112. Етапи концесійного конкурсу та їх характеристика.
113. Гарантії прав суб'єктів концесійної діяльності.
114. Правові засади та система управління державним майном.
115. Особливості оренди державного та комунального майна.
116. Об'єкти оренди.
117. Правовий статус суб'єктів орендних правовідносин.
118. Основні етапи передачі майна в оренду.
119. Особливості здійснення передачі майна в суборенду.
120. Особливості порядку проведення конкурсу на право оренди державного майна.
121. Договірні відносини оренди.
122. Поняття, мета та принципи приватизації державного та комунального майна.
123. Об'єкти приватизації та їх класифікація.
124. Правовий статус суб'єктів приватизації.
125. Порядок та способи приватизації.
126. Поняття, суб'єкти та форми інвестиційної діяльності.
127. Правовий режим іноземних інвестицій.
128. Державне регулювання інвестиційної діяльності.
129. Інвестиційний договір: порядок укладання, основні та додаткові умови.
130. Відповідальність за порушення умов здійснення інвестиційної діяльності.
131. Загальна характеристика правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні.
132. Суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності.
133. Договірні відносини в інноваційній діяльності.
134. Поняття, види, принципи та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
135. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
136. Зовнішньоекономічний договір (контракт): форма та зміст.
137. Відповідальність за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.
138. Поняття, види та правове регулювання спеціальних режимів господарювання.

139. Окремі види спеціальних режимів господарювання.
140. Поняття, мета та види вільних економічних зон.
141. Особливості порядку створення та ліквідації спеціальних вільних економічних зон.

Модуль 15 Господарсько-процесуальне право

- 1 Поняття та способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, їх класифікація.
2. Система окружних та апеляційних господарських судів України, їх повноваження..
3. Принципи господарського процесуального права: поняття, доктринальні підходи, класифікація.
4. Правовий статус суддів господарського суду (окружних господарських судів, апеляційних та касаційної інстанцій).
5. Судове тлумачення у господарському судочинстві. Застосування господарськими судами аналогії закону і права.
6. Юрисдикція господарських судів. Колізійні питання розмежування господарської та адміністративної юрисдикцій.
7. Поняття, склад та класифікація учасників судового процесу, їх права та обов'язки.
8. Перелік справ, підвідомчих господарським судам, що можуть передаватися на розгляд третейського суду (міжнародного комерційного арбітражу).
9. Розкрийте поняття та визначте співвідношення процесуального правонаступництва та процесуальної співучасті в господарському процесі.
10. Поняття та види доказів у господарському процесі.
11. Належність, допустимість, достовірність та вірогідність доказів у господарському процесі, їх вплив на прийняття судом рішення по справі.
12. Поняття, види та обчислення строків у господарському процесі.
13. Поняття та види судових витрат у господарському процесі.
14. Види, форма та зміст заяв по суті справи у господарському судочинстві.
15. Підстави та правові наслідки залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви господарським судом.
16. Відкриття провадження у справі. Підготовче провадження.
17. Заходи процесуального примусу у господарському судочинстві: види, підстави та порядок застосування. Забезпечення позову.
18. Порядок розгляду справ по суті у господарських судах першої інстанції.
19. Особливості розгляду господарськими судами справ у порядку наказного провадження.
20. Особливості розгляду справ у порядку спрощеного провадження.
21. Підстави, порядок та строки врегулювання спору за участю судді у господарському судочинстві.
22. Порядок розгляду та межі перегляду справи в апеляційній інстанції.
23. Перегляд судових рішень в касаційному порядку. Поняття, сутність і значення касаційного оскарження.
24. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими та виключними обставинами.
25. Виконання судових рішень у господарських справах. Судовий контроль за виконанням судових рішень.
26. Посередництво (медіація) та переговори як альтернативні способи вирішення господарських спорів.
27. Вирішення господарських спорів у сфері міжнародних комерційних відносин Міжнародним комерційним арбітражем.
28. Зловживання процесуальними правами учасниками господарського процесу. Правові засоби протидії та запобігання.
29. Поняття та матеріально-правові підстави банкрутства.
30. Процедури банкрутства для юридичних осіб.

31. Процедури банкрутства для фізичних осіб.
32. Санація як спосіб фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання.
33. Ліквідаційна процедура у справах про банкрутство.

Модуль 16 Цивільне право України (загальна частина)

1. Поняття цивільного права як галузі права, науки та навчальної дисципліни.
2. Принципи цивільного права.
3. Загальна характеристика джерел цивільного права.
4. Цивільне законодавство України: поняття та структура.
5. Поняття цивільних правовідносин.
6. Елементи цивільних правовідносин.
7. Поняття та значення виникнення підстав (юридичних фактів), зміни та припинення цивільних правовідносин.
8. Юридичний склад.
9. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.
10. Межі здійснення цивільних прав.
11. Поняття та значення опіки і піклування.
12. Суб'єкти опіки та піклування.
13. Порядок створення юридичної особи.
14. Установчі документи юридичних осіб.
15. Поняття об'єктів цивільних прав та їх оборотоздатність.
16. Речі як об'єкти цивільних прав: поняття, класифікація.
17. Поняття та ознаки правочину.
18. Види правочинів.
19. Поняття та види представництва.
20. Підстави виникнення представництва.
21. Поняття та види строків і термінів у цивільному праві.
22. Способи визначення строків і термінів.
23. Поняття та ознаки особистих немайнових прав фізичної особи.
24. Класифікація особистих немайнових прав у цивільному праві.
25. Поняття власності та права власності.
26. Зміст права власності.
27. Поняття захисту права власності.
28. Підстави для захисту права власності.
29. Поняття права інтелектуальної власності. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності.
30. Загальна характеристика юридичних засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Модуль 17 Цивільне право України (особлива частина)

1. Поняття та елементи зобов'язання.
2. Види зобов'язань.
3. Загальна характеристика видів (способів) забезпечення виконання зобов'язань, їх ознаки, види.
4. Форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання.
5. Загальна характеристика підстав (способів) припинення зобов'язань.
6. Припинення зобов'язання належним його виконанням.
7. Порушення зобов'язання.
8. Поняття цивільно-правової відповідальності та її види.
9. Поняття договору в цивільному праві.
10. Свобода договору та її межі.
11. Поняття та ознаки договору купівлі-продажу, його значення в сучасних умовах, сфера застосування та джерела правового регулювання.
12. Сторони в договорі купівлі-продажу.

13. Договір роздрібної купівлі-продажу: поняття, правова ціль, юридична характеристика.
14. Договір поставки: поняття, правова ціль, юридична характеристика.
15. Договір дарування: поняття, ознаки, сфера застосування.
16. Сторони в договорі дарування.
17. Договір ренти: поняття, ознаки.
18. Сторони в договорі ренти.
19. Договір найму (оренди): поняття, ознаки, сфера застосування та джерела правового регулювання.
20. Сторони в договорі. Форма договору найму (оренди). Предмет договору найму (оренди).
21. Договір підряду: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання.
22. Сторони в договорі підряду. Система генерального підряду.
23. Загальна характеристика договорів про надання послуг.
24. Поняття та види перевезень, джерела їх правового регулювання.
25. Договір зберігання: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання.
26. Сторони у договорі зберігання. Зміст договору зберігання.
27. Поняття страхування та джерела його правового регулювання.
28. Види і форми страхування.
29. Договір доручення: поняття, ознаки, сфера застосування.
30. Сторони у договорі доручення.

Модуль 18 Цивільне процесуальне право України

1. Поняття цивільного процесуального права та його значення.
2. Предмет, метод і система цивільного процесуального права.
3. Основні засади (принципи) цивільного судочинства і їх значення.
4. Конституційні принципи цивільного процесуального права.
5. Поняття цивільних процесуальних правовідносин.
6. Підстави і передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
7. Загальні правила та види цивільної юрисдикції.
8. Предметна та суб'єктна юрисдикція. Інстанційна юрисдикція. Територіальна юрисдикція (підсудність).
9. Поняття сторін у цивільному процесі.
10. Процесуальні права та обов'язки сторін.
11. Поняття третіх осіб та порядок вступу третіх осіб в процес.
12. Ознаки третіх осіб.
13. Поняття процесуального представництва, правове становище представника в цивільному процесі.
14. Види процесуального представництва.
15. Поняття доказування в цивільному процесі.
16. Поняття судових доказів.
17. Поняття та види судових витрат.
18. Судовий збір: порядок обчислення та сплати.
19. Поняття процесуальних строків та їх види.
20. Обчислення процесуальних строків.
21. Поняття та особливості наказного провадження.
22. Право на звернення до суду із заявою про видачу судового наказу: умови реалізації.
23. Поняття позову. Елементи позову. Види позовів.
24. Право на позов та право на пред'явлення позову.
25. Поняття розгляду справи по суті та процесуальні форми його здійснення.
26. Судове засідання. Порядок судового засідання.

27. Форма і зміст апеляційної скарги, порядок подання.
28. Підготовка справи до апеляційного розгляду, призначення до розгляду та порядок розгляду справи.
29. Іноземні особи як суб'єкти цивільного процесуального права.
30. Особливості цивільного процесуального статусу іноземних осіб.

Модуль 19 Трудове право України

1. Основні права людини у сфері праці, право на працю як ключове з них.
2. Поняття та характеристика предмету трудового права.
3. Поняття та особливості методу трудового права в сучасних умовах.
4. Поняття трудового права як самостійної галузі права України.
5. Поняття, класифікація та значення принципів і функцій трудового права.
6. Поняття джерел трудового права, їх класифікація та види.
7. Міжнародні правові акти про працю як джерела трудового права.
8. Локальні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості.
9. Роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні і застосуванні законодавства про працю.
10. Охарактеризуйте загальне і спеціальне законодавство про працю.
11. Поняття та класифікація суб'єктів трудового права.
12. Загальна характеристика та поняття системи правовідносин у трудовому праві.
13. Структура трудових правовідносин та їх характеристика.
14. Підстави виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин.
15. Загальна характеристика законодавства про соціальний діалог в Україні.
16. Поняття та значення соціального партнерства.
17. Поняття та види колективних угод за законодавством України.
18. Поняття та значення колективного договору в сучасних умовах.
19. Колективні переговори, розробка і порядок укладення колективного договору.
20. Реалізація колективного договору і контроль за його дією, відповідальність за порушення колективного договору.
21. Поняття, форми зайнятості населення і державної політики в сфері праці.
22. Правовий статус безробітного.
23. Трудовий договір: сторони та зміст.
24. Класифікація підстав припинення трудового договору та їх характеристика
25. Підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця, їх характеристика
26. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника, порядок оформлення звільнення і розрахунку.
27. Трудова функція працівника.
28. Поняття трудового договору та його види
29. Особливості застосування контракту законодавством України.
30. Переміщення на інше місце роботи та зміна істотних умов праці.
31. Поняття переведення на іншу роботу, їх види.
32. Зміна умов трудового договору.
33. Особливості окремих видів трудових договорів.
34. Поняття та види робочого часу, значення його правового регулювання.
35. Поняття і види часу відпочинку.
36. Режим та облік робочого часу і порядок його встановлення.
37. Поняття надурочних робіт і порядок їх проведення. Чергування.
38. Щорічна основна відпустка та порядок її надання.
39. Додаткові відпустки та їх види.
40. Поняття заробітної плати її ознаки та структура.
41. Характеристика методів регулювання заробітної плати.
42. Поняття гарантійних і компенсаційних виплат, їх види.
43. Преміальні та інші заохочувальні виплати.

44. Поняття, значення і методи дисципліни праці.
45. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку.
46. Поняття, ознаки та види дисциплінарної відповідальності в трудовому праві України.
47. Дисциплінарне стягнення та порядок його застосування, додаткові заходи впливу на порушників дисципліни праці.
48. Поняття, значення, функції матеріальної відповідальності в трудовому праві.
49. Підстави та умови матеріальної відповідальності працівника за шкоду, заподіяну майну роботодавця.
50. Види матеріальної відповідальності працівників їх характеристика.
51. Матеріальна відповідальність роботодавця в трудових відносинах.
52. Відшкодування моральної шкоди роботодавцем працівнику.
53. Відшкодування роботодавцем шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням трудових обов'язків.
54. Поняття охорони праці, її правове забезпечення.
55. Особливості охорони праці жінок, молоді й осіб зі зниженою працездатністю.
56. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
57. Державний нагляд та громадський контроль за додержанням законодавства про працю.
58. Поняття, види і причини виникнення трудових спорів.
59. Порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів).
60. Особливості організації праці в умовах воєнного стану.

Модуль 20 Право соціального забезпечення

1. Основні етапи становлення систем соціального забезпечення.
2. Поняття соціального забезпечення, соціального страхування і соціального захисту населення.
3. Функції соціального забезпечення.
4. Право людини на соціальне забезпечення і роль держави в його реалізації.
5. Формування системи соціального забезпечення. Форми соціального забезпечення.
6. Поняття права соціального забезпечення як галузі права.
7. Предмет права соціального забезпечення.
8. Методи права соціального забезпечення.
9. Система права соціального забезпечення.
10. Право соціального забезпечення як навчальна дисципліна
11. Поняття джерел права соціального забезпечення та їх класифікація. Загальна характеристика основних джерел права соціального забезпечення.
12. Поняття принципів права та їх класифікація та значення. Зміст принципів права соціального забезпечення.
13. Поняття і види правовідносин по соціальному забезпеченню.
14. Загальна характеристика суб'єктів, об'єктів і змісту правовідносин по соціальному забезпеченню. Пенсійні правовідносини.
15. Правовідносини щодо надання допомоги і компенсацій.
16. Правовідносини щодо трудового каліцтва чи професійного захворювання.
17. Правовідносини щодо медичної (лікарської) допомоги, соціальних послуг і пільг по системі соціального забезпечення.
18. Процедурні і процесуальні правовідносини, що виникають у зв'язку із соціальним забезпеченням громадян.
19. Поняття трудового стажу, його значення і класифікація.
20. Загальний трудовий стаж.
21. Спеціальний трудовий стаж.
22. Страховий трудовий стаж.
23. Обчислення трудового стажу.
24. Підтвердження трудового стажу.

25. Докази трудового стажу.
26. Пенсійна система України, її сучасний стан.
27. Поняття пенсій та їх класифікація.
28. Право вибору пенсії.
29. Пенсійне забезпечення у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Недержавне пенсійне забезпечення.
30. Поняття пенсії за віком.
31. Пенсія за віком на загальних підставах.
32. Пенсія за віком на пільгових підставах.
33. Пенсії за віком у зв'язку с особливими умовами праці.
34. Дострокова пенсія за віком і пенсія за віком при неповному загальному трудовому стажі.
35. Розмір пенсії за віком. Надбавки до пенсії.
36. Поняття пенсії по інвалідності.
37. Інвалідність, її групи, причини, час настання.
38. Юридичне значення пенсії по інвалідності.
39. Пенсія по інвалідності на загальних підставах.
40. Пенсія по інвалідності на підставах, передбачених для військовослужбовців.
41. Розмір пенсії по інвалідності. Надбавки до пенсії.
42. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
43. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника на загальних підставах.
44. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника на підставах, передбачених для сімей військовослужбовців. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
45. Поняття пенсії за вислугу років.
46. Коло громадян, що мають право на пенсію за вислугу років, і умови її призначення.
47. Поняття соціальної пенсії та підстави їх надання. Розміри соціальних пенсій.
48. Механізм обчислення пенсій і заробітку, з якого вони обчислюються.
49. Правила обчислення надбавок до пенсії і її підвищення.
50. Методи обчислення пенсій.

Модуль 21. Міжнародне право

1. Сучасні школи міжнародного права в Україні.
2. Поняття міжнародного права.
3. Співвідношення та взаємодія національного та міжнародного права.
4. Конституція та закони України про міжнародне право.
5. Основні принципи міжнародного права як засади сучасного міжнародного правопорядку.
6. Розкрийте історію становлення та зміст принципу незастосування сили або погрози силою.
7. Розкрийте зміст принципу мирного вирішення міжнародних спорів.
8. Розкрийте історію становлення принципу суверенної рівності держав.
9. Розкрийте історію становлення та зміст принципу невтручання у внутрішні справи.
10. Розкрийте зміст принципу територіальної цілісності.
11. Розкрийте історію становлення принципу непорушності кордонів.
12. Розкрийте зміст принципу поваги прав і основних свобод людини.
13. Розкрийте історію становлення та зміст принципу рівноправності та самовизначення народів.
14. Розкрийте історію становлення принципу співробітництва.
15. Дайте характеристику принципу добросовісного виконання зобов'язань за міжнародним правом.
16. Зовнішня політика держави та міжнародні відносини: сутність та види.
17. Суб'єкти міжнародних відносин.
18. Україна в системі міжнародних відносин

19. Значення міжнародного права та його основних принципів для міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.
20. Поняття «прав людини» та його значення в сучасному політичному дискурсі.
21. Міжнародні механізми захисту прав людини: конвенційні та інституційні.
22. Поняття та критерії виділення галузей та інститутів міжнародного права.
23. Поняття та види джерел міжнародного права.
24. Поняття міжнародного договору та міжнародного звичаю.
25. Поняття загальних принципів права.
26. Співвідношення категорій «загальні принципи права» і «основні принципи міжнародного права».
27. Поняття міжнародної організації.
28. Міжнародні міжурядові та неурядові організації.
29. Цілі і принципи ООН, закріплені у її Статуті.
30. Головні органи ООН.
31. НАТО: функції, повноваження.
32. Поняття регіональних та спеціалізованих міжнародних організацій.
33. Конструктивне партнерство Україна – НАТО.
34. Місце і роль України в регіональних міжнародних організаціях.
35. Особливості реалізації міжнародної правосуб'єктності України.
36. Правові основи дипломатичних відносин України.
37. Механізм реалізації міжнародної правосуб'єктності України у відносинах з міжнародними організаціями.
38. Участь України у міжнародних судах.
39. Реалізація міжнародної правосуб'єктності України шляхом участі у міжнародному арбітражі.
40. Європейський напрямок реалізації правосуб'єктності України.
41. Інституційне забезпечення євроінтеграційних процесів України до ЄС.
42. Основні напрямки адаптації національного законодавства до права ЄС.
43. Справи за участю України у Міжнародному Суді ООН.
44. Юрисдикція ЄСПЛ щодо розгляду міждержавних спорів.
45. Теоретичні обґрунтування міжнародно-правової відповідальності Росії за агресію на території України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ

Оцінювання письмової відповіді вступника при складанні вступного фахового іспиту з метою здобуття освітньо-наукового рівня «доктор філософії» зі спеціальності D8 «Право» відбувається за результати сумарної оцінки за кожне із питань екзаменаційного білету.

Вступний іспит до аспірантури має усну форму проведення. Критерії оцінювання знань вступників:

200-170 (відмінно) – глибоке розуміння суті поставлених запитань (як з теоретичної, так і практичної точки зору); опанування сучасних правових доктрин; вільне орієнтування у чинному законодавстві; вміння давати послідовні, чіткі, обґрунтовані, логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання;

169-130 (добре) – володіння окремими питаннями дисциплін; вільне оперування понятійним апаратом з окремими неточностями; в окремих випадках порушення внутрішніх логічних зв'язків; використання під час підготовки до іспиту виключно матеріалів підручників; добре орієнтування у поставлених запитаннях, проте не можливість обґрунтувати свою точку зору науковими та нормативними джерелами;

129-100 (задовільно) – задовільне знання ключових питань дисциплін; у цілому правильна, проте недостатня аргументація власної позиції під час відповіді; недостатня обізнаність у сучасних теоретичних положеннях, порушення логічної послідовності під час відповіді на додаткові та уточнюючі запитання; неспроможність вільно оперувати матеріалом, осмислювати його та пов'язувати із суміжними питаннями (проблемами);

99 і менше (незадовільно) – незнання ключових питань дисциплін; наявність грубих помилок у відповідях на основні та додаткові питання; нездатність логічно викладати матеріал; незначне володіння понятійним апаратом; нездатність відповідати на уточнюючі запитання.